

De burger schuddebuikt. Een bloemlezing uit het werk van de luimige dichters J.J.A. Goeverneur, P.T. Helvetius van den Bergh, Jacob van Lennep, J. van Oosterwijk Bruijn en W.J. van Zeggelen

Anton Korteweg en Wilt Idema

bron

Anton Korteweg en Wilt Idema, *De burger schuddebuikt. Een bloemlezing uit het werk van de luimige dichters J.J.A. Goeverneur, P.T. Helvetius van den Bergh, Jacob van Lennep, J. van Oosterwijk Bruijn en W.J. van Zeggelen*. Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam 1994

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/goev001burg01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

J. van Oosterwijk Bruijn

J. van Oosterwijk Bruijn

Orpheus

Aan Phebus werd een zoon geboren,
die Orpheus heet;
hij zong zoals nog nooit tevoren
een ander deed;
hij kon de koude steen bezielen
met gloed en vier,
en deed de bomen nederknielen
voor zijne lier.

Hij wist de vogels tam te krijgen,
hoe schuw van aard;
en op een walvis kon hij stijgen,
als op een paard.
Ook dansten soms de wilde beesten
voor hem in 't groen,
zo luchtig als, op herdersfeesten,
de meisjes doen.

Is 't wonder, dat hij 't hart der vrouwen
ontstak door min?
Hij mocht een jeugdig meisje trouwen,
recht naar zijn zin.
Euridicé werd zij geheten;
zijn heil was groot;
maar door een boze slang gebeten,
bleef ze eensklaps dood.

‘Och!’ riep nu Orpheus, ‘niets op aarde
verheugt mij meer;

het leven heeft voor mij geen waarde,
 nu 'k haar ontbeer.
 Moog' 't bliksemvuur mijn kruin verpletten,
 'k ben alles kwijt!
 Wie zal voortaan de koffie zetten
 bij mijn ontbijt?

Wie zingt des middags, na den eten,
 wanneer 't mij lust,
 door liedjes, 'k zal ze nooit vergeten,
 mij zacht in rust?
 Wie zal mijn kommer nu verdrijven,
 bij 's werelds leed?
 Wie zal mijn verzen overschrijven,
 gelijk zij deed?

Neen, 'k had gewenst nog lang te leven,
 maar niet aldus.
 Gij zult mij aan mijn vrouw hergeven,
 Vesuvius!
 'k Wil moedig dalen, door uw krater,
 tot in de hel;
 wat zegt het, dat ik nu, of later,
 daarhenen snel!'

Hij sprak en sprong in 't holst der aarde,
 en zong zijn lied;
 maar 't vuur, dat nooit een ander spaarde,
 verslond hem niet.
 De Helhond, roerloos en verslagen,
 was één gehoor,
 en zonder naar zijn pas te vragen,
 liet hij hem door.

En Charon, die de dode zielen
 naar Pluto voert,
 moest voor zijn toonval nederknielen,
 in 't hart geroerd.
 Die Bootsman, zwichtend voor zijn bede,
 die diep hem trof,
 nam met zijn ziel zijn lichaam mede
 naar 't dodenhof.

Men zegt, dat aan de Schikgodinnen
 de draad ontviel,
 toen Orpheus kwam het helrijk binnen,
 op Charons kiel,
 en dat het drietal Razernijen,
 met teer gemoed,
 als lamm'ren zich kwam nedervlijen
 aan zijne voet.

En Pluto, op zijn troon gezeten
 van wichtig staal,
 heeft zijn gestrengheid toen vergeten
 voor de eerste maal.
 'k Ben niet verbolgen op de zanger,'
 zo klonk zijn stem.
 'Ik schei hem van zijn vrouw niet langer;
 zij keer' met hem!

Maar zo hij 't waagt haar aan te staren
 in mijn gebied,
 dan, 'k zweer dit bij mijn rode haren!
 krijgt hij haar niet;
 dan zal zij weer ter prooi verstrekken
 aan 't dodenrijk.

Genoeg, laat nu de man vertrekken
met zijn muziek.'

En Orpheus, vrolijk en tevreden,
nam 't aanbod aan;
zijn vrouw was spoedig te overreden,
om mee te gaan.
Zij hadden nog een reis te maken,
die veel beduidt:
licht kan men in de hel geraken,
maar slecht er uit!

Hij ging voorop, hij wist de wegen;
zijn jonge vrouw
liep achter hem en schonk haar zegen
aan zijne trouw.
Zo stapten zij een aantal uren;
toen ving zij aan:
'Wel, man! wat zullen onze burens
verwonderd staan!'

'Zij zullen denken, dat zij dromen,'
zo antwoordt hij,
'wanneer zij ons terug zien komen,
gezond en blij.
Hoe zal dit niet mijn roem vermeren,
mijn leven lang!
'k Wil dit geval naar eis stofferen,
in mijn gezang.

'k Roem Pluto's milde goedheidsblijken
met dankbaar hart;
maar dat ik u niet aan mag kijken,
treft mij met smart.

'k Wou weten, pronkjuweel der vrouwen,
die 'k vurig min!
of gij die doodvlak hebt behouen
rechts naast uw kin.'

'Wel, man! gij hebt mij vlug vergeten,'
zo zegt zij, 'want,
die doodvlak heeft altoos gezeten
ter linkerkant.'
'Maar, vrouw! uw taal moet mij verbazen:
naar alle schijn
gedenkt gij, hoe 't in spiegelglazen
zo scheen te zijn.'

'Wel, man! gij wilt weer tegenspreken!'
'Maar, beste vrouw!
ik heb zo vaak uw kin bekeken
sinds onze trouw.'
't Gaat waarlijk mijn begrip te boven,
geliefde man!
wilt gij mijn woorden niet geloven,
aanschouw het dan.'

En Orpheus kon zich niet weerhouen,
hij keek haar aan,
en zag, o smart! van 't beeld der vrouwen
't geraamte staan!
'Wel,' riep zij, 'man! dat 's onplezierig,
mijn kracht verdwijnt:
Men noemt de vrouwen vaak nieuwsgierig,
de mannen zijn 't!'

De zanger, die haar weer zag varen
naar 't hels gebied,

ging ook weer tokk'len aan zijn snaren,
 maar 't hielp hem niet;
 want Pluto, die niet in kon slapen
 bij dat geluid,
 zond Orpheus, in een zwaan herschapen,
 zijn staten uit.

Nu riep hij, bij dit lotverkeren,
 nooit zingens moe,
 aan 't pluimgediert' met witte veren
 zijn rampen toe.
 Zijn toonval lokte zoveel tranen
 uit aller borst,
 dat na hem geen der and're zwanen
 meer zingen dorst.

Van Orpheus heeft men vaak na dezen
 gewag gemaakt;
 men heeft zijn liefde luid geprezen,
 zijn drift gelaakt.
 Wij, die zijn voorbeeld leerzaam achten,
 zien, hoe 't ons blijkt,
 dat wie zijn tijd niet af kan wachten,
 zijn kans verkrijgt.

1821

Het misverstand

Een man, door wanhoop aangedreven,
 zijn leven zat,
 wierp zich in 't stromend nat.
 Zijn makker sprong hem na en redde hem het leven,

maar vruchteloos: de man, bij 't knellen van 't verdriet,
 wist niet wat aan te vangen,
 en ging zich aan een boom verhangen.
 Zijn makker zag het aan en nu weerhield hij 't niet.
 Men riep hem voor 't gerecht. 'Moest ik zijn opzet keren?'
 zo sprak hij; 't Scheen mij, vrome heren!
 dat hij zo hand'len moest na 't lot, dat hij ontging;
 hij was zo nat van lijf en kleren:
 'k dacht dat hij zich te drogen hing.'

De trekschuit

Gedeelte van een fragment uit een onvoltooid dichtstuk

'Plaats in 't roefje?' riep de schipper,
 die verheugd mij naad'ren zag,
 toen 'k naar Haarlem laatst zou varen
 op een schone najaarsdag.
 'k Dank u, schipper!' was mijn antwoord,
 'ik zit liever in de schuit!'
 En ik zag reeds met verlangen
 naar mijn reisgezelschap uit.
 'Nu, dag, Kaatje!' sprak een meisje,
 dat van Kaatje afscheid nam,
 'groet uw vader en uw moeder
 bij uw komst in Rotterdam;
 reis voorspoedig!' en nu kusten
 zij elkander liefderijk,
 dat haar koontjes er van klonken,
 en van blonken tegelijk.
 'Schone pijpen! Vette scharren!
 Pijpedoppen! Rottingband!'
 hoorde ik twintig koopliên schreeuwen
 met hun koopgoed in de hand.

‘Sta dan, bonk!’ zei Hein de sleper,
 en zijn bonk stond als een paal.
 Uit de slee kwam Preekgraag treden,
 met een reiszak oud en vaal,
 met een krulpruik, met een punthoed,
 paraplu in groene zak,
 met een goudgeknopte rotting
 en een trommel vol gebak.
Viens donc, bourge! riep een Fransman
 tot de kruier van zijn goed,
Skipper! keef me een plaats in 't roefke,
daar ik met naar Haarlem moet.
 Linlinling, zo ging de bengel,
 'k zag de jager op zijn knol,
 vrij wat mensen traden binnen,
 schuit en roef was spoedig vol;
 mannen, vrouwen, knapen, meisjes,
 reisgezellen groot in tal,
 zag ik in het ruim verschijnen,
 en de schipper stak van wal.
 ‘Holla! hei!’ riep men van verre,
 ‘heila! holla! vollek mee!’
 En ik zag eens door mijn raampje,
 en een man liep als een ree.
 ‘Heila! holla!’ - ‘Wacht je beurt af,’
 zei de schipper, ‘loop maar toe,
 stap de schuit op bij de steiger
 aan de paal van honderd roe.’
 ‘Is dat lopen!’ sprak die koopman,
 ‘maar wat maakt de schuit een jacht!
 Of wat schelen weer de klokken;
 'k was bij 't Raadhuis kwart voor acht.’
 ‘'t Was het voorslag,’ zei mijn buurman,
 ‘of gij liep ook lang niet vlug;

vijf minuten slechts voor achten
 was ik aan de Lommerdbrug.
 ‘Schipper, schipper! geef mij 't vuur eens.’
 ‘'t Is in 't ruim al.’ - ‘Ja, 't is hier.’
 ‘O mijnheer! als gij gedaan hebt.’
 ‘Gaarne, maar het brandt geen zier.’
 ‘Wil mijnheer,’ dus sprak nu Kaatje,
 ‘ook gediend zijn van mijn test?’
 ‘Wel, juffrouw! gij zijt wel vriendlijk.’
 ‘Wil het goed gaan?’ - ‘Opperbest.’
 ‘'t Wordt benauwd,’ sprak nu een dame,
 ‘daar zich alles dicht bevindt;
 zo we een luikje openmaakten?’
 ‘Van wat zijde komt de wind?’
 ‘Wel, 'k geloof het is van d'IJ-kant.’
 ‘'k Open 't raam dan.’ - ‘Neen, dat tocht!’
 ‘Wat is 't weer vandaag verrukkend,
 't is een dagje als uitgezocht!’
 ‘Ja, maar 'k zie daar wolken hangen,
 't zal niet vrij van regen zijn.’
 ‘O, het zal zich nog wel schikken.’
 ‘Hei, houd af, daar breekt de lijn!’
 ‘Zeg, wat was het?’ - ‘Lompe jongen!
 zit je dromend op je paard,
 dat de lijn aan 't hout blijft haken
 van de schoeiing langs de vaart?’
 ‘Moet mijnheer nog verder reizen?’
 sprak een heer zijn buurman aan.
 ‘Ja, mijnheer! 'k vaar door tot Leiden.’
 ‘Wel, wij zullen samen gaan.’
 ‘Hé, juffrouw!’ sprak een kornetje,
 ‘zie ik u dan eind'lijk weer?’
 ‘Mij, juffrouw! zoudt ge u vergissen?’
 ‘Kent de juffrouw mij niet meer?’

Wat is Karel groot geworden!
 dat is Karel, naar ik gis?'
 'Ja, mijn zoontje noemt men Karel;
 maar gij hebt het zeker mis.'
 'Neen, juffrouw! - maar is het moog'lijk!' -
 'Maar wie is de juffrouw dan?'
 'Wel, het nichtje van de tuinbaas
 van uw overleden man.'
 'Wat is dat?' - 'De schuit van Haarlem.'
 'Hé, wat gaat zij snel voorbij!
 Wind en stroom zijn vast haar dienstig,
 zij gaat eens zo rad als wij.'
 'Wat is hier de vaart eenzelvig!'
 sprak een heer aan d' overkant.
 'Ja, men vindt hier niets te kijken,
 't is de naaste van het land.
 En het varen gaat zo langzaam;
 O, het scheelt wat als men rijdt.'
 'Maar goedkoop is 't en gemakk'lijk
 en het is een dure tijd.'
 'O, daar weer de fondsen rijzen,
 rijdt men drukker dan weleer.'
 'Wel, hoe staan de kansbiljetten?'
 'Eenenveertig ongeveer.'
 'Ja, daar wordt wat geld gewonnen,
 wie tevoren dit voorzag!'
 'Hond! lig stil!' sprak nu een jager
 tot Baron, die bij hem lag.
 'Vriendschap! lukt het wat met jagen?'
 'Minder dan in 't vorig jaar;
 zondag schoot ik tien patrijzen
 en een haas of zeven maar.'
 'Goëndag samen,' sprak de schipper,
 'mag ik vragen om uw geld?'

‘Hoeveel is het!’ - ‘Negen stuivers
 en vier duiten is 't gesteld.’
 ‘Schipper!’ sprak nu Karels moeder,
 ‘voor mijn zoontje halve vracht.’
 ‘Maar hoe oud is dan het knaapje?’
 ‘Schipper! hij is even acht.’
 ‘Moederlief!’ zo sprak nu Karel,
 ‘gij vergist u, dat is klaar,
 want op donderdag na Pasen
 trad ik in mijn tiende jaar.’
 't Luid gelach van al de hoorders
 klonk nu dreunend in de schuit.
 ‘k Heet u welkom te halfwege!’
 riep opeens de schipper uit.
 ‘Heeft mijnheer ook iets te dragen?’
 ‘Neen!’ was 't antwoord, ‘k heb geen goed.’
 En ik zag 't gezelschap scheiden
 na een korte afscheidsgroet.

1824

Pygmalion

Daar was weleer een ambachtsman,
 Pygmalion genaamd,
 waar Griekenland op roemen kan,
 en overal befaamd.
 Door hecht arduin en marmarsteen
 dreef hij met kracht de beitel heen,
 en wist de mannen en de vrouwen
 daarin als levend uit te houwen.

Er was in 't ganse wereldrond
 bijna geen enk'le stad
 waarin men niet een standbeeld vond
 dat hij vervaardigd had.
 En in zijn woning, nacht en dag,
 klonk onverpoosd de hamerslag;
 en steeds van ond'ren en van boven
 was hij met marmergruis bestoven.

Hij zocht een vrouwtje, jong en knap,
 tot 's levens gezellin,
 maar vond, bij Griekens jufferschap,
 geen meisje naar zijn zin.
 Dees was te klein, en die te groot,
 deze al te bleek, die al te rood,
 of had te weinig geestvermogen,
 of was te geestig in zijn ogen.

Maar eenmaal had die kunstenaar
 een stenen vrouw gemaakt,
 waarop hij ('t klinkt al vreemd en raar)
 was boos verliefd geraakt;
 als op dat beeld zijn beitel viel,
 ging hem een beving door de ziel.
 En als hij 't lang had aangekeken,
 dan moest hij blozen of verbleken.

‘O!’ sprak hij, ‘als ik immer trouw
 (een uitzicht dat mij streelt),
 dan neem ik vast een jonge vrouw
 zo aardig als dit beeld:
 een vrouwtje dat geen grillen kweekt;
 dat nooit haar manlief tegenspreekt;

dat weinig weet van aardse zaken,
en niet verslaafd is aan vermaken.'

Eens las hij in de Haagse krant
een wondervol bericht:
'Er is gekomen hier in 't land
een onnavolgbaar licht,,
een waar professor van een man,
die vogels liedjes leren kan,
die poppen heeft en automaten,
die hij laat lopen en laat praten.'

En, even als de bliksem doet,
zo krachtig en zo ras,
schoot hem een rilling door het bloed,
toen hij die woorden las.
Nu ging hij naar die vreemde vent,
en maakte hem zijn wens bekend:
'Ik heb een beeld uit steen gedreven,
kunt gij het spreken doen en leven?'

De kunstenaar, zo hij blijken liet,
was meester in zijn vak.
'Hoe,' sprak hij, 'vraagt gij anders niet?
Dat gaat met veel gemak.'
Hij wreef de juffrouw licht en zacht,
die, als betoverd door zijn macht,
zich uit ging rekken, en ging gapen,
alsof zij wakker werd na 't slapen.

Pygmalion sprong nu van vreugd
wel zestien voeten hoog.
Zo schoon een maagd, in 't prilst der jeugd,
zag nimmer nog zijn oog.

‘Kom,’ riep hij, ‘haastig, niet gedraald,
 maar daad'lijk hier de schout gehaald;
 eer ze and're knapen komt te aanschouwen,
 wil ik nog heden met haar trouwen.’

De kunst'naar gaf hij nu het loon,
 dat hij bedongen had;
 en op de bruiloft, blinkend schoon,
 vroeg hij de halve stad.
 Toen sprak hij tot zijn jonge bruid:
 ‘Bij 't schaat'ren van het feestgeluid
 moet gij in al uw pracht verschijnen,
 'k geef Porto-, Rijn- en Médoc-wijnen.’

Maar 't bruidje, dat nog nooit voorheen
 van Médoc had gehoord,
 keek vreemd bij 't luist'ren naar die reên,
 want zij verstond geen woord.
 Zij had aan niemand ooit gevraagd
 hoe men met smaak het feestpak draagt,
 en stak dus in haar bruiloftskleren
 gelijk een spreek in pauweveren.

Nu deed elk gast een compliment,
 bij zulk een feest van pas;
 maar 't was aan 't bruidje niet bekend,
 wat vreemde taal dit was.
 ‘Een compliment! wat is dit toch?’
 ‘Een compliment, hoe vraagt gij 't nog?
 Of zoudt ge in 't Frans niet kundig wezen?’
 ‘Och neen, mijnheer! ik kan niet lezen.’

En telkens als zij antwoord gaf,
 dan lachte men alom;

al 't geen zij sprak was zot en laf,
 en lang niet weinig dom.
 ‘Bemint mevrouw het dansen zeer?’
 ‘Neen, 'k loop vandaag voor 't eerst, mijnheer!’
 ‘Ach!’ riep Pygmalion verlegen,
 ‘wat heb ik voor een vrouw gekregen!’

Aan tafel, bij het nagerecht,
 gelijk het dikmaals gaat,
 werd wat gezongen, goed of slecht,
 en van muziek gepraat.
 Nu werd er aan de bruid gevraagd:
 ‘Hoe heeft de *Tancred* u behaagd?’
 ‘De *Tancred*,’ zei zij, afgebroken,
 ‘ik heb nog nooit die heer gesproken.’

Men ging aan 't pandspel met elkaar,
 des avonds na de thee;
 maar telkens vond zij 't spel te zwaar,
 al speelden kind'ren 't mee.
 Bij 't lossen van 't verbeurde pand,
 had zij noch oordeel noch verstand,
 en toen men raadsels op wou geven,
 was zij ook daarin onbedreven.

Men vroeg: ‘Een stad, hoe wondervreemd,
 gelegen ver van hier,
 zal, zo men haar het hoofd ontnemt,
 verand'ren in een dier.’
 En toen zij ook aan 't raden kwam,
 riep zij: ‘Een stad: dat 's Rotterdam.’
 ‘Neen,’ sprak haar man, ‘die stad is Wezel;
 gij wijkt in slimheid voor geen ezel.’

‘Een ezel, och! doe mij 't plezier,
 mijn lieve, beste man!’
 sprak zij, ‘wat is dat aardig dier,
 dat mij gelijken kan?’
 ‘Een ezel,’ zegt hij, ‘is een beest
 dat geen verstand heeft en geen geest,
 dat goed is om een pak te dragen,
 maar om zijn domheid wordt geslagen.’

Nu borst zij uit in droef geweën,
 en snikte schel en luid.
 De gasten slopen, een voor een,
 de bruiloftskamer uit.
 Pygmalion ging, droef te moe,
 weer naar de vreemde kunst'naar toe.
 ‘Och!’ sprak hij, ‘wil mij hulp verlenen,
 kunt gij mijn vrouw niet weer verstenen?’

De kunst'naar, zo hij blijken liet,
 was meester in zijn vak.
 ‘Hoe!’ sprak hij, ‘vraagt gij anders niet?
 Dat gaat met veel gemak.’
 Hij wreef de juffrouw licht en zacht,
 die, als betoverd door zijn macht,
 weer spraak en leven had verloren,
 en weer een beeld werd als tevoren.

En toen men 't hoorde, dat de bruid
 veranderd was in steen,
 sloop menig man zijn woning uit,
 en naar de kunst'naar heen.
 ‘Doe,’ sprak men, ‘ook bij mij die kuur;
 mijn vrouwtje valt mij bang en zuur.’

En daar zij ruimschoots hem bedeeden,
was ras de stad vol marmeren beelden.

Maar god Jupijn, als hij dat zag,
bedwong de vreemde man,
die nu de juffers, na die dag,
niet meer verstenen kan.
Maar soms blijft hem de kracht verleend,
dat hij haar hartjes nog versteent;
en daarom ziet men thans gebeuren,
dat zoveel minnaars hooploos treuren.

1820

De kamerjacht

Een jonker, jager in zijn hart,
moest, tot zijn smart,
zijn have en erf verkopen,
en al zijn bossen en kasteel
geheel
zien slechten en zien slopen.

Maar 't geen hij 't zwaarst te missen vond,
zijn trouwe hond,
en schelle jagershoren,
nam hij met zich, als laatste schat,
naar stad,
't verblijf door hem verkoren.

Daar las hij voor een gevelmuur:
‘Hier zijn te huur
gemeubelde vertrekken.’

En aanstonds was de jonker klaar,
om dáár
zijn leden neer te strekken.

En ziet! de kamer, waar hij kwam,
en intrek nam,
heeft hij, wat vreugd! gevonden
behangen met een grote jacht,
vol pracht,
met herten en met honden.

En eensklaps blaakte nu zijn bloed
in feller gloed,
zijn hart sloeg zwaarder slagen.
En in zijn boezem had de wens
geen grens,
om als weleer te jagen.

En tienmaal liep hij, op een draf,
de kamer af,
en deed de horen schallen,
en dacht te jagen, als hij plach,
en zag
de vlugge herten vallen.

En naast hem liep zijn trouwe hond
de kamer rond,
om tegen 't wild te blaffen,
en wou zich, evenals zijn heer,
thans weer
het jachtvermaak verschaffen.

Maar uit de kamer boven hem
kwam nu een stem:

‘Wilt gij dat leven staken?
 Nog nimmer was hier zo'n gedruis
 in huis,
 gij zult mij razend maken!’

Maar 't antwoord dat de jonker gaf,
 wees 't aanzoek af.
 ‘De jacht kan mij behagen,
 en 'k wil hier,’ sprak hij, ‘steeds gerust,
 met lust
 en onverhinderd jagen.’

Hij stak nog eens de horen op,
 liep in galop
 de kamer heen en weder,
 en naast hem sprong zijn hazewind,
 gezwind,
 al blaffend op en neder.

Maar door de dunne zolderplank,
 sinds jaren krank,
 voelt hij een druppel dalen:
 't was water, dat van boven vloeit
 en groeit
 van druppelen tot stralen.

‘Houd op!’ zo schreeuwt hij naar omhoog,
 ‘niets blijft hier droog
 van al mijn huissieraden;
 de zolder van mijn woonvertrek
 is lek,
 ik kan door 't nat wel waden.’

Maar hoe hij vloekte, hoe hij riep,
 het water liep
 en drong in al de hoeken,
 en onze jonker ging, vol spijt
 en nijd,
 zijn bovenbuur bezoeken.

Daar vond hij, dat een waterplas
 gegoten was,
 de bron van al die regen;
 zijn buurman echter was er, hoog
 en droog,
 een tafel opgestegen.

Die zat daar met een hengelroe,
 en riep hem toe:
 ‘k Wil dit vermaak niet missen;
 elk doe hier vrij 't geen hem behaagt:
 gij jaagt,
 laat me onverhinderd vissen.’

1822

De stedeling op zijn buitengoed

Een ander zing' de buitenman,
 en roem' zijn rustig leven,
 voor mij, ik houd er weinig van,
 al wordt het hoog verheven;
 ik tuur nu al een maand of vier
 op bloem en vee en lover;
 nog vijf paar weken blijf ik hier:
 och! waar' die tijd al over!

Een ander vind' het lief en raar,
 hoe plant en kruiden wassen,
 ik zag dit al sinds veertig jaar:
 't kan mij niet meer verrassen.
 De bloesem, die een tuinvrucht wordt,
 verbaast mij niet bijzonder;
 en dat een bloem op 't laatst verdort,
 is in mijn oog geen wonder.

Mijn oude tuinbaas schreeuwt mij doof,
 en klaagt bij hek en bakken:
 'De rupsen schenden 't eikeloof;
 de andijvie is vol slakken;
 het staat met druifen perzik slecht,'
 zo knort hij alle jaren;
 't komt jaarlijks alles toch terecht,
 en 'k lach met die bezwaren.

Mij zijn de muggen groter kwaal,
 die gonzen om mijn oren;
 de tortel en de nachtegaal,
 die in mijn slaap mij storen;
 mij kwelt de kwartel dag en nacht,
 met zijn herhaalde slagen,
 en dan de kikkers in de gracht:
 't zijn ongehoorde plagen.

Wie 't buitenleven zalig heet,
 'k wil dat genot wel missen;
 het jagen is mij al te wreed;
 'k heb geen geduld tot vissen;
 het poten doe ik nimmer mee;
 ik laat de tuinlui planten;

maar slenter daaglijks naar mijn vee,
mijn pauwen en fazanten.

Bij 't wand'len hindert altoos wat;
dan is de zon te gloeiend,
de wind te guur, de grond te nat,
dan 't zandspoor te vermoeiend.
'k Houd ook niet van uit rijden gaan,
ik kan de weg wel dromen;
en tref hier niets bijzonders aan,
dan rundvee en dan bomen.

Niets hoor ik in dees stille streek,
dat smart geeft of verblijding;
'k ben meer ten acht'ren dan een week
met elke nieuwe tijding.
Of een der fondsen daalde of rees,
krijg ik te laat te weten;
en als ik hier van doden lees,
zijn ze elders reeds vergeten.

En zo 'k mij naar de kroeg begeef,
't kan weinig mij vermaken.
't Biljart is smerig, oud en scheef,
en heeft de mot in 't laken,
't Gezelschap, dat men daar aanschouwt,
doet van verveling gapen;
de koster komt er met de schout,
en dan wat boerenknaben.

Maar als men gasten bij mij vindt,
voel ik mijn leed verpozen;
'k vermaak mij met een enk'le vrind
meer dan met honderd rozen.

Dan kan ik, van verdrieten vrij,
 weer toquedille spelen,
 en 's avonds zal me een kaartpartij
 behoeden voor 't vervelen.

Dan, als mijn huis vol vrienden is,
 wordt 's morgens laat ontbeten;
 lang toeft men aan de koffiedis,
 en langer nog aan 't eten.
 En als de wijn in glazen spat,
 daar scherts de vreugd doet groeien,
 waan ik somwijlen me in de stad,
 en denk aan tuin noch koeien.

Maar als de winter wederkomt,
 dan eindigt al mijn smarte;
 dan valt het lover van 't geboomt'
 en mij 't verdriet van 't harte;
 'k vind dan mijn oud gezelschap weer,
 mijn vrienden en vriendinnen,
 en zie geen lompe boeren meer,
 of domme herderinnen.

Dan doe ik 't vrolijk winterlied
 met blijde klanken rijzen;
 maar voeg mij bij de zangers niet
 die 't buitenleven prijzen.
 Ik ruil voor hete zonneschijn
 geen schouwtoneel en feesten;
 geen stad, waar lieve mensen zijn,
 voor 't veld met lieve beesten.

1824

Dichtkundige recepten

1 Voor een Vaderlands Lied

Zing eerst van 't heilig vuur, dat ge in uw borst voelt branden:
hoe 't vaderland u boeit met onverbreekb're banden;
voer grote mannen aan, geboren op die grond:
zeg dat u 't graf daar wacht, en dat uw wieg daar stond;
zeg dat vergeefs op aard' zijn weerga is te zoeken;
vloek wie 't belast'ren durft met de uitgezochtste vloeken;
en eindig met de kreet, hetzij gij 't meent of niet,
dat gij met vreugde uw bloed voor zulk een land vergiet.

2 Voor een Sentimenteel Vers

Zeg, hoe 't gevoel u schokt en zielsgenot doet smaken;
veracht de wereld met haar zorgen en vermaken;
zing van het achtbaar woud, van lamm'ren in het dal,
van Filomele's lied, van zilv'ren waterval;
bepeins hoe mens en dier in 't einde in stof verzinken;
hoe 't kleinste rupsje kruipt, en hoe de sterren blinken;
spreek nog van Flora's kleed en van Diana's lach,
en neem tot stopwoord vaak het zielontroerend: ach!

3 Voor een Hoogdravend Vers

Schiet brede vlerken aan, zweef boven lucht en wolken;
door kliefhet zwalpend nat, en dring in 's afgronds kolken;
noem 't dichten zielsgenot en 't leven boos gekwel;
spreek van de zon, de maan, van hemel en van hel;
verhef opnieuw uw zang; stem heil'ger kunstakkoorden;
zoek duist're beelden op en vergezochte woorden,
en werk met zoveel kracht, door klanken, toon en maat,
dat ge ieders ziel ontroert, schoon niemand u verstaat.

4 Voor een Lijkzang op Grote Mannen

Zeg, dat bewondering u van uw held doet spreken;
 verhef zijn deugden hoog en zwijg van zijn gebreken;
 noem hem een flonkerster, een held're zon, een rots,
 die pal stond in de zee bij 't dav'rend golfgeklots,
 ofwel een boom, wiens val 't geschokte woud deed treuren;
 volg hem in hoger sfeer, om 't hart weer op te beuren;
 zie 't zweven van zijn geest, ga knielen bij zijn as,
 en wens uzelf tot slot zo edel als hij was.

5 Voor een Bruiloftsvers

Schets eerst uw onmacht af, om thans een vers te maken;
 zeg hoe u vriendschap dringt, om toch uw zang te slaken;
 roep Amors bijstand in; spreek van zijn pijl en boog;
 roem de ogen van de bruid, en 's bruijgoms deugden hoog;
 spreek van een toverkracht; van zalig minbekronen;
 van 't heil van 't jeugdig paar; van hun aanstaande zonen;
 voeg daar wat bloemen bij; vergeet de rozen niet,
 en 't vers, door u gerijmd, wint roem als bruiloftslied.

6 Voor een Nieuwjaarsvers

Zeg dat dit plechtig uur elk dichter dwingt tot zingen;
 spreek van de snelle tijd en 's werelds wisselingen;
 gebruik daarbij een beeld dat kracht en klem bevat,
 een voortgerolde stroom, of sling'rend wandelpad;
 zing, hoe 't verleden jaar genot ofleed kon baren;
 herhaal de wensen weer, herhaald sinds duizend jaren;
 en is wellicht uw vers nog niet genoegzaam lang,
 plaats dan een droomgezicht aan 't slot van uw gezang.

***De Onderneming der Rijdende Gaarkeukens van de Burggraaf de Botherel,
te Parijs.***

Frankrijk, land, zo vol van luister,
 en van smaadheid tegelijk,
 land, zo rijk in wereldwond'renin
 gedrochten even rijk,
 land, welks taal we armoedig heten,
 maar behoeven menigwerf,
 land, welks zeden wij misprijzen,
 maar toch dulden op ons erf,
 land, waar kunstmin is verbasterd,
 waar de wansmaak outers vindt,
 maar welks opera's en schriften
 toch bij vreemden zijn bemind;
 land, welks aard gelijk uw truffels
 en uw ganzelever is,
 wel verderflijk voor de magen,
 maar geliefkoosd aan de dis;
 land, vol distels en vol bloemen,
 zo verachtlijk en zo schoon;
 land, vol tegenstrijdigheden!
 'k zing de parel van uw kroon!
 'k Zing, uw hoofdstad ingetreden,
 wat haar 't meest tot roem verstrekt,
 meer dan markten en paleizen,
 vaak met burgerbloed bevlekt;
 'k zing het oord, waar 't bloed van dieren
 slechts de blikken tot zich trok,
 waar geen andere offers vallen,
 dan door 't slachtmes van de kok;
 voor het mensdom bron van zegen,
 bij zo menig bron van rouw,

'k zing het voedseldragend rijtuig,
en het monster-spijsgebouw.

Dáár, waar eenmaal bij de hoofdstad
slechts een dorre landstreek lag,
waar men sinds, bij ruime pleinen,
breedgebouwde straten zag,
dáár, dáár heeft de kloeke burggraaf,
eens bekend als diplomaat,
't prachtig wonder doen verrijzen,
waar zijn naam vereeuwigd staat.
Duizend nachten bleef de stichter
rust'loos peinzen op zijn taak;
't is geen tempel voor de kunsten,
't is een tempel voor de smaak:
alles wat de mond kan strelen,
alles wat het lichaam voedt,
vindt men daar bijeenverzameld
in de ruimste overvloed;
vis van zeeën en rivieren
zwemmen daar in brede kom;
wild en vee is daar verenigd,
als in Noachs heiligdom;
kelders, die het ijs bewaren,
kasten, altoos warm gestookt,
zijn gevestigd bij de keukens,
waar de schoorsteen altoos rookt;
draaispit, stoofpot, pan en oven
zijn hier werkzaam nacht en dag;
rust'loos hoort men 't hakmes vallen,
rust'loos bonst de vijzelslag.
't Is een tuighuis voor de voeding,
waar 't aan wapens nooit ontbreekt,
't is een kweekschool, die voor keukens

onvermoeide helden kweekt,
 't is een schouwspel vol verrukking
 voor wie nadert in dit oord,
 al die ovens daar ziet gloeien,
 al die kooksels snerven hoort;
 wie, bij duizend volle schotels,
 in die tempel de ogen slaat,
 op de priesters en priest'ressen
 in hun keuken-feestgewaad,
 schijnbaar zwervend door elkander,
 maar in arbeid toch verdeeld,
 van de raad'ren in een uurwerk
 't onmiskenbaar evenbeeld.
 't Is een schouwspel vol verrukking,
 maar die meer nog klimmen zal,
 komt men uit de diepe keukens
 in de breedgebouwde stal;
 daar staan zesmaal honderd wagens,
 naar de laatste smaak gebouwd;
 twee vertrekken heeft elk rijtuig,
 even sierlijk, even hecht:
 't een bevat de koude keuken,
 't ander draagt het warm gerecht;
 tot bekoeling en verwarming
 van de meegevoerde spijs,
 heeft het laatste stoom in buizen,
 't eerste in stenen bakken, ijs.
 Achter vindt men nog een kamer,
 't is het rijk voorzien buffet;
 daar wordt alles afgegeven,
 of de gasten voorgezet;
 ieder voerman blaast de horen,
 en zijn strelend maatgeluid
 nodigt, bij de komst van 't rijtuig,

vrolijk tot de maaltijd uit.
 't Is een schouwspel vol verrukking,
 't is verheffend voor de geest,
 't is genot voor ieder zintuig,
 voor de tong het allermeeft,
 't is een hoger lofzang waardig
 dan mijn need'rig snarenspeel,
 wat de hoofdstad heeft te danken
 aan 't vernuft van Botherel.

Daar rollen zij henen, langs markten en straten,
 die koetsen, beladen met drank en met spijs,
 met stapels van manden en dozen en vaten,
 en voeren hun gaven door 't juichend Parijs.
 Daar rollen zij rust'loos, die brede karossen,
 beladen met vogel, met vis en met vee,
 om telkens te veilen en telkens te lossen,
 't geen 't weiland bevolkte, de lucht en de zee.
 Wat statige walmen, wat strelende reuken
 verspreiden zij lieflijk, god Komus ter eer,
 en brengen de doodslag aan kelder en keuken,
 maar staven de luister der spijszaal te meer!
 Juicht, vrouwen! nu komt u geen slachter meer vragen,
 wat vlees gij wilt braden aan rooster en spit;
 nu komt u geen groenvrouw ontijdig reeds plagen,
 wanneer gij zo rustig aan 't ochtendmaal zit;
 nu hebt gij niet angstig de gasten te tellen,
 door u op de maaltijd des middags verwacht;
 nu zult gij niet pijnlijk uw zinnen meer kwellen,
 dat iets wordt gebrekkig ter tafel gebracht.
 Niets zal haar ontbreken, die rijdende spijzen,
 geen vis zal te laf zijn, geen soep meer te zout,
 geen wild en geen vogel wanschapen verrijzen,
 geen taart en geen podding te wankel gebouwd.

Hier vindt gij een voorraad voor ieders verlangen:
 begeert gij des morgens 't eenvoudig ontbijt,
 of wilt gij in d' avond uw vrienden ontvangen,
 men brengt aan uw woning u alles om strijd...
 Nu zult gij met wachten geen tijd meer verliezen,
 weer nadert een spijskar, als de ander verdween;
 en wie op de wagens een zitplaats verkiezen,
 volbrengen hun maaltijd en rijden meteen.
 De burger, die 't eten bij porties deed halen,
 waar zwoegend een kruier zich kweet van die taak,
 behoeft nu het draagloon niet meer te betalen,
 maar kiest aan het rijtuig de spijs naar zijn smaak.
 Nu kunnen de wand'laars, die moe zijn van 't vasten,
 van vroeg in de ochtend tot 's avonds nog laat,
 op markten en straten zich daad'lijk vergasten
 met soep en met beefsteaks, gebak en gebraad.
 Nu zullen de schutters, ter hoofdwacht vergaderd,
 in 't voorrecht ook delen, voor velen zo groot,
 wanneer hun alle uren de spijskar daar nadert,
 bij dorst en bij honger voorziet in hun nood.
 Nu snellen professors, nu snellen studenten,
 zo 't ene college het ander vervangt,
 naar 't rijtuig, dat rust'loos blijft veilen en venten,
 en vinden steeds vaardig 't geen ieder verlangt;
 is 't uur van de maaltijd te huis reeds verlopen
 voor koopman, voor werkbaas, voor heer en voor knecht,
 de tafel, die allen wil voeden staat open,
 voor schamele teerkost en kostbaar gerecht;
 nu wordt, bij wie lust heeft, de keuken gesloten;
 en waar ook tevoren een dienstmaagd of kok,
 door winsten op 't weekboek, hun jaarloon vergrootten,
 thans missen zij 't voordeel dat hebzucht eens trok.
 O denkbeeld, dat vroeger zelfs niemand dorst dromen,
 wie niet zich bij toov'naars en feeën bevond!

Een tafel vol spijzen, in alles volkomen,
verrijst op commando ineens uit de grond.
Rolt zacht dan, o wagens! rolt zacht langs de wegen
voor u wijk' elk rijtuig eerbiedig opzij!
Zijn and'ren door vorsten of prinsen bestegen -
geen draagt er een lading zo edel als gij.

Op, renteniers en speculanten!
ziet hoe fortuin uw wensen schraagt,
gij ziet een nieuwe goudboom planten,
wiens stam de rijkste vruchten draagt;
gij zult mij voor mijn raad bedanken,
indien gij uw voorrecht stelt op prijs,
en driemaal vijfmaal vijftig franken
wilt remitteren naar Parijs.
Gij zult u zeker niet beklagen,
naar 't geen mij van 't prospectus bleek,
want spijsgebouw en gaarkokwagen
zijn u verpand als hypotheek.
Gij moogt het onbetwistbaar heten
dat u de rente nimmer faalt:
zolang men in Parijs blijft eten,
wordt zeker de int'rest goed betaald.
Wat beter fonds kunt gij verkiezen
dan de Omnibussen Restaurants!
Zo elders kans is tot verliezen,
hier is alleen tot winnen kans.
Geen vrees voor oorlog kan u deren,
die and're fondsen lager drijft;
men kan uw wagens nooit ontberen,
zolang men maaltijd houden blijft.
Geen burgertwist kan u doen klagen;
gij stoort u niet aan 't twistziek brein,
maar steunt op eensgezinde magen

van Ultra en Republikein.
 Op, renteniers en speculanten!
 haast u te nemen van dit fonds!
 krijgt u de spijskar ooit tot klanten,
 dan assureert gij uw coupons.
 Hoe groot zal niet het voorrecht heten,
 dat u dan dubbel wordt vergund,
 daar gij, hoe duurder gij zult eten,
 zoveel geruster eten kunt.
 Of mag dit heil u niet verblijven,
 groot is de vreugd toch, die u wacht,
 als, in 't gebied der lekkernijen,
 een revolutie wordt bedacht;
 dan zal de spreuk uw hulde wekken,
 die ons een wijsgeer deed verstaan:
 ‘t Zegt meer een nieuwe spijs te ontdekken,
 dan nieuwe sterren ga te slaan.’
 Dan zal elk feest van diplomaten,
 waarvan gij leest in 't Franse blad,
 het fonds niet zonder rijzing laten,
 't welk gij gestijfd hebt met uw schat.
 Ja, statig zal die rijzing wezen,
 als van een hechte luchtballon,
 die, als hij eens is opgerezen,
 steeds hoog en hoger stijgen kon.
 Op, renteniers en speculanten!
 zendt vrij uw geld naar Botherel!
 schuilt ook 't bedrog aan alle kanten,
 hij meent het met uw beurzen wel.
 Geen eigenbaat kan drijfveer heten
 bij 't werk dat zoveel lofs verdient,
 want wie de mensen 't best laat eten
 is vast de beste mensenvriend.
 Wie zou het uitzicht dan niet strelen,

te plukken van die wonderbloem!
 Wij kunnen in zijn winsten delen,
 en tevens delen in zijn roem.
 Of mocht mijn lied een droombeeld wijzen,
 daalt ooit uw aandeel laag in prijs,
 treurt niet, dan prijken toch uw spijzen
 op al de tafels van Parijs.

Het gebroken been

Legende

Daar, waar de Maas zo statig vliet
 langs een der grootste steden,
 is 't voorval, dat ik zing, geschied,
 reeds menig eeuw geleden.
 Daar trofhet hoofd van 't stadsbestuur,
 in ijver onbezweken,
 het onheil, in een rampvol uur,
 zijn linkerbeen te breken.
 'k Verzwijg de naam van man en stad,
 men vindt hen in kronijken:
 wie 't lust, doorzoek' het stoffig blad,
 waarin zij beide prijken.
 Door eigen schuld, of ongeval,
 had hij zijn been gebroken,
 en met hem treurde stad en wal,
 van vaste steun verstoken.
 Men riep de raad van wijzen in:
 professors en doktoren,
 en, de ene meer en de ander min,
 liet veel geleerdheid horen;
 maar wie ook zien kwam naar het been,
 de breuk te helen wist er geen;

hier hielp geen keur van reden,
 ja zelfs geen renboô naar Parijs;
 men was in 't klinisch onderwijs
 toen minder ver dan heden;
 de kunst was nog in ruwe staat;
 men hield van korte metten,
 en wist voor onze vriend geen raad,
 dan 't been hem af te zetten,
 't Deed in die dagen weinig pijn,
 de mens kon meer verduren,
 en 't hakmes van de chirurgijn
 deed wonderbare kuren;
 in 't kort, in nog veel minder tijd,
 dan wij het navertellen,
 was 't lichaam een der benen kwijt,
 zijn trouwe metgezellen;
 en lag, voor groter ramp gered,
 de burgemeester in zijn bed,
 en smoorde 't angstig klagen,
 maar riep niet minder, droef te moe,
 aan 't dierbaar been het afscheid toe,
 't welk nooit hem meer zou dragen.

Er was intussen in die stad
 een vreemdeling gekomen,
 die groter roem van kunde had
 dan Cicero te Rome:
 hij was ervaren in de loop
 van sterren en kometen,
 in 't trekken van het horoscoop
 en 't lezen in planeten;
 hij had voor 's naasten heil gewaakt
 in slapeloze nachten;
 de krommen had hij recht gemaakt,

de lammen gaf hij krachten;
 en tot versterking van 't gehoor,
 schonk hij aan doven 't zilv'ren oor,
 dat zij met goud betaalden,
 nog meer dan wijlen Esculaap,
 voorzeker ook geen domme knaap,
 ten troost van die hem haalden.
 Zijn ijver kende paal noch perk
 bij springveer en bij raderwerk,
 wier onbegrensd vermogen
 de kunstgewrochten van zijn hand,
 vermaard tot aan het verste strand,
 bezielde of bewogen;
 en toen hij aan de Maas verscheen,
 kwam hem de maar ter ore,
 dat 's burgemeesters rechterbeen
 zijn buurman had verloren;
 en, diep getroffen door die zaak,
 besloot hij tot de stoutste taak,
 hem immer voorgeschreven;
 't was om de vader van de stad,
 voor 't been, dat hem verlaten had,
 een beter weer te geven.

De kranke lag op 't ledikant,
 en sloeg het oog in 't ronde,
 bij 't lichten van het laatst verband
 der nu geheelde wonde.
 Hij werd niet meer door pijn gekweld;
 hij had van koorts geen hinder,
 en was, zo 't heette, goed hersteld,
 maar met een loper minder.
 Er werd, door ieder die hem zag,
 nog van geluk gesproken,

omdat hem niet de jammerslag
 twee benen had gebroken;
 maar, schoon hem ook de chirurgijn
 voortreff'lijk vond genezen,
 hoe nuttig dubb'le leden zijn
 was 't best bij hem bewezen.
 Hij dacht er nu met weemoed aan,
 wat nut, in vroeger leven,
 het lid, gedwongen afgestaan,
 hem dikmaals had gegeven;
 en het speet hem, dat hij ooit voorheen,
 in felle drift ontstoken,
 gevloekt had op het dierbaar been,
 ter kwader uur gebroken.
 Hij kon niet meer naar 't raadhuis gaan,
 of naar de kolfbaan lopen;
 voor hem ging thans geen beurs meer aan,
 geen schouwtoneel meer open;
 hij zocht wel troost bij schrift en boek,
 in 't dammen en in 't schaken,
 hij kreeg van vrienden veel bezoek,
 maar 't kon hem niet vermaken;
 want wie zijn lot ook draaglijk scheen,
 't leed bleef hem loodzwaar drukken,
 bij 't hinken op zijn rechterbeen
 en 't springen op zijn krukken.

Eens, dat hij droef aan 't peinzen was,
 hoort hij aan 't voorhuis bellen,
 en in zijn kamer komt welras
 een vreemd'ling binnensnellen;
 hij droeg een mantel om het lijf,
 van donk're zij geweven;
 daarop was menig kunstbedrijf

met rode verf beschreven;
 daar stonden hiërogliefen op,
 het schrift van vorige eeuwen,
 en beelden met een spitse kop
 en letters van Hebreeuwen;
 en boven op 't eerwaardig hoofd,
 nog van zijn lokken niet beroofd,
 in spijt der hoge jaren,
 droeg hij een deksel, rond en groot,
 nog spitsder dan een suikerbrood,
 gezet op grijze haren.
 'k Ben, lijder! met uw lot begaan,'
 zo deed de man zich horen,
 'en breng u ruim vergoeding aan
 voor 't geen gij hebt verloren:
 ik heb, doorwakend nacht bij nacht,
 een kostbaar kunstbeen uitgedacht,
 en zo gij 't wenst te kopen,
 sta ik u 't werktuig willig af,
 waarmee gij, zonder steun of staf,
 weer als voorheen kunt lopen.'
 Hij zweeg, ontsloot het golvend kleed,
 door hem om 't lijf gedragen,
 ontrilde lijnwaad, lang en breed
 om 't kunstgewrocht geslagen;
 en 't opperhoofd der burgerschaar
 zag al zijn leed vervlogen,
 toen hij het wonder werd gewaar,
 verschenen voor zijn ogen.
 Van ijzer waren al de leën,
 met kleppen en scharnieren,
 dus stevig als een mensenbeen,
 en buigzaam als de spieren;
 het was aan enkel, knie en dij,

van leemten en gebreken vrij,
 en scheen beziel met leven,
 als 't vroeger werk van Phidias;
 want met een korst van vleeskleur was
 lag 't zeldzaam rif omgeven.
 'Ziehier,' zo ging de kunst'naar voort,
 'het puik der meesterstukken,
 dat 's mensen ogen heeft bekoord,
 zijn zinnen kon verrukken.
 Het uurwerk, dat het in zich sluit,
 behoorlijk opgewonden,
 voert ieder lichaam mee vooruit,
 waaraan het wordt verbonden.
 Gij kunt, als gij mij eerst voldoet,
 weer wand'len naar begeren;
 ja, zo gij wilt, uw rechtersvoet
 nu ook voortaan ontberen;
 zo kunstig is de mechaniek,
 dat gij op 't been kunt dansen;
 de weerga toont u geen fabriek
 van Britten of van Fransen;
 geen automaat kan vlugger zijn,
 geen slanke kermispoppen;
 gij kunt daarmee, als arlekijn,
 weer stampen, trappen, schoppen.'
 Geen zeeman, in het noodgetij
 aan 't doodsgevaar ontkomen,
 was ooit zo dankbaar en zo blij,
 als nu het hoofd der burgerij,
 bij 't woord, door hem vernomen.
 Al was de prijs ook hoog gesteld,
 de koop werd toegeslagen
 en in dukaten voorgeteld,
 de keurmunt van die dagen;

en voor het loon, door hem verdiend,
met nieuwe roem omschenen,
gaf de astroloog de burgervriend
het pronkjuweel der benen.

Vol blijdschap zag de ganse stad,
die 't voorval had vernomen,
op 't veelbezochte wandelpad
haar burgemeester komen.
Men wuifde weer met doek en hoed,
en stemde vreugdeklanken,
en met een gulle wedergroet
zag zich de burger danken.
De wand'laar, rustig voortgegaan,
genoot met stil verrukken;
maar sprak hem vriend of buurman aan,
met wie hij lust kreeg stil te staan,
dit mocht hem niet gelukken.
Eerst zag hij in de zaak geen kwaad,
en sprak, een glimlach op 't gelaat:
'Het been heeft vreemde kuren;
maar zeker schaft de kunst'naar raad,
'k wil naar zijn woning sturen.'
Doch, toen hij in het voortgaan zag
hoe 't uurwerk met verhaaste slag
hem meer en meer vermoeide,
bekroop hem toch een bange vrees,
die, eens gevoed, tot wrevel rees
en tot ontroering groeide;
want, werd het in zijn vaart gestuit,
dan sprong het werktuig achteruit,
of werd opzij getrokken;
en was ook daar geen plaats genoeg,
't deed dan het lichaam, dat het droeg,

steeds heen en weder schokken;
 het sprong dan rust'loos op en neer
 door 't onvermoeid bewegen
 van rondsel, slinger, rad en veer,
 in 't kunstvol been gelegen;
 en, door het werktuig nu gesteund,
 dat hij zo duur moest kopen,
 werd de arme lijder lam gedreund,
 wanneer hij niet bleef lopen.
 De kunst'naar komt vol angst en schrik
 zijn woonplaats uitgevlogen;
 verplett'rend is zijn strakke blik,
 gelijk Medusa's ogen;
 die werking heeft hem zelf verrast,
 hij kan haar niet beletten;
 vergeefs grijpt hij de wand'laar vast,
 het been, met dubb'le vracht belast,
 is nimmer pal te zetten.
 Vergeefs beproeven kunst en kracht
 de voet van 't lijf te wringen;
 vergeefs wordt breektuig aangebracht,
 't metaal doet ijzer springen;
 het was, gedreven om het been,
 spat los in duizend brokken;
 maar 't staal rukt door met vaste schreên,
 of blijft in loco schokken.
 Voort ging het werktuig, rust'loos voort,
 door straten en door stegen.
 en, weggeschoven door de poort,
 langs velden en langs wegen.
 Daar telkens, met versnelde vaart,
 brengt het d' ontroerde lijder,
 gelijk weleer Mazeppa's paard,
 al wijder heen en wijder.

Men zag hem beurt'lings stad bij stad
 en vlek bij vlek betreden,
 verbleekt, verwilderd, afgemat,
 en uitgeteerd van leden.
 En toen zijn laatste levensstond
 hem eind'lijk rust kwam geven,
 droeg nog het been zijn lichaam rond,
 ontbloot van ziel en leven.
 Het trekt, ontembaar voortgestuwd,
 zo voort langs duin en stromen,
 daar ieder van het schouwspel gruwt,
 die 't kil geraamt' ziet komen.
 Het gaat, gesleurd door tak en hout,
 verbrijzeld en verbroken,
 in 't eeuwig heugend eikenwoud
 van Oud-Germanje spoken.
 Het schijnt, in Polens vruchtbaar veld,
 en Ruslands barre streken,
 al verder, verder voortgesneld,
 een pest- en oorlogsteken,
 en wekt er, rust'loos voortgestierd
 tot aan Europa's grenzen,
 verbazing aan het woudgediert'
 en afschuw aan de mensen.
 De kunst'naar had nog menig nacht
 in pijnlijk waken doorgebracht,
 om 't werktuig, kort tevoren
 bewogen door zijn wonderkracht,
 in 't lopen weer te storen.
 Voor hem ook was die schrik te groot,
 ras lag hij, moe van 't peinzen, dood,
 en ging zijn kunst verloren.

Zo is 't verhaal ten eind gebracht
 en weinig u verzwegen;
 had gij een blijder slot verwacht,
 ook mij viel de afloop tegen;
 nog wordt ons, door de tijd verschoond,
 naar 't geen ik heb vernomen,
 des burgemeesters huis getoond,
 als we in de Maasstad komen.
 Onzeker is het, of de voet
 nog in 't heelal blijft dolen,
 of onophoud'lijk hupp'len moet,
 gestuit door een der Polen;
 'k wil, wat in waarheid is geschied,
 door vonden niet verrijken,
 en dit verzwijgen in mijn lied,
 bij 't zwijgen der kronijken.

1836

De preutse juffer

'Ik een dier minnaars huwen? neen!
 zij komen om mijn geld alleen;
 'k eis van hun trouw veel meer bewijzen,
 dan al hun vleien, al hun prijzen,
 dan al hun zuchten en geweën.
 'k Zweer, hij slechts zal mijn hand verwerven,
 die groter blijk van liefde geeft:
 hij die zich, wjl hij mij moest derven,
 uit wanhoop doodgeschoten heeft.'

***Bij het slopen van de Haarlemmerpoort
(mei 1837)***

Opnieuw een afscheidslied begonnen,
't welk voor vervlogen grootheid klinkt,
nu een van Amstels rijkste zonnen
verduisterd aan de kimmen zinkt;
nu 't oog met deernis moet aanschouwen
hoe vroeger glorie wordt versmaad,
en 't oudste van de poortgebouwen
de weg van alle poorten gaat.
O gij, aan wie in roem en jaren
geen uwer zusters is gelijk;
gij naamgenoot der stad aan 't Sparen,
gelijk het Sparen kronkelrijk!
gij, poort, die 'k in mijn kindse dagen,
wanneer ik op uw grootse pracht
mijn blik bewond'rend had geslagen,
het meesterstuk der bouwkunst dacht;
die ik zo vaak ben doorgekomen,
als ik, in 't lieflijk jaarseizoen,
in statig langspan, Kusters bomen,
en 't bloemenland, bezoek ging doen;
gij, die ik staan zag op mijn schreden,
zo fraai verguld door de avondzon,
toen 'k Land- en IJ-zicht heb betreden,
bij 't opgaan van een luchtballon,
en die ik, moedig, onverschrokken,
in burgerwapendos gekleed,
als piekenier ben uitgetrokken,
toen hier de vorst zijn intree deed!
O poort, mij meerder waard dan allen,
die Amstels wal tot sieraad heeft!
gij zult dan ook tot puinhoop vallen;

gij hebt uw dagen uitgeleefd.
 O poort, zo donker in uw hoeken,
 en in uw bochten hol en lang!
 ik kom voor 't laatst u nog bezoeken,
 voor 't laatst u groeten met mijn zang.
 Mijn stem weergalm' door markt en straten,
 klinke elk in 't oor in Amstels wal,
 als voor een vriend, die ons verlaten,
 die nimmer herwaarts keren zal;
 elk moet, als ik, uw bouwval naad'ren
 met ongeveinsde jammerklacht;
 u, 't eerst gebouwd door onze vaad'ren,
 u, 't eerst gesloopt door 't nageslacht.

O poortgebouw, een tweetal eeuwen
 de roem en steun van de Amstelstad,
 beveiligd door het koppel leeuwen,
 't welk grijzend op uw muren zat!
 gij scheent tot langer duur geschapen,
 dan werd beschoren aan uw kruin,
 o poort met marm'ren stedewapen,
 en trotse zuilen van arduin;
 met dubbel wachthuis rijk beschonken,
 met dubb'le valbrug mild bedeed,
 mocht ook uw top als tempel pronken,
 en droeg des Handels zinnebeeld.
 De maagd van d' Amstel bloost van schaamte
 bij 't leed, dat haar opnieuw geschiedt,
 nu zij van ver uw kil geraamte
 van 't hoofdsieraad verstoken ziet;
 ras zal ze uw voet niet meer aanschouwen,
 en moet verduren, tot haar spijt,
 dat ge, in onze eeuw van hulpgebouwen,
 ook voor een tijd lang hulppoort zijt.

Wat gaf die broosheid aan uw stenen;
 wat heeft uw hechte muur gescheurd,
 dat gij tot verder dienst verlenen
 opeens onwaardig zijt gekeurd?
 Gij! die, in weerwil van het hotsen
 van dubb'le wagens, zwaar belast,
 de schok der raad'ren fier bleeft trotsen,
 op de oude zuilen ijzervast;
 gij! wie, waar wansmaak ook mocht woeden
 en op uw grijsheid smaadvol zien,
 uw vroeg're luister bleef behoeden,
 en aan verdelging weerstand biên.
 Of heeft de rouwklacht u getroffen
 van torenspits en beursgebouw,
 die gij van verre neer zaagt ploffen,
 en gingt gij kwijnen bij hun rouw?
 Of drong een sidd'ring door uw transen,
 nooit overwonnen, nooit verheerd,
 toen gij het bolwerk van uw schansen
 tot wandelperken zaagt verneêrd?
 Of deed de smart uw luister tanen,
 wijl u geen eeuwfeest is gewijd?
 Of schokte u 't buld'ren van de orkanen
 in d' afgestormde wintertijd?
 Of zaagt ge uw krachten u ontvallen,
 bij al de zuchten, die gij slaakt,
 wijl voor uw oog naar Amstels wallen
 een ijs'ren spoorweg wordt gemaakt?
 Gij zult het zeker niet beleven,
 't geen nooit uw stichter heeft gedroomd,
 dat wie hier komt uit Haarlems dreven,
 langs de oude trekvaart wordt gestoomd.
 Nu stuit het kronk'len van uw bogen
 niet meer des vijands euvelmoed;

maar komt de stoomkar aangevlogen,
 dan maakt gij ruimte voor haar stoet.
 Gij poort, sinds onherroepb're tijden,
 begroet door dav'rend volksgerucht,
 waar Medicis kwam binnenrijden,
 waaruit de Cellis is gevlucht!
 Gij zult te spoedig ons verlaten;
 ras daagt de tijd der kermis weer;
 maar ach! gij siert in houtsnee-platen
 geen krantenbrengers heilwens meer;
 en wie nog eens, tot leedverzetten,
 zich wil verplaatsen bij uw beeld,
 vindt slechts u pronken in balletten,
 als Haarlems Uitstap wordt gespeeld.

O schutsgodin en hulpbetoonster,
 o poort, die aller harten trok,
 voor 't laatst heeft Haarlemsdijk-bewoonster
 haar tijd geregeld naar uw klok;
 't laatst heeft de rook der wafelkramen
 uw marm'ren muren zwart gemaald;
 't laatst werd door hen die binnenkwamen,
 het stuiver-poortgeld u betaald;
 't laatst werd de feestrei platgedrongen,
 die u op Hartjesdag betrad;
 't laatst deed de voerman, in uw wrongen,
 de stenen krassen door zijn rad;
 't laatst heeft uw bengel, snel bewogen,
 de stille wand'laar bang verrast;
 't laatst las de burger, op uw bogen,
 wat al in de IJ-stad is belast;
 't laatst bracht de seinvlag op uw toren
 de blijmaar over naar de Dam,
 dat ons het voorrecht was beschoren

dat hier de koning binnenkwam.
 O poort, verrijkt met stenen gangen!
 gij toont der zaken wisselkeer,
 gij kwaamt een houten poort vervangen,
 een ijz'ren poort vervangt u weer;
 een poort - wat zeg ik? - ijz'ren hekken,
 waardoor nadezen Amstels wal,
 bij 't onverhinderd binnentrekken,
 een vreemde hofplaats schijnen zal.
 Wat heil! wat luister, hoog geprezen,
 maar door uw sloping duur gekocht!
 't Geen hier gezien werd lang voordezen,
 wordt door de toekomst weer gewrocht.
 Deez' stad had vroeger poort noch wallen,
 toen was ze een need'rig vissersvlek;
 wij zien weer muur en poorten vallen,
 ons slechts beveiligd door een hek.
 Maar hoe! 't verschiet gaat voor mij open,
 een hoger geest verlicht mijn oog:
 de nazaat zal het hek weer slopen,
 dan rijst opnieuw een poort omhoog.
 Ik zie, wat Gijsbrecht mocht bespeuren,
 toen Arendbroer gesneuveld was,
 de toekomst opent mij haar deuren:
 gij rijst als feniks uit uw as;
 dan prijkt gij met nog hoger toren,
 met sterker muur dan ge immer hadt,
 en blijft, nog langer dan tevoren,
 de kromste poort van de Amstelstad.

P.T. Helvetius van den Bergh

P.T. Helvetius van den Bergh

Rijmepistel

Zo gaarne ontvang ik, vriendjelief,
 van u een hartelijke brief,
 waarin ge mij omstandig meldt
 hoe gij 't zoal ten uwent stelt,
 met handel, veeteelt, akkerbouw,
 en of ge uw lieve, beste vrouw
 nog even tederlijk bemint,
 of Julia, dat zoete kind,
 nog dartel speelt en vlijtig leert,
 of Eduard met vrucht studeert,
 hoe 't thans met zijn promotie staat,
 of Keetje nog niet trouwen gaat,
 en honderd zulke zaken meer;
 maar niets daarvan, en keer op keer,
 brengt gij, met uwe god *Apol*,
 mij 't arme, zwakke hoofd op hol,
 en schrijft van *metrum*, *prosodie*,
 van *hymne* en *ode* en *elegie*,
 van *dithyrambe*, et *cetera*,
 waarvan 'k zowat de helft versta,
 en gij waarschijnlijk niet veel meer;
 hoe 't zij, vriend Simon, ik begeer
 dat, zo ge mij eens nader schrijft,
 Apollo achterwege blijft.

't Wordt niet zozeer door mij gelaakt
 dat gij somwijl een versje maakt:
 als zoet, onschuldig tijdverdrijf
 heeft dit zoveel juist niet om 't lijf;

maar dat gij u daarop beroemt,
 uzelf, wat meer is, dichter noemt,
 en mij uw waarde kunstgenoot...
 die eer voor beiden is al te groot.
 Ik kunstgenoot? Van u?... Bedenk
 dat in dit ijdel woordgeschenk
 door u, zo gul, aan mij gericht,
 een grove dubb'le onwaarheid ligt.

Wij dichters!... Doch hoe raar 't ook schijn',
 't kan evenwel nog moog'lijk zijn,
 want moeilijk is het dichten niet,
 zoals ge aan duizend dichters ziet.
 Dit cijfer denkt gij dat gewis
 al schrikk'lijk overdreven is -
 och neen, onze advocatenstand,
 de standen saam van 't ganse land,
 met al de ambtenarenstoet,
 door stad en land en 't hof gevoed,
 zijn niet, ik zweer 't u, met malkaar,
 zo talrijk als der dicht'renschaar.
 Deez' telt men bij het vol dozijn,
 ze telen voort als 't duinkonijn,
 en roei ze eens uit... want sterft er een,
 dan staan er vijftig om hem heen,
 en dragen hem naar 't somber graf,
 en schudden dan hun tranen af,
 en grijpen allen naar de lier,
 en kopen vijftig riem papier,
 en stellen binnen 't halve jaar
 een eeuwige gedenkzuil daar.
 Die vijftig krijgen ook hun beurt,
 ze worden allen diep betreurd,
 en sticht men ieder al geen zuil,

toch zendt hun, bij de doodse kuil,
 elk kunstgenoot, met veel *boha*,
 een lijkgezing of grafschrift na.
 En, dat men zoveel inkt vergiet,
 is altijd om de dode niet,
 maar meest om de eer en 't lieve brood.
 Nu, denk eens, als de maag're dood,
 reeds zoveel stof tot dichten geeft,
 wat dan wel al wat leven heeft,
 aan alles wat de dichtlust voedt,
 een macht van verzen maken doet!

Het kan dus moog'lijk zijn dat wij,
 profanen in de poëzij,
 toch dichters zijn, wijl in een land
 waar alles gloeit en blaakt en brandt,
 het verzenmaken, zelfs in 't groot,
 niet moeilijk schijnt...

‘Wel sakkerloot!
 Niet moeilijk!’ roept een dichter: ‘Hoe?
 Te dichten zoals ik het doe?
 Neem 't dichterlijk gevoel alleen!’
 ‘Gevoel? Dat heeft thans iedereen.’
 ‘Maar dan de kunst om 't in verband
 te brengen met 't gezond verstand?’
 ‘Dat is onnodig.’ - ‘O, hoe dom!
 De goede smaak...’ - ‘Daar lacht men om.’
 ‘Doelmatigheid...’ - ‘Is ongepast.’
 ‘De waarheid...’ - ‘Doet maar overlast.’
 ‘De eenvoudigheid...’ ‘Geen mode meer.’
 ‘Gij maakt satires!’ - ‘Ik, mijnheer?
 gij zelf weet beter.’ - ‘Evenwel
 de schone beeldspraak...’ - ‘Kinderspel.’

‘De fabelleer, geschiedenis
 en wat zo meer al nodig is...’
 ‘Kent ieder die poëtiseert.’
 ‘De prosodie...’ - ‘Is gauw geleerd.’
 ‘Maar dan de taal, die niemand kent...’
 ‘De taal? ‘k Geloof toch, domme vent,
 dat elk zijn moedertaal verstaat.
 Dus, ondanks uw pedant gepraat,
 hou ‘k vol dat ieder burgerman
 desnoods ook dichter worden kan;
 licht evenzo (‘t zij geen verwijt)
 als gij het zelf geworden zijt.’

Men schaff' zich maar een rijmlijst aan,
 waarin veel mooie woorden staan;
 men neem', al is 't een snijdersschaar,
 en knipp' de silben van elkaar;
 men pakk' een denkbeeld bij de kop,
 en vull' 't dan met die silben op.

Maar evenals de krijgsmansstand
 (vraag 't zelf maar eens de luitenant,
 met wie, zo ik me niet vergis,
 uw Keetje thans aan 't vrijen is)
 zijn onderscheiden wapens telt,
 zo tieren op 't poëtisch veld,
 ook onderscheiden *genres*, die
 elk hun afzonderlijk *équipement*
 vereisen, want, o Heer!
 't zou even mal toch staan, wanneer
 een arlequin in 't treurspel trad,
 een geest in 't kluchtspel, als wel dat
 men 't paard gaf aan de marinier,
 en 't linieschip de kurassier.

Die *genres* dienen nu apart
beschouwd, en niet dooreen verward.

Het *Luimig Genre* is in verval,
daar 't slechts in watermelk of gal
zijn stompe pen doopt... en dan sluit
het nog de lieve bombast uit!
Dus heeft geen dichter van fatsoen
er gaarne in 't minste mee te doen,
't geen jammer is, want o 't gedicht
werkt zo plezierig en zo licht!
Wanneer men 't eens beproeven wil,
men maak' zich vrolijk, lustig, still'
vooral de wijndorst eerst, en zoek'
vernuft in 't Anekdotenboek;
daar vindt men, wat men ook begeer',
voor twintig bundels stof en meer.
Moet 't schoon geslacht gestreeld, geveleid,
men spaar' geen dubbelzinnigheid
(of spare veeleer zó 't vernis,
dat niets meer dubbelzinnig is),
de bastaardvloeken evenmin.
Ik vind er gaarne iets geestigs in,
gelijk een Focquenbroch weleer...
Maar geest is geen vereiste meer;
geen dichter wordt ertoe verplicht.
Juist dit maakt nu het werk zo licht;
en, blijft men voor iets zwaars al staan,
men vull' 't dan maar met tittels aan,
Bij voorbeeld zo:.....
.....
.....
.....
.....dat doet effect,

terwijl 't ook nog het vers wat rekt,
 en menig lezer, welgezind,
 veel geest in zoveel tittels vindt.
 Voorts steel' men Attisch zout, zo 't kan,
 en make er lange pekel van,
 opdat het vers, daarvan doorvoed,
 de dichter zelve lachen doet.
 De zetter zij geordonneerd
 dat hij 't met veel *cursief* lardeert.

't *Erotisch* soort valt ook nog mee:
 men stelle een bosje voor, en twee
 gelieven, die men, een voor een,
 beschrijven moet van top tot teen.
 De leest, het haar, 't zij bruin of blond,
 het sprekend oog, de zachte mond,
 de tanden, sneeuw wit als ivoor,
 de fraaie neus, de kin, het oor,
 de wenkbrauwboog, de rozenwang...
 En, wordt het vers ook nog zo lang,
 men schei' vooral niet eerder uit,
 voordat de minnaar en zijn bruid,
 zoals ze daar aan 't vrijen gaan,
 als levend voor de lezer staan.
 (Dit heet *romantisch*, nieuwe stijl.)
 Men heeft de lezer onderwijl
 in 't bosje, bij dit paar, gebracht;
 't is avond, meer dan avond, nacht.
 Men ziet, bij maan- en sterrelicht
 (dat altijd hoort bij zulk gedicht)
 een beekje, een heuveltje, enzovoort...
 (Beschrijf uitvoerig hier het oord,
 zo gij *romantisch* blijven wilt),
 reeds is een uur en meer verspild;

de minnaar brandt en hijgt en zucht,
 de schone bloost en snikt en vlucht,
 maar zó toch dat de vrijer haar
 (tenzij hij lam of kreupel waar',
 en wie toch denkt dit van de man?)
 gemakk'lijk achterhalen kan.
 Deeze' grijpt haar tijdig dus bij 't kleed
 en hijgt en brandt weer dat het zweet
 bij droppels hem 't gezicht bedekt.
 Dit stom toneel wordt lang gerekt.
Mijn Wim!... Mijn Jan!... Helaas!... en Ach!
 is alles wat men zeggen mag.
 Daar kraait de haan!... 'Is 't nu reeds tijd?
 Gewis een haan die ons benijdt,
 een koude haan, die niet bemint,
 of die geen wederliefde vindt!...
 Daar kraait hij weer!... Vervloekte haan!...
 En inderdaad, de dag breekt aan!
 Nu wordt men stouter, steelt een zoen,
 somwijlen is 't om meer te doen,
 maar dreigend schijnt dan 't stervend licht
 der kuise maan hen in 't gezicht,
 en 't beekje murmelt eens zo luid,
 als wilde 't zeggen: 'Scheidt toch uit!'
 Dit doen zij dan, of doen het niet,
laveren maar de boel in 't riet,
 vervallen zo van gril tot gril,
 al naar de dichter 't hebben wil.
 Deeze' voege er voorts, als specerij,
 wat leliën en rozen bij,
 wat mirttenkransen ook, voor 't oog,
 god Amor met zijn pijl en boog,
 het noodlot en een vlammend hart,
 de hoop, de wanhoop, wellust, smart,

wat lief gevele en zoet gestreel,
 en kusjes, kusjes... nooit te veel!
 Een oom, die onbarmhartig is,
 het uitzicht op een erfenis,
 de toekomst en een eeuw'ge trouw,
 de plichten tussen man en vrouw,
 een dure eed, de jaloezij,
 een eenzaam hutje, een woestenij,
 en zelfs, wanneer 't te pas komt, ook
 een voorgevoel, een droom, een spook!
 Twee tortelduifjes, 't beeld der min;
 de *zefir* moet vooral erin,
 voorts jong'lingskracht en maagdeneer
 en wat zo, in die trant, al meer
 het teergevoelig hart bekoort.
 Zulk vers is aardig in zijn soort,
 vooral zo 't (waar men veel naar kijkt)
 met prettige *vignetjes* prijkt.

't *Verheev'ne* is wel een fraaiere trant,
 maar 't valt wat zwaarder op de hand,
 schoon 't meestal biedt een ruimer veld.
 Men neem' een rijk, een vorst, een held,
 Carthago of Napoleon,
 de mens, de schepping, de aard, de zon,
 verheven goed, verheven kwaad,
 een grote deugd, een stoute daad,
 een voorval, een gebeurtenis,
 die ongewoon en treffend is.
 Men spreek' van nectar, ambrozijn,
 van tronen, purper, hermelijn,
 van diadeem en majesteit,
 vergank'lijkheid, onsterf'lijkheid,
 van kroongoud, paarden, diamant,

van mensheid, wereld, vaderland,
 van godsdienst, kunsten, roem en eer,
 van wijsbegeerte en zedenleer,
 van donderwolk en bliksemschicht,
 orkaangeloei en noorderlicht,
 van 's mensen zonden, 's hemels wraak,
 van zilte tranen, zout van smaak,
 van adderspog en aconijt,
 de stalen tanden van de tijd,
 van rokend puin, ellende en dood,
 van oorlog, pest en hongersnood,
 van hydra, bloedhond, tijger, leeuw,
 de zwijmel-tuimelgeest der eeuw,
 van volkenrecht en dwing'landij,
 van wet en orde en mouterij,
 van vrijheid en 't geschokt Euroop',
 het wenend mensdom en de hoop,
 het zwaard, van 't heldenmoorden zat,
 verwoeste landen en een stad
 die in de lucht vliegt of verzinkt,
 van de aard, die bloed als water drinkt,
 natuur, die wegwijnt en verdort,
 't heelal, dat weer een *chaos* wordt.
 Dit alles breng' men, goed of slecht,
 daarna behoorlijk weer terecht,
 bezing' dan 't grootse der natuur,
 de hemel en zijn schoon azuur,
 het sterrenheir en 't firmament,
 verheven wond'ren zonder end...
 Dit 's wel 't plezierigst van het vak,
 men vliegt of stapt, op zijn gemak,
 van de een op de andere planeet,
 zoals eens Micromégas deed,
 beschouwt, betast dan alles wat

't heelal nog buiten de aard bevat,
 en daalt dan, zonder letsel, weer
 bij 't need'rig plantje en bloempje neer.
 Dan zing' men, op een zachter' toon,
 van Flora 't zo bevallig schoon,
 vergeet' Pomona, Ceres niet,
 die, als men ze op onze akkers ziet,
 ons rijkdom brengen... Foei! wat plat
 prozaïsch denkbeeld toch was dat!
 Die rijkdom!... Dichter, ga maar voort,
 beschrijf dat schilderachtig oord,
 die trotse eik, dat olmgeboomt',
 dien zilv'ren vloed, die zeewaarts stroomt,
 die bergtop en dat groenend dal,
 die beek, dat bos, die waterval,
 en onderzoek dan dier en plant,
 de Etna en de korrel zand.
 Betrap natuur op heterdaad,
 ontdek hoe alles komt en gaat,
 begrijp, verklaar ons en ontleed
 wat zelfs Von Humboldt nog niet weet,
 en rust, verrukt, sentimenteel,
 bij 't lieflijk vogelengekweel,
 en 't laatste toontje van uw luit,
 dan zachtkens van uw arbeid uit.
 Dit slag van verzen moet volstrekt
 met vreemde dingen zijn doorspekt;
 men raadpleeg' een *mythologist*,
naturalist, *astronomist*,
 een *metafysicus* vooral,
 en 'k denk, het dan wel lukken zal.
 Soms plaats' m'er onder, als iets raars,
 uit 't Russisch, Perzisch, Turks, Tartaars,
 en geve, aan elk gedicht of zang,

een *motto*, 't zij dan kort of lang.
 Het genre is vrij gezocht, maar toch
 men wacht zich doorgaans voor bedrog,
 ook wordt er algemeen geklaagd,
 dat 't schrikkelijk reeds is afgezaagd.

Het *Aak'lig Genre* is 't allerfraaist,
 maar in behand'ling ook het taaist;
 't is waarlijk voor de mens te zwaar,
 't is arbeid voor een tovenaer.
 't Publiek is zeer erop gesteld,
 de dichter geeft het roem en geld,
 maar niemand komt zo zuur aan 't brood,
 want vrees'lijk is zijn barensnood;
 't gebeurt dat na hij is verlost,
 't hem dan nog soms zijn zinnen kost.
 Dus raad ik 't vriend noch vijand aan;
 maar wil m'er toch toe overgaan,
 zo werk' men 's nachts, bij maneschijn,
 en drinke braaf champagnewijn,
 men schets' geen simpel sterfgeval,
 geen brand, geen zelfmoord, of wat al
 tot 't dagelijkse *wee* behoort,
 geen manslag of gewone moord:
 daar zijn de kranten toch van vol.
 Men schetse een moord- en rovershol,
 waar duivelen, in mensenschijn,
 aan 't lustig *riboteren* zijn.
 't Gewaad waarin ze zijn gedost,
 heeft menig mens zijn huid gekost;
 ze dobbelen met stenen, die
 gemaakt zijn uit een mensenknie,
 en doen, baldadig, zich te goed
 aan vers, nog schuimend mensenbloed;

dit zuipen zij uit kroes noch kan,
 maar uit een mensen-hersenpan;
 de roeren hunner pijpen zijn
 met doodshoofd, knekels, *suprafijn*,
 en and're *emblèmes*, rijk verfraaid,
 uit 's mensen ruggegraat gedraaid;
 voorts knabb'len ze aan een mensenbeen,
 en liggen over lijken heen.
 Van hunne gruw'len geeft men dan,
 zo aak'lig als men 't maken kan,
 een uiterst uitgerekt verhaal;
 maar dan vereist ook de moraal
 dat men dit kannibaal-gebroed
 verrassen, kluist'ren, hangen doet.

Dit evenwel zegt nog niet veel;
 het moorden toch is zo geheel
 natuurlijk en begrijp'lijk, dat
 men 's moord'naars daden weinig schat;
 en slechts zich nog voelt aangepord
 tot 't zien hoe hij gehangen wordt.

Men prikkel' sterker dus 't gevoel.
 Een spookkasteel treft beter doel;
 dáár hoort men steeds, jaar in jaar uit,
 te middernacht een naar geluid,
 men ziet gedaanten zonder hoofd,
 de vuren worden uitgedoofd,
 de kaarsen uitgedaan, zodat
 men 't ooggeflonker van een kat
 wel nodig had; een wervelwind
 meldt Satan aan, en nu begint
 het vreemdste en ongehoordste rumoer,
 de meubels dansen van de vloer;

men wordt getild, gedrukt, gesmoord,
 en 't naar geluid duurt immer voort,
 totdat de klok van énen slaat,
 't onrustig spooksel slapen gaat,
 en alles weer tot orde keert;
 is 't nog wat vroeg, men praktizeert
 een aak'lig kerkhof in 't verschiet,
 waar 't geesten regent dat het giet,
 die, uit hun somber paviljoen,
 een kleine wand'ling komen doen,
 en maken, door hun woest geweld,
 een vismarkt van het kerkhofsveld,
 totdat een zweepslag met de staart
 des duivels hen weer jaagt in de aard.
 Die dingen, netjes opgeflikt,
 zijn voor *Romances* best geschikt,
 men voege er slechts wat vrijerij,
 een ridder met zijn bruidje bij,
 mits dat men 't alles zo beschrijft,
 dat 't aak'lig is en aak'lig blijft.

Vervolgens breng' men nog in 't spel
 de zwarte kunst, die kunst der hel;
 de schrik'bre Mephistofeles,
 die Doctor Faustus, in een fles
 op alcohol, als goud bewaart,
 voorts duivels, met of zonder staart,
 en heksen, met of zonder rok,
 maar rijdende op een bezemstok,
 in volle ren, galop of draf,
 de Bloksberg rond en op en af;
 een vampier, een geplaagde geest,
 en dan nog 't een of ander beest,
 als draak of weerwolf, slang of uil:

de dode hand, de wolvenkuil,
 de wilde jager met zijn jacht,
 en wat men meer heeft uitgedacht,
 waar 't stoutste hart van gruwt en ijs
 en 't krullendst haar te berge rijst.
 Men smijt' veel tekens er doorheen,
 men plaatse er zeven achtereen,
 men steune en kreun', men schreeuwe en gill',
 zo hard men kan, zoveel men wil,
 en draav' maar voort, als 't razend zwijn;
 't kan nooit te bont, te afschuw'lijk zijn.
 In deze soort van poëzie
 geldt altijd bombast voor genie.

Dit zijn de genres nu, zo 'k meen,
 naar rang en volgorde achtereen.
 Elk dichter kiez' het zijne er uit,
 al neemt hij ze alle, 't kost geen duit,
 mits hij (want anders waar' 't te bar)
 maar 't een met 't ander niet verwarr';
 en toch wie weet hoe raar of 't liep,
 en hij geen nieuwe genres schiep.
 Men wage dus, 't is gauw gedaan,
 er eens een duizend regels aan.

Die genres, ten getal van vier,
 als kapitale genres, hier
 behandeld, hebben, weliswaar,
 een aantal onderdelen, maar
 ik schrijf geen boekdeel, slechts een brief;
 dus neem het, vriend, dan ook voor lief
 dat ik, bekortend nu mijn taak,
 van enk'le slechts nog melding maak,
 als: 't *Hekeldicht*, brutaal en stout,

zo 't volle maat van waarheid houdt;
 't *Beschrijvend Dichtsoort*, dat gewis
 bijzond're *mentie* waardig is,
 doch die maar achterwege blijft,
 daar 't toch genoeg zichzelf beschrijft;
 het *Treurspel*, dat het hart verscheurt,
 en in ons land zo bloeiend treurt,
 terwijl het *Blijspel*, als vervloekt,
 er, sinds een eeuw, een dichter zoekt;
 de *Fabel*, die, met alle recht,
 de mensen naast de dieren legt;
 het *Heldendicht*, dat lauw'ren braakt,
 en menig held verlegen maakt,
 en 't *Lierdicht*, dat zo vrees'lijk bromt,
 dat soms zijn eigen lier verstomt.
 Nog zijn er mind're soorten, die
 men als de lichte infanterie,
 of, zo men wil, de tweede ban
 der poëzij beschouwen kan.
 Als: 't *Puntlicht*, dat een ieder prijst,
 terwijl hij op zijn buurman wijst;
 het *Tafellied*, vol vuur en gloed,
 als goede wijn het zingen doet;
 het *Impromptu*, als goochelstuk
 bewond'renswaard, vooral in druk;
 de *Bouts-rimés*, die slag op slag
 bewijzen wat genie vermag,
 en meer nog, wat een kloek poëet,
 soms zonder dat hij zelf het weet,
 terwijl een ander noten kraakt,
 aan tafel, *après boire*, maakt.
 Ik onderscheid hier 't *Albumvers*,
 dat meest te need'rig voor de pers,
 geen and'ren tooi of opschik dult,

dan zacht velijn op snee verguld,
 en sierlijk schrift, zo 't schikken kan;
 maar toch... ik voel een afkeer van
 een vers, waarin de poëzij,
 als dienaar der veinzerij,
 gewoonlijk *hokus pokus* speelt,
 de vleierij de hoogmoed streelt,
 de kilkoude onverschilligheid
 met ijd'le woordenpraal misleidt,
 de haat met liefdeschijn zich tooit,
 zelfs de afgunst, grijnzend, bloemen strooit;
 terwijl intussen iedereen,
 vooral de dichter zelf, in 't geen
 hij op een albumblaadje biedt,
 slechts dichterlijke vrijheid ziet.

Ook is er nog een fijn gebloemt',
 een soort dat men *Romance* noemt,
 waarin omstandig wordt gewaagd
 van 't schenden van een lieve maagd,
 die door haar vader wordt beknord,
 verjaagd zelfs als zij zwanger wordt,
 terwijl, ondanks het teerst verwijt,
 de schender haar ter deure uitsmijt;
 dan treurt en kermt zij en verlicht
 op 't veld, door 't baren van een wicht,
 haar smart, en doolt, met 't schuldloos kind,
 langs heg en struik, door weer en wind,
 tot, na een pagina vijf, zes,
 zij, boe!!!...als kindermoorderes,
 de handen aan zichzelf slaat;
 waarna ook de oude heer vergaat
 van hartzeer, en de schender 't loon
 ontvangt van Satan in persoon;

dan spoken ze alle drie, zo naar,
op 't kaal gevloekte plekje, waar
't geluk huns levens werd verknoeid,
en nu geen scheutje gras meer groeit.

Maar buiten alle twijfel is
van vrij wat meer beduidenis
't befaamd *Gelegenheidsgedicht*;
men neem' daarvoor een neef, een nicht,
een oom, een tante, vriend, vriendin,
zijn ouders, kind'ren, gemalin,
een echt, geboorte, sterfgeval,
een doop-, jaar-, eeuwfeest, en wat al
behoort tot 't leven en de dood,
het uitgaan zelfs der haringvloot.
Zulk vers maakt ieder die maar wil;
't draait altijd om dezelfde spil,
en slaat men er niet gauw doorheen,
zo ga men bij een vriend te leen;
men heeft er doorgaans 't voordeel van
dat 't meer dan eenmaal dienen kan.
Het lastigst waartoe zulk gedicht
der muzen lieveling verplicht,
is dit: dat hij bekennen moet
(waarbij hij echter, zo hij 't doet,
meest de ogen knijpt of spottend lacht),
dat hij zich gans onwaardig acht
tot zulk een taak.. (die, 't dient gezegd,
hij toch zichzelf heeft opgelegd).
En dat, hoe 't gloeiend hart hem sla,
zijn zwakke lier... *et cetera*.
Aan deez' formaliteit voldaan,
kan hij gerust maar verder gaan,
en tokk'len, uit die zwakke lier,

een honderd regels drie of vier,
 die wis een ieder admireert,
 mits hij ze deftig reciteert.
 Naar deez' *recepten* dichten nu
 die duizend dichters waar ik u
 in d'aanvang van mijn brief van sprak.
 Voorwaar, de tien cents almanak,
 de halve stuivers kinderprent,
 de poespas van een recensent
 zijn voor hun prulwerk nog te goed;
 en evenwel nochtans, het moet
 (op 't aanzoek altijd van een vriend)
 't publiek maar worden toegediend,
 bij bundels, op velijn papier,
 ten voordeel van... de kruidenier;
 want daardoor komt (dit is 't bewijs)
 de misdruk thans zo laag in prijs.

Is al die laffe rijm'larij
 nu echte kunst en poëzij?
 Is hij een dichter, de arme bloed,
 die 't platste proza rijmen doet,
 het zelfs verminkt nog en verslapt,
 de onzin tot gerijmel lapt?
 Is die een dichter? Bilderdijk,
 Da Costa, Tollens, Loots gelijk?

In zijne schatting is hij meer.
 Hij stelt zich aanzien, lof en eer,
 ja zelfs onsterfelijkheid ten doel,
 en zoekt die in zijn modderpoel!
 En volgt er, hoe 't hem dan ook ga,
 de kikvors uit de fabel na.
 Ik vergelijk hem bij het kind,

dat ook, door eigen schijn, verblind,
 wen 't opgeschikt als een hansworst,
 met ster en kruisen op de borst,
 een sjerp van blinkend klatergoud,
 een sabel van verzilverd hout,
 een bordpapieren kroon op 't hoofd,
 voor 't minste zich een prins gelooft.
 Nu, kind'ren worden eenmaal wijs,
 maar rijm'laars worden rijm'lend grijs.
 O, dat een werktuig werd bedacht
 dat al 't gedierte, in éne nacht,
 in nuttiger insekt herschiep,
 en 't o! dan zo gezegend liep,
 dat zelfs, na deez' epistel, geen
 gerijmel meer in 't licht verscheen!

Een vrome wens, die, uit mijn ziel,
 daar langs mijn neus, in onmacht viel!
 Ach! de ergste ziekte, kwaal of wond,
 de beet zelfs van een dolle hond
 zijn nog, zoals men dikmaals ziet,
 geneesbaar, maar de rijmzucht niet.
 Haar woede is zonder wederga,
 terwijl zij, als de *cholera*
 (tenminste zo de kunst beweert),
 bij voorkeur zwakken attaqueert.
 Zij voert hen langzaam naar het graf,
 maar zet hen eerst aan 't dolhuis af.
 Dáár tonen ze u dat eermetaal
 waarmee, helaas! zo menigmaal
 de domme wansmaak 't arm verstand
 van zwakke schepsels heeft verplant.
 Dáár vallen zij in razernij,
 en razend, rijm'lend, sterven zij!

'k Heb nu genoeg, en eens vooral
 op 't bastaard-dichterdom mijn gal
 gebrakt; gij dreeft me er zelf toe aan;
 maar nog ten halve slechts voldaan.
 Wilt gij ook weten nu, naar 'k gis,
 wat dan de ware dichter is?...
 Hoe dit u aan 't verstand gebracht!...
 Ja, ja, ik voel de knoop... maar wacht!
 daar komt een vriend, een zeldzaam man,
 een echt poëet, die 't zeggen kan.
 Wat zegt die vriend?... Profanen, hoort!

‘Natuur bracht al wat schoon is voort,
 en haar alleen erkennen wij
 als schepster van de poëzij.
 De mens, zo mild door haar begaafd,
 schoon zin'lijk, niet aan 't stof verslaafd,
 vond in haar schoon het ideaal
 van hoger schoon nog en zijn taal;
 de taal voor 't schuldeloos gevoel,
 zo rein in oorsprong en in doel;
 de taal waarin hij, als zijn oog
 de hemels schone regenboog
 zag rusten op de horizon,
 een tolk voor zijn verrukking vond;
 de taal, waarin zijn reine ziel,
 voor al wat hem ten dele viel,
 de grote Gever danken kon;
 de taal, die aller harten won,
 die de onbedorven jeugd nog spreekt,
 als zij om liefde of vriendschap smeekt;
 die taal, vol kracht en melodij,
 was die der eerste poëzij.

Maar toen een straal van hoger licht
 't gezag der rede had gesticht,
 en deze helder, glansrijk blonk,
 de mens een hoger aanzijn schonk,
 tot hogere bestemming riep,
 een nieuwe wereld voor hem schiep,
 maar ook, terwijl zij 't kwaad bestreed,
 voor 't eerst aan 't kwaad hem denken deed,
 en hij ontaardend toen het spoor
 der rede en 't rein instinct verloor;
 de ster der deugd al flauwer scheen,
 en de onschuld uit zijn hart verdween;
 het oog in 't groots natuurgewrocht
 slechts goud en diamanten zocht;
 de tong zich, losgescheurd van 't hart,
 in list en logen had verward;
 't gevoel, met baatzucht in verbond,
 slechts liefde voor zichzelf vond;
 de geest, bij al der schepping pracht,
 niet meer aan zijne Schepper dacht;
 toen lage neiging, boze drift
 het beeld des kwaads in 't hart gegrift,
 't vernuft de rede had misleid,
 de mens, in weelde en ijdelheid,
 de zwijmelwijn der zonde dronk,
 de zegen, die verlichting schonk,
 in vloek verkeren deed, en hij
 der driften woede en heerschappij
 ten slaaf, ten prooi, natuur verstiet,
 en toen natuur ook hem verliet,
 toen bluste deez' met traan bij traan,
 het dichtvuur dat, uit haar ontstaan,
 zovele tranen had gedroogd,
 zovele vreugden had verhoogd,

zoveel genot en zaligheid
 en reine wellust had verspreid;
 toen brak zij zelf haar tempel af,
 toen rees, als uit het doodse graf,
 een dichte nevel zonder grens
 voor oog en geest; toen zag de mens
 slechts stof en proza om zich heen;
 het wijnvat werd zijn Hippokreen,
 verbeelding schiep hem vals *genie*,
 en valse taal en poëzie!

Maar gene moeder, hoe miskend,
 die 't hart van hare kind'ren wendt,
 die zelfs in 't meest misdadig kind
 geen voorwerp meer van liefde vindt:
 zo ook Natuur; haar traan verried
 haar moederlijke smart, maar niet
 een strengheid, vreemd aan haar gevoel
 en onbestaanbaar met haar doel.
 Zij wees, met hare gouden staf,
 de dichte nevel van zich af,
 en stond daar, met de blik omhoog,
 als godheid weer voor 's mensen oog;
 met geestdrift werd zij weer aanschouwd;
 haar tempels schoner opgebouwd;
 een blij gejuich weergalmde alom;
 zij trad de tempel in, beklom
 haar troon, en sprak de mens dus aan:

“De poëzij zal nooit vergaan!
 Zij blijve uw wellust, echter niet
 als aller taal; in 't vrij gebied
 der kunsten, tussen u en mij,
 dáár leve, bloeie, heerse zij!

Slechts hij dus, wie van 's hemels gunst
 't begrip, 't gevoel, 't genie der kunst
 als uitverkoorne viel ten deel,
 grijp 't doekbezielende penseel,
 de beitel of de gouden lier,
 en streve vrij naar de eerlaurier,
 die, niet in 's mensen hand verdord,
 hem door mijzelf geschonken wordt;
 die deel' met mij en troon en rijk.
 Maar hij, die diep, in 't lage slijk,
 onmachtig woelt; zijn valse gloed
 met dwaze waan en praalzucht voedt,
 en meent dat hij ten wolke vaart,
 terwijl hij floddert over de aard,
 die keer' de drift die hem beving,
 en blijve rustig in zijn kring;
 hij voel' de gloed van 't godd'lijk vuur,
 aanbidd', maar zwijg'!' -
 dus sprak Natuur.

Van toen af werd de poëzie
 de taal van 't echte kunstgenie.
 Natuur bracht beide in verband;
 zij bleven 't steeds; hetzij uw hand
 Canova's levend marmer drukt,
 't zij Titiaan uw oog verrukt,
 't zij Schiller uwe geest vervoert,
 't zij Mozart uwe zielen roert...
 gij bidt, hebt gij Natuur verstaan,
 de poëzij in allen aan!

'k Noem dichter, die als hemeling
 dat kunstgenie van God ontving,
 't verhevene dier gaaf' beseft,

zich moedig tot zijn doel verheft;
 wiens geest vernuft en kennis kweekt,
 de lichtstraal uit het duister breekt,
 en zich verenigt met die gloed,
 die 't echt genie erkennen doet;
 die, fier op eigen scheppingskracht,
 de slaafse regelen veracht,
 door willekeur hem opgelegd,
 de waanwijze onmacht 't recht ontzegt,
 te gispn wat zij slechts benijdt,
 met reuzenkracht de kunst bevrijdt,
 voor eeuwig hare boeien slaakt,
 en zelf dan hare wetten maakt;
 haar opvoert tot zo hoge vlucht,
 dat zij geen adderbeet meer ducht,
 't gekras der raven niet meer hoort,
 en niets haar vrije geestdrift stoort!
 Die blakend, als de kunst hem wenkt,
 natuur een tweede leven schenkt,
 tot koningin der schepping kroont,
 wat boven zon en sterren troont,
 met hare godd'lijkheid verbindt,
 in haar en gloed en weerklink vindt,
 en dan van hemels vuur doorgloeit,
 miljoenen door zijn wond'ren boeit,
 verrukt, begeestert en bezielt;
 voor wie een halve wereld knielt
 en knielen blijft ook na zijn dood...
 Ja, die is dichter, naamloos groot,
 verheven boven lof en gunst,
 ook in wat soort of vak van kunst
 hij schitt'ren moog'; 't genie is één;
 'k bewonder Rubens en Jan Steen,
 'k bewonder Boëldieu en Bach,

Molière en Byron; geen gezag
stelt voorrang in de kunstsoort daar;
het schenkt die aan de kunstenaar.

Maar u, die 't uitgestrekt gebied
der poëzij niet overziet,
wier brein, door duisternis omwolkt,
't met verzenmakers slechts bevolkt,
wat gaan u ook de kunsten aan!
Gij blijft het kortziend oog maar slaan
op d' eigenlijke dichter? Nu,
begrijpt hem dan ook, wen hij u
met fijne scherts tot lachen wenkt,
maar schertsend, nutte lessen schenkt,
de zucht tot kennis in u kweekt,
't gevoel voor 't goede in u ontsteekt,
uw geest beschaaft, bestuurt, verlicht,
de deugd in uwe harten sticht!
Gevoelt, bewondert hem als hij
't vermogen u der poëzij
gevoelen en bewond'ren leert;
vooordeel, nijd, geweld trotseert,
wat goed en edel is, verheft,
de boosheid met zijn banvloek treft,
de vruchten van genie en vlijt
aan 't ware heil der mensheid wijdt;
voor alles ziel en klanken heeft,
aan alles ziel en leven geeft,
Natuur vereert als zijn godin!
't gevoel, de drift der zoete min
beschrijft, en hij, vol teed're gloed,
zelfs moederliefde spreken doet;
of, als zijn gloed een vuurstroom wordt,
u leven in uw leven stort,

hij al wat groot en groots is maalt,
 in kolk en zee en afgrond daalt,
 de donder en d'orkaan gebiedt,
 en uit het zwerk zijn bliksems schiet!
 Aanbidt hem, mensen, als hij meer
 dan mens, het oog tot hoog're sfeer
 gericht, met onnavolgb're vaart,
 zich opheft uit het stof der aard!
 Dan stijgt hij, met de toverstaf,
 die hem 't genie in handen gaf,
 vervuld met hoog're geest en zin,
 de dampkring uit, de hemel in,
 en zingt er 't knielend eng'lenkoor
 een hymne aan God de Schepper voor,
 ontvangt de onsterf'lijkheid ten loon
 en sleept de schepping voor Zijn troon,
 en stort met haar aanbidgend neer,
 en is geen mens, geen sterv'ling meer..’

O, spreek nu, Simon, heeft het schijn
 dat we een van beiden dichter zijn?

De gelukkige **Een oude vertelling**

Er leefde, een eeuw of wat geleden,
 in zeker rijk,
 een zeker vorst, bemind en aangebeden;
 geen ander vorst was hem in macht en roem gelijk,
 en toch, schoon hem geen vijand aan dorst randen,
 de scepter beefde in zijn handen,
 de diadeem werd hem te zwaar,
 het ziekbed was zijn troon. Een schaar

van ijd'rige esculapen
 zat reeds een maand of tien, bij 't bed, hem aan te gapen.
 Men hield consulten, maar verstond elkander niet,
 en schold en sloeg elkaar; 't is wezenlijk geschied.
 Het was de mode zo, in die barbaarse tijden.
 De kunst is sedert wel niet sterk vooruitgegaan,
 maar nu de dokters zich vriendschappelijk verstaan,
 en alle twist vermijden,
 ziet men hen allen ook in mooie koetsen rijden.
 De dokters van de vorst betoonden niet veel zin,
 om hun patiënt zo spoedig te genezen,
 en gaven hem vooreerst braaf medicijnen in,
 inmiddels dat het bleek, wat toch zijn kwaal mocht wezen.
 't Is dit,' zeideen. 'Neen, neen,' zei de ander weer, 't is dat.'
 Geen kwaal die de arme vorst niet had!
 Zo was hij reeds een ruime tijd behandeld,
 en aan de hand der kunst, tot bij zijn graf gewandeld,
 toen door zijn hoofdstad een Arabisch dokter trok,
 met name Bram Olipohok,
 een wonderdokter, die ook de ergste kwaal deed wijken,
 voor wie, ja, zelfs de dood de zwarte vlag moest strijken.
 Het spreekt vanzelf, dat deze Bram
 voor de esculapen dáár zeer ongelegen kwam.
 Ze zochten hem dus bij Zijn Hoogheid zwart te maken,
 maar deze was aan 't eind van zijn geduld,
 en joeg hen allen weg. Met diep beschaamde kaken
 vertrokken ze; 't viel hard, maar 't was hun eigen schuld.

Vriend Bram Olipohok werd nu aan 't hof ontboden.
 Hoe hij eruitzag, en wat slag van vent het was
 komt minder hier te pas.
 Men heeft te weten slechts van node,
 dat hij, in de ene hand, een toverstaf, gevat
 in goud, in de and're hand een zilv'ren doosje had,

waarin een balsem, purperkleurig
 en extra geurig.
 Eerst zwaaide hij die staf, tot zevenmaal, in 't rond,
 sprak zeven woorden uit, die hij alleen verstond,
 ging 's vorsten voorhoofd met die balsem toen bestrijken,
 urine en tong bekijken,
 bevoelde 's vorsten bovenlijf,
 bedacht zich een minuut of vijf,
 en sprak: 'O, vorst, er is, tot redding van uw leven,
 één enkel middel slechts, dat ik u op zal geven.
 Dat gij dat middel vindt, is mijn oprechte wens:
 SLAAP ÉÉN NACHT IN HET HEMD VAN EEN GELUKKIG
 MENS!'

'Is 't anders niet, mijn vriend, dan ben ik dra genezen:
 die hemden zullen, in mijn rijk, niet zeldzaam wezen!'

riep onze vorst verheugd. Hij schonk de Arabier
 het grootkruis van de grauwe gier,
 deed zijn portret voor hem in diamanten zetten,
 en bovendien ontving
 de wonderdokter nog tienduizend pistoletten,
 een mooie ring
 en duizend dankjes. Nu, de man was best tevreden,
 en waarlijk ook niet zonder reden:
 't was gauw verdiend. De maar verspreidde zich reeds, dat
 zijn kunst de goede vorst al half genezen had.
 Men luidde, uit pure vreugd, de klokken.
 Een uur daarna verliet de wonderarts de stad.

'Allons, heer kamerheer, uw hemd nu uitgetrokken!'

De kamerheer deed 's vorsten zin:
 hij trok zijn hemd uit, en Zijn Hoogheid sliep erin,
 maar 't hielp niet. 'Hoe? dat is een miss'lijk teken!'

riep deze, aan uw geluk schijnt nog zo iets te ontbreken;
 dat resultaat heeft mij geheel ontstemd.

De tweede kamerheer geev' mij zijn hemd!
 't Hielp ook niet. Geen der hovelingen
 wiens hemd des vorsten kwaal in 't minste kon bedwingen!

Men zocht toen redding bij de Groten van de staat,
 de kanselier, de aartsprelaat,
 ministers, generaals, en die (men zou het menen)
 gelukkig moesten zijn, daar zij gelukkig schenen;
 maar veelal is de schijn bedrog.
 De goede vorst werd erger nog.
 Men was reeds tot de boer en burger afgekomen,
 had zelfs zijn toevlucht bij 't *canaille* reeds genomen...
 Vergeefs! Het ganse land bedekte een zwarte wolk,
 't stond onder water, door de tranen van het volk!
 Het vorstelijk paleis veranderde in een klooster,
 elk hoveling werd ziekentrooster;
 en bleef slechts hoveling bij 's vorsten oudste zoon,
 de erfgenaam der kroon.
 Nu, deez' had ook vooreerst geen ziekentrooster nodig,
 en aan het hof is nooit een hoov'ling overbodig.

Maar keren wij bij 't ziekbed weer!
 Daar zat onze eerste kamerheer;
 zijn droefheid was oprecht; hij weende zelfs ter zijde.
 De kroonprins mocht hem niet wel lijden,
 en hij voorzag dat, spijt zijn hoov'lings trouw,
 hij, als Zijn Hoogheid stierf, *ex-hoov'ling* worden zou.
 'Geloof me, o vorst!' sprak hij, 'de vent heeft u bedrogen!'
 'Of gij,' riep deze in toorn, 'hebt mij wat voorgelogen,
 toen gij me zwoert, bij kris en kras,
 dat ieder, in mijn rijk, volmaakt gelukkig was.'
 'Helaas!' zei de ander weer, 'men kan het licht beseffen,
 hoe moeilijk 't zijn moet, een gelukkige aan te treffen.
 Wie is gelukkig, in deez' tijd van droefenis,

nu de aangebeden vorst zo ongelukkig is!’
 ‘Ja, praatjes,’ zuchtte deez’, ‘k mag dus geen hulp verwachten?
 Daar lig ik reeds driehonderd bange nachten,
 te zweten in een hemd dat mij niet helpen kan!
 Hier moet een eind aan, man!
 ‘k Beveel dus, dat ge in alle hoeken,
 mij een gelukkig mens zult zoeken,
 en dat zo lang tot gij er eindelijk een vindt:
 en breng me dan zijn hemd, gezwind!’

De kamerheer droop af. De straten rond te lopen,
 om vuile hemden op te kopen,
 was juist niet prettig; maar wat doet een hoov'ling niet,
 die zijn beminde vorst in zulk een toestand ziet!
 Hij zou nog meer doen, ja, hij zou zijn eigen leven,
 indien 't maar helpen kon, zijn vorst ten beste geven.
 Hij voelt zo diep wat hem, als trouwe knecht, betaamt.
 Een hoov'ling is een mens, die menig dier beschaamt.
 Maar al genoeg; het schiet me daar te binnen,
 dat hoveligen juist het minst de vleitaal minnen.

De trouwe kamerheer liep dus de wijken plat,
 en bracht de hemden aan die hij gevonden had.
 Zijn Hoogheid zou maar eens proberen.
 Zijn Hoogheid deed het, maar geen hemd kon haar cureren!
 Nadat dit weer een week of wat zo had geduurd,
 ging hij, op goed fortuin, eens door een achterbuurt,
 en zag twee mannen staan; het waren ambachtslieden,
 wie 't niet geraden scheen iets voor hun hemd te bieden.
 Want, schoon tevredenheid zich toonde op hun gelaat,
 hun haveloos gewaad
 bewees hun nooddruft; dus van hen was niets te hopen.
 Ook was de kamerheer hen schier voorbijgelopen.
 Maar ziet, daar zei de een: ‘Geloof me, broeder Jan,

'k ben zo gelukkig als een mens maar wezen kan.
 Ik heb een lieve vrouw en acht gezonde kinderen,
 geen wissewasjes, die me hinderen;
 ben 'k al eens scheef gemutst, dan zie ik op mijn minderen.
 We hebben wel niet veel, maar hebben toch genoeg;
 en zo me een rijke vroeg
 of 'k, honderd daalders toe, met hem zou, willen ruilen,
 ik deed het niet? - '*Parbleu!* Gaat dáár 't geluk zich schuilen?'
 dacht onze kamerheer. 'Wel, wel, dat is al raar!
 Zou die gelukkig zijn? Ik mag het lijden, maar
 hij zal het in zijn soort dan wezen.
 De man zou mij 't geluk, als ongeluk, doen vrezen!
Enfin, 't eist onderzoek, dus spreken wij hem aan!
 Een woordje, vriend! Gij acht, heb ik daar wel verstaan,
 u recht gelukkig, maar is 't wellicht zelfverblindings?
 Er zijn, geloof me, ik weet het goed, bij ondervinding,
 veel ongelukkigen gelukkiger dan gij.'
 't Kan moog'lijk zijn, mijnheer, maar 'k zeg en blijf er bij,
 dat ik gelukkig ben.' - 'Ik wil het dan geloven.
 Het zou een zegen zijn voor u en mij,
 en nog een derde daarenboven.
 Hoe is uw naam?' - 'Ik heet Josephus, edel heer!'
 Nu dan, Josephus, ga eens even, heen en weer,
 met mij naar 't hof. Ge zult tot eer en rijkdom raken.'
 'Naar 't hof? Wat heb ik dáár te maken?
 Naar 't hof? Wat me al niet overkooft!
 Naar 't hof? Ik? Bij mijn ziel! dat had ik nooit gedroomd,
 die eer! En dat aan mij! En wat kan u bewegen?...'
 'Men is daar juist om een gelukkige verlegen.'
 '*Va!*' zei Josephus, 'k ben uw man;
 en 'k zal dan eens wat zien, waar ik van praten kan.'
 Hij volgt de kamerheer, nieuwsgierig, opgewonden;
 deez' juichte al, vóór 't paleis, tot allen die daar stonden:
 'Triumf! 'k heb eindelijk een gelukkig mens gevonden!

Daar komt hij met zijn hemd! Zijn Hoogheid is gered!
 Hij sleept Josephus voort, tot aan het vorst'lijk bed,
 beproeft het zelf om hem te ontkleden,
 maar eensklaps stond hij roerloos, stijf
 van schrik, en 't was niet zonder reden...
 't Gelukskind had geen hemd aan 't lijf!

1848

De Vrijheid hief aan Seine's boorden
 haar lang gesmoorde juichkreet aan;
 en al de volken die het hoorden,
 begroetten hare zegevaan!
Itaalje streed met zijn tirannen,
Germanje schudt zijn kluisters af.
 Waar bleven, *Nederland*, uw mannen?
 Sinds eeuwen rusten zij in 't graf!

O, 't waren fiere Vrijheidszonen,
 die Nederlanders van voorheen,
 die volkenkeet'nen, vorstenkronen
 verbraken met hun woord alleen!
 Wij teerden werkloos op hun glorie,
 die onze vrijheid had gevest...
 Een post op 't grootboek der historie
 is alles wat er ons van rest!

Men zag ons, vrijgeboren zielen,
 ons doemen tot de slavendood,
 voor elke Zon lafhartig knielen,
 die ons noch licht, noch warmte bood.
 Wij voelden ons in 't harte treffen,
 ons machteloos in kluisters slaan!

Wie dacht de strijdkreet aan te heffen?
Wij hieven slechts de klaagtoon aan!

Een stille zucht tot oproerkraaien,
Bataven! hebt ge intijds gestuit.
Uw flauwheid liet zich wijs'lijk paaïen;
het liep toch slechts op gekheid uit.
Wat gij uzelve niet kondt geven,
heeft u de koning toegestaan:
een splinternieuw politisch leven...
Wat schone toekomst lacht u aan!

Want, wat men ook te wensen hebbe,
'k hou vrijheid voor het hoogste goed.
Al blijft het in de schatkist ebbe,
in onze beurzen is nog vloed!
Geen liberaal mag zuinig kijken,
al raakt zijn boeltje ook heel in lij;
die voortaan met zijn geld gaan strijken,
zijn even liberaal als hij.

Maar wilt ge eens recht verstandig wezen,
schiet zelf een schotje voor zo'n streek!
Gaat eerst uw nieuwe grondwet lezen,
en prent ze u in dan, als een preek!
't Is dwaas de Moriaan te wassen;
zet dus het zwart geboeft' aan kant;
laat blanken op uw zakken passen,
en op de zakken van het land!

Gaat in uw kamers mannen kiezen,
die, als men hun een snuifje biedt,
het arme volkje niet doen niezen,
van de eer, die hunne neus geschiedt;

die moedig 't dreigend onweer stillen,
 dat boven uwe hoofden hangt;
 die weten, voelen, krachtig willen,
 wat gij behoeft, wat gij verlangt!

En tracht ook bovenal te zorgen,
 dat gij 't reactievolkje temt;
 want licht ontwaaktet gij een morgen,
 uw grondwet minder, zonder hemd.
 Wat dan die and'ren lachen zouden,
 om uwe naaktheid, uw verdriet!
 Het is nu *uw* beurt te behouden,
 met hand en tand; vergeet dat niet!

O, dat de ellende van 't voorleden
 een les u voor de toekomst zij!
 De grote strijd is licht gestreden;
 verbreekt uw banden, en weest vrij!
 Elk dwing'land kunt ge nu braveren,
 hebt slechts de wil: gij hebt de macht!
 Geen jakhals zal u langer deren,
 betoont ge u leeuw, als 't voorgeslacht!

Het vaderland dreigt zware rampen.
 Dat ieder het zijn hulp verleen!
 Men blijve, bij volhardend kampen,
 staatkundig en godsdienstig één!
 Wij kunnen slechts eendrachtig pogen,
 getrouw aan vrijheid, orde en wet.
 Verraadt ons dan ons onvermogen,
 dan worden wij door God gered!

De vaderlandslievende Edelmogende

O, in Den Haag, dáár is 't een leven!
 Mocht ik er blijven op den duur!
 Wat hebben zij *diners* gegeven,
 de Amphytrions van 't hoog bestuur!
 Hoe ook de liberalen morden,
 toch heb ik hun mijn woord verpand
 (wat ben ik dik en vet geworden!),
 tot heil van 't dierbaar vaderland!

't Zijn onruststokers, onverlaten,
 die tegen ons, met pen en mond,
 van grondwet, orde en vrijheid praten,
 die schreeuwen: 'Neerland gaat te grond!'
 Neen, Neerlands grootheid zal niet zinken,
 nu ik mijn woord hun heb verpand
 (zie op mijn borst dit eerkruis blinken!),
 tot heil van 't dierbaar vaderland!

Ja, vrouw! je moogt er trots op wezen,
 uw man is nu een man van staat;
 je kunt het in de kranten lezen,
 hoe hij het land regeren laat,
 en ofhet goed, dan of het naar is,
 toch immer blijft zijn woord verpand
 (met mei wordt onze Piet notaris!),
 tot heil van 't dierbaar vaderland!

Hoe voel 'k mijn binnenste veredeld!
 Voor elke glorie word ik rijp,
 mijn stem wordt zelfs mij afgebedeld
 in zaken die ik niet begrijp;
 ik laat dan maar violen zorgen,

getrouw aan 't woord, door mij verpand
(al onze neven zijn geborgen!),
tot heil van 't dierbaar vaderland!

Men kent mijn invloed en vermogen;
wie 'k even slechts de hand toereik,
die staat eerbiedig opgetogen,
en 't volk beschouwt mij als een eik,
'k Was maar een lage, dorre heester,
vóór ik mijn woord hun had verpand
(met nieuwjaar word ik burgemeester!),
tot heil van 't dierbaar vaderland!

Vrouw! wil je een goed vriend eens plezieren,
zeg wie, en laat mij dan begaan!
Bij hen wier borst grootkruisen sieren,
krijg 'k alles wat ik wil gedaan.
Ze vleien, viëren me als een godje,
sinds ik mijn woord hun heb verpand
(‘k heb al drie vrijers voor ons Lotje!),
tot heil van 't dierbaar vaderland!

Ja, zelfs hoogadellijke heren,
baronnen, graven, zijn zo goed
mij soms het eerst te salueren,
een eer die mij schier bersten doet.
Wat ze allen naar mijn vriendschap haken!
dankzij het woord, door mij verpand
(men zal mij zelf nog jonkheer maken!),
tot heil van 't dierbaar vaderland!

Als ik dat alles moest verliezen!...
De zwijmel-tuimelgeest der eeuw
roept luid: ‘Men moet geen schapen kiezen

voor wat de moed eist van een leeuw!’
 Och, leeuwen weten slechts te brullen;
 't schaap lekt gedwee des scheerders hand
 ('k hoop dat ze mij herkiezen zullen!),
 tot heil van 't dierbaar vaderland!

***De vaderlandslievende ex-Edelmogende
 aan de kiezers van zijn district***

Ik neem de vrijheid, brave lieden,
 die eerstdaags aan het kiezen gaat,
 mij allerneed'rigst aan te bieden,
 als uw aanstaande kandidaat!
 'k Heb jarenlang voor u gezeten,
 tot men mij heeft aan kant gezet;
 dat kwam, ik zal het nooit vergeten,
 door die vervloekte Reddingswet!

Onschuldig, werd me 't hart gebroken,
 zoals 'k u later heb verteld;
 de oratie, door mij uitgesproken,
 was door een ander opgesteld.
 Men liet mij frases debiteren,
 voor mij zo duister als de nacht;
 en eer ik 't zelf begreep, mijnheren,
 had ik mijn votum uitgebracht!

Nu heb ik vastelijk besloten
 om van 't oreren af te zien.
 Geen ezel zal zich tweemaal stoten,
 dit zij uw waarborg, goede liên!
 En, hoe men mij ook moge flemen,
 'k beloof u heilig, om voortaan

geen Reddingswet meer aan te nemen,
al moest ook 't vaderland vergaan!

Er is, in deez' benauwde tijden,
nogal zo wat geroezeboesd.
Kijkt maar eens uit naar alle zijden;
de halve wereld ligt verwoest!
Ook hier bedreigden aterlingen,
der welgezinden zoete rust;
men liet onze oude grondwet springen,
en daarmee werd dat vee gesust.

't Herzieningswerk is afgelopen,
en goed ook, zoals elk vertrouwt;
maar wat men in een uur kan slopen,
wordt niet zo gauw weer opgebouwd,
'k Ben grijs geworden in de zaken,
als staatsman ben 'k van zessen klaar,
maar 'k zou geen nieuw grondwet maken,
in de eerste vijfentwintig jaar.

Dat prul der prullen!... Nu, 'k moet zwijgen!
Wie weet, hoe gij erover denkt:
en licht zou 'k minder stemmen krijgen,
zo 'k uw opinie had gekrenkt.
Maar 'k mag toch wel bescheiden vragen,
of aan elk werk, met stoom gekweekt,
geen eerst vereiste in onze dagen,
echt Nederlandse zin ontbreekt?

Niets heb ik tegen 't rechtstreeks kiezen.
Ik kan, als 'k in uw gunst mag staan,
er eer bij winnen dan verliezen,
en hecht er dus mijn zegel aan.

Met godsdienstvrijheid heb ik vrede;
 'k begrijp dat ik zo spreken moet,
 want ook de roomsen stemmen mede,
 en zonder hen waar ik de bloed.

Maar ach, wat rechten zie 'k verdwijnen,
 tot voordeel van het algemeen!
 Geen licht mag meer voor enk'len schijnen,
 de zon is nu voor iedereen!
 Ja zelfs... begrijpt eens, goede mensen,
 ook 't heerlijk recht vloog in de kaars!
 Helpt mij die gruwel toch verwensen!
 Hij kost me honderd daalders 's jaars!

En ach! wat heilloze utopieën
 werpt men ons toe, als hondenaas!
 De geest der holle theorieën
 speelt nu voorgoed bij ons de baas!
 Kan u die aak'ligheid niet treffen?
 Dat komt, omdat ge in lager sfeer
 u niet tot 't standpunt op kunt heffen,
 vanwaar ik alles observeer.

Dat nieuwe monster trouw te zweren,
 blijft nog een bitt're pil voor mij.
 Straks noemen mij die vrijheidsberen
 inconsequent en laag erbij.
 Maar 'k weet er al wat op te vinden;
 'k zet mijn beginsels niet aan kant;
 ik offer ze, gelijk mijn vrinden,
 op 't altaar van het vaderland!

'k Heb franchement tot u gesproken.
 Wat gij nu doen zult, is de vraag,

onze oude grondwet waar gewroken,
 schonkt gij me uw zendbrief naar Den Haag!
 Dan zult ge 't in uw beurzen merken,
 hoe dankbaar ik uw gunst erken,
 en al uw zoontjes worden klerken,
 zodra 'k weer Edelmogend ben.

Als liberalen u bezoeken,
 bewaakt uw Nederlandse geest!
 Ik hoop dat gij geen vreemde boeken,
 of oppositiekranen leest.
 Benoemt slechts mij en mijns gelijken,
 ten spijt van al wat u omgeeft;
 en spoedig zal het u dan blijken,
 dat nog onze oude grondwet leeft.

Jan de Dromer

Wien Neerlands bloed door de aders kruipt,
 die legge 't hoofd opzij;
 die dult' de toekomst tegemoet,
 en droom' zich vrij en blij.
 De zoete speling van de geest,
 die 't zachte dons mij biedt,
 betovert alles om mij heen,
 wat droomt men zoal niet!

Laat vreemden tonen wat ze zijn,
 hun trots is licht gestuit.
 Ik droom dan wat we zijn geweest,
 en lach hen dapper uit.
 Al wijzen ze ons hun grootheid aan,
 nog rijzend in 't verschiets,

voor d'onze moet zij onderdoen!
Wat droomt men zoal niet!

Laatst, droomde ik, had een wedstrijd plaats,
in 't leev'ren van bewijs
van vrijheid, voorspoed, volksgeluk,
en *Neerland* won de prijs!
We hadden 't liberaalst bestuur
dat zich bedenken liet,
het woord *malaise* was ons vreemd.
Wat droomt men zoal niet!

De Staten waren 't volk getrouw,
en, wat heel wonder is,
nog kloeker op het spreekgestoelt'
dan aan 's ministers dis.
De schatkist barstte van het geld,
had overal krediet.
En onze kisten bleven vol.
Wat droomt men zoal niet!

Geen last bezwaarde 't nijv're volk,
elk misbruik bleef geweerd.
We werden door ons mild bestuur
schier *gratis* geregeerd.
Slechts vreemden vroegen ons ter leen,
en, wat men nergens ziet,
we hadden zelf geen schulden meer.
Wat droomt men zoal niet!

De grondwet, zesmaal reeds herzien,
was wijd en zijd vermaard,
en handel, landbouw, nijverheid,
wat namen zij een vaart!

Men hoorde van geen stilstand meer,
 van kwijning, van failliet,
 ons land werd een luilekkerland.
 Wat droomt men zoal niet!

En glansrijk schoot de Wetenschap
 haar stralen af van 't IJ.
 We waren Frankrijk, Engeland
 wel honderd jaar voorbij.
 De wereld stichtte Neerlands kunst
 een erepiramied,
 en boog zich voor haar luister neer.
 Wat droomt men zoal niet!

Zo stoomden we in een luchtballon
 naar onze gouden eeuw;
 Euroop lag macht'loos neergeknield
 voor Hollands fiere leeuw!
 We voerden heel de wereld door
 het onbepaaldst gebied.
 Geen roem was Neerlands roem gelijk.
 Wat droomt men zoal niet!

Ik droomde al voort, toen Griet, mijn wijf
 (o, jammer was 't en wreed!),
 mij wekte met een 'Jantje-lief!
 De koffie staat gereed!'
 'De koffie... *Java*... en *Ceylon*...
 De *Kaap*... Ben jij het, Griet?
 Juist veegde ik weer de zeeën schoon!'
 Wat droomt men zoal niet!

De meteoroloog in zijn studeervertrek

A

Wat regent het!

B

Gij schertst! Terwijl de wind zo hoog is...

A

De straat loopt onder.

B

En ik zeg u dat het droog is;
het kan niet reeg'nen!

A

Hou op, mijnheer!
Profane tegenspraak doet mijne gramschap rijzen.
De Wetenschap zal toch iets meer
dan een nat pak bewijzen!

Compensatie

‘Uw schoonheid is een kapitaal
waarop ik recht heb, als gemaal,’
sprak Henri tot de ontrouwe Claire,
‘t Choqueert me dus, dat gij, ma chère,
voor eigen reek'ning zaken doet,
en niemand mij mijn eer vergoedt.
Ook vind ik 't zeer in u te laken
dat ge u soms *gratis* 't hoflaat maken.
Zijt gij zo op genot gesteld,
ik hecht aan de eer, of - aan het geld.
Lok vrij de minnaars in uw netten,
maar ik verkoop d'entreebiljetten.’

De slechte rijke**A**

Een ruimer gift, vriend! Er is algemene nood.
Gij zijt schatrijk.

B

Nu ja, maar mijn behoefte is groot,
ik kan 't, met al mijn geld, geloof me, nauw'lijks plooiën.
Mijn huis is een paleis, ik hou een macht van booien,
het leven kost me *enorm*. Daar, ga het zelf eens na,
diners, soupers, het spel, concert, bal, opera,
mijn stal, mijn jachtstoet, 'k moet de honden niet vergeten;
ik heb er zes of acht, die enkel kalfsvlees eten.
Voor ons toilet komt alles uit Parijs,
't is 's zomers feest op 't land, en 's winters op het ijs.
De lieden die, om mij te plukken, zich verenigen,
mijn vrienden, die mij geld aflenen,
mijn *belle*, tussen ons, die mij zo teer bemint,
maar, spijjt mijn regens goud, toch nog te karig vindt;
en eind'lijk heb ik vrouw en kind.
Het valt niet moeilijk dus te gissen,
dat ik, hoe rijk ik ben, voor de armen niets kan missen.
En buitendien - veel wordt er van gepraat,
maar och, zij hebben 't niet zo kwaad.
Al moesten zij in hutten wonen,
al eten zij slechts paardebonden,
al dat zij ons hun naaktheid tonen,
al neemt hun jammeren geen end,
ze zijn gewoon aan hun ellend.
'k Voeg bij mijn gift geen halve cent.
Ik mag, ik wil hen niet in hunne luiheid sterken,
zij moeten werken, immer werken,
of hongeren, door eigen schuld!

A

Ik vrees, dat gij eens meer dan honger lijden zult!
Ach, velen denken zo! Maar geen die niet zou schromen
er zo brutaal voor uit te komen.

Jongedamesthee

MARGOT

Bonsoir! Wij komen u eens eventjes bezoeken.

CLARA

Perfect. Leg daar maar neer uw hoeden en uw doeken.
De thee is juist gezet. Papa is uit met Piet,
en ma is ziek.

HENRIETTE

Niet erg?

CLARA

Migraine.

HENRIETTE

O, anders niet?
Zo 't heuse hoofdpijn was, zou ik haar diep beklagen;
migraine is slechts een plaag om and'ren mee te plagen;
les chers époux vooral, zijn zij niet lief en trouw
en *indulgent*...

CLARA

Je spreekt als een getrouwde vrouw.

HENRIETTE

En daar ze 't zelden zijn, naar 't algemeen beweren,
is 't zaak dat we in die kwaal ons tijdig exerceren.
Het bleek zien valt het zwaarst.

MARGOT

Wat ben je satiriek!

CLARA

Zeg, melk en suiker?

HENRIETTE

Yes.

MARGOT

Komt Suze al in 't publiek?

Haar pret heeft kort geduurd. Het puik der proponenten was 't allermeeft verliefd op tante Agatha's centen.

Toen Suze onterfd werd, droop hij af.

CLARA

Foei, dat was slecht.

MARGOT

Akkoord. Maar waarom ook zich met hem aangelegd?

Zijn vrijerij met Jans was zij wat gauw vergeten.

HENRIETTE

Kom, kom, Margot, jij zelfhad ook licht toegebeten.

Een knappe jongen.

CLARA

Dat is waar.

MARGOT

Maar schrikk'lijk stijf.

Zijn zwart pak sluit hem als een palingvel aan 't lijf.

Daarbij is hij pedant, en meester in het bluffen.

CLARA

Maar Suze is ook zo mal.

HENRIETTE

Niet min.

MARGOT

Een nuf der nuffen.

CLARA

Schier erger dan Sofie.

HENRIETTE

Hoe maakt het die prinses?

CLARA

Och, desperaat.

HENRIETTE

Hoezo?

CLARA

Haar pa is op de fles,
en wil, voor haar toilet, zich niet in schulden steken;
nu klaagt ze dat ze reeds, ik weet niet hoeveel weken,
ten achter is.

MARGOT

L'horreur!

CLARA

Bij ieder heeft ze schuld.
Marchande en parfumeur verliezen hun geduld.
Ik wacht schandaal.

HENRIETTE

Hebt ge iets gehoord van Saar Verdieren?

CLARA

Ook desperaat! Haar *beau* is danig weer aan 't zwieren.
Door 't huw'lijk van haar oom verliest ze een halve ton.

MARGOT

Let op, eerst wordt ze rooms, en later wordt ze non.

CLARA

Fi, fi! wie laat zich, door de roomsen, nu nog vangen!

HENRIETTE

't Is wijzer de partij der sterksten aan te hangen.
Maar 't ultra-orthodoxe is altijd laatste smaak.

CLARA

Zij maakt waarachtig van 't geloof een modezaak.

HENRIETTE (*met marmte*)

't Geloof? Wie dacht daaraan! 't geloof? Het is mij heilig.
Ik achte mij bij u voor zulk een uitleg veilig.
't Geloof? Neen, Clara, neen! 'k Bedoel de sektegeest,
die immer in ons land een gesel is geweest.
Die *quasi* voor 't geloofhet allervinnigst strijden,
zijn 't juist die geen geloof, althans in 't hart, belijden.

Mais brisons là dessus, het punt is delicaat.
Weet ge een van beiden ook hoe 't Truitje Weners gaat?

CLARA

Heel slecht. Het arme kind hoopt nog te blijven leven;
de dokter, evenwel, heeft haar reeds opgegeven.
Wat is die tering naar! Ik vrees dat Betsy Tool
er ook niet vrij van is.

MARGOT

Haar broer speelt mooi viool.
Men zegt dat zijn talent zelfs dat van Kees verduistert.
Waart ge op het laatst concert?

HENRIETTE

Ja, maar ik heb niet geluisterd.
Er viel zoveel te zien.

MARGOT

Wat dan?

HENRIETTE

O, ogen vol.
Met min of meer succes speelde ieder daar zijn rol.
Ik lachte mij half dood om de uitgevoerde kluchten.
Hier was 't een schaterlach, daar waren 't stille zuchten
van een gebroken hart, verzonken in het niet,
maar dat zich, och zo gaarn, weer repareren liet,
'k Zag menig heertje, dat nog jeugdig dacht te schijnen,
omdat een zwarte pruik zijn grijs haar deed verdwijnen,
en menige *ex beauté*, die, hoogrood geblanket,
de aanval wederstond van 't impudentst lorgnet;
een aantal fatten, die als ezels recenseerden,
en modezotten, die als apen figureerden,
een zestienjarig kind, dat zich illusies schiep,
een barse dilettant, die luidkeels stilte riep,
zijn adem inhield, om geen bémol te verzuimen,
en daarbij, glad verkeerd, de maat sloeg met zijn duimen.
Ik zag Helena Spin, dat spokerig gedrocht,

steeds grijnzend met 't gebit dat zij te Brussel kocht,
mevrouw Céb , nog trots op haar ontvleesde schonken;
en dan een boel vals goud, vals haar en valse lonken.

MARGOT

La m disante!

HENRIETTE

H ! geef ik u ergernis?
'k Maak slechts een weinig jacht op wat bespott'lijk is.

CLARA

Zag je Elsje er ook?

HENRIETTE

Och neen; zij was bij oom gebleven.

CLARA

Wat heeft dat arme schaap een alleraak'ligst leven!
Geen gouvernante of meid verdient zoveel beklag.
Die ouwe knorrepot plaagt haar de ganse dag.
Haar beste tijd vervliegt, en ondank zal haar loon zijn.

MARGOT

Wat moet die keizerin der Fransen beeld'rig schoon zijn!
Hoe vinje haar portret?

HENRIETTE

't Is zeker geflatteerd.

CLARA

Neef Toon, die meermaals haar gezien heeft, pretendeert
dat geen portret ooit bij 't origineel kan halen.
De kunst is macht'loos haar natuurlijk schoon te malen.

MARGOT

'k Wou ook haar wel eens zien.

CLARA

Wel, ga dan naar Parijs!

MARGOT

Trek ik, op 't tientje dat ik speel, een mooie prijs,
dan doe 'k het vast, en gij zult beiden mij verzellen.

HENRIETTE

Och, dat 'k de collecteur u 't geld al voor zag tellen!

CLARA

Misschien gaan wij, dit jaar, naar Kleef, een week drie, vier.

HENRIETTE

Men gaat niet meer naar Kleef, althans voor zijn plezier.
Men gaat naar Zwitserland, trekt over de Apennijnen,
ziet eventjes de zon in 't schoon Itaalje schijnen;
gaat te Livorno scheep, doorreist nog Frankrijk vlug,
keert met de boot van Havre in 't vaderland terug,
verzamelt daar wat stof, uit vreemde reisjournalen,
om van zijn eigen reis iets aardigs te verhalen;
en als men in de krant iets uit den vreemde leest,
dan zegt men met veel trots: 'Ook ik ben daar geweest!'
Maar 't rare gaat eraf. Om de aandacht nog te wekken,
dient men een cirkel om het wereldrond te trekken;
die heel uit China komt, doet nauw'lijks opgeld meer.

CLARA

Laatst kregen wij 't bezoek van een traankleurig heer,
die steeds voor zaken reist. Vandaag is hij in Zweden,
en morgen in Japan of bij de Samoeden.
Hij kwam uit Rome, ik vroeg hem naar het Colysee,
het was een eiland in de Middellandse Zee!
Ik dacht, wat zal de man wel van Pompei maken.
Hij was er nooit geweest; hij deed er gene zaken.
Sprak ik van 't hemels land, hij sprak van de agio.

MARGOT

Is dat borduren!

CLARA

Ik?

HENRIETTE

Och neen; er zijn er zo.

MARGOT

Een mooi boek, Clara?

CLARA

Ja, ik heb 't van tante Claire,
't Is *Mijn Roman*.

HENRIETTE

Comment? Votre roman, ma chère?

CLARA

Neen, die van Bulwer.

HENRIETTE

Zo.

MARGOT

Zijn stijl bevalt me zeer,
schoon ik toch Dickens, ja, zelfs James prefereer.
De Fransen echter zijn, in 't algemeen, meer boeiend.

CLARA

Maar ook, in 't algemeen, wat extra overgloeiend.

MARGOT

Ja, in hun werken is een vloed van poëzie.

HENRIETTE

Veel onzin in 't gewaad van 't weelderigst genie.
Les pêchés capitaux doen u voor niets meer schromen;
met hen, door hen alleen, kunt ge in de hemel komen.

MARGOT

De Monte Christo vindt mijn vader zo klassiek.
Slechts de geschiedenis der Franse Republiek,
ik meen van Thiers... neen, van Bodin, kan er bij halen.

HENRIETTE

Zeer fijn verg'leken.

CLARA

Ja.

MARGOT

Maar Dumas is aan 't dalen.

CLARA

Ik dweepte lang met Sue's *Mystères de Paris*.

HENRIETTE

En Walter Scott?

MARGOT

Passé.

CLARA

Lecture de jadis.

Voorheen wond hij mij op, en nu doet hij mij dutten,
de menselijke geest behoeft thans...

HENRIETTE

Negerhutten.

MARGOT

Precies.

HENRIETTE

Miss Stowes werk is mooi en waar er bij.
Wat heeft het een succes!

CLARA

Zijn dan de slaven vrij?

HENRIETTE

Neen, zó meen ik het niet. Die fraaie theorieën
zijn binnen twee, drie jaar, versleten utopieën.
De schrijfster trofhier slechts een litterarisch doel.
Bij beurten schokt en streelt zij 't menselijk gevoel,
haar schoon tafreel heeft ons ten innigste bewogen,
ons te doen handelen was boven haar vermogen.
Met schijn van christ'lijkheid, heeft men thans zeer veel op,
men vindt de bijbel op de prent van een galop;
maar overal zien wij de geest der Schrift versmaden,
meer christelijk vertoon dan christelijke daden!
Zo men, om 't lot eens slaafs, veel ogen wenen ziet,
't zijn ijd'le tranen slechts; men wil zijn vrijheid niet!

MARGOT

Mooi! Demophontes kon niet eloquenter spreken.

CLARA

Je meent Demosthenes.

MARGOT

Wie wil zich 't hoofd ook breken
met al die namen uit het Oude Testament!

HENRIETTE

Margot, wat loop je er in!

(tot CLARA)

Kreeg jij wat moois present
op uw verjaardag?

CLARA

O, te veel om 't op te noemen!
Van Piet een bracelet, van pa een mand met bloemen,
van oom Jan een ceintuur met gouden gesp er bij;
van ma dit kleedje.

HENRIETTE

Hé, wat mooie, zware zij!
Wat beelderige kleur!

CLARA

Ik weifelde twee dagen,
eer ik die koos; lichtbruin...

MARGOT

Groen zou mij meer behagen,
maar toch, het kleedje is lief.

HENRIETTE

Het staat u keurig net.

MARGOT

Wie maakte 't u? Lavin? La Mouille?

CLARA

Neen, Babet.

MARGOT

Zij werkt perfect, die vrouw, maar alom hoort men klachten,
dat zij de mensen zo verschrikkelijk lang laat wachten.
Ik ondervond dit zelf. La Mouille is meer actief.

HENRIETTE

Maar slordig.

MARGOT
Vinje dat?

CLARA
Ik kreeg vandaag een brief
uit Amsterdam; men spreekt daar weer van korte lijven.

HENRIETTE
Nu, volg de wansmaak dan, om in de smaak te blijven.

CLARA
Van korte mouwen ook. Het nieuws kwam uit Parijs.

MARGOT
Al fraaier!

HENRIETTE
Is het waar, dan zijn ze er niet meer wijs;
dan moeten wij ons, als heldinnen, revolteren,
en zelf, voor onze tooi, een modewet creëren.

CLARA
Daar ben ik voor.

MARGOT
Ik ook.

CLARA
't Is echt nationaal,
onze eigen modewet.

MARGOT
Gelijk onze eigen taal.
Nous donnerons le ton!

HENRIETTE (lachende)
Pardi!

MARGOT
En wij behouen
de lange lijven, en vooral ook de open mouwen,
en ondermouwtjes met borduursel, kant of...

CLARA
'k Wil
geen open mouwen meer. Ze maken mij te kil.

MARGOT (*zacht tot HENRIETTE*)

Haar magere armen, hm!

CLARA

Ook staan ze me al te zwierig,
te pierrotachtig.

MARGOT

'k Vind ze mooi, en dolplezierig.

HENRIETTE

Maar de japonnen zijn te lang.

MARGOT

O ketterij!

HENRIETTE

Ze staan zo lijzig, zo Chinees...

MARGOT

Je trekt partij
voor uwe voetjes.

HENRIETTE

En zo *malgracieux* bij 't dansen.

CLARA

't Geeft tobberij, Margot, die wet bijeen te flansen.

MARGOT

Ja, ja.

(HENRIETTE'S *kleedje bevoelende*)

Dat 's mooie stof. 'k Kocht gist'ren populien
voor tachtig cents.

CLARA

Bij Stas? Ik heb 't aan 't stuk gezien;
maar 'k kies barège.

HENRIETTE

Ik ook, vooral met brede randen,
't Is laatste smaak nu.

MARGOT(*tot CLARA*)

Heb je iets moois weer onderhanden?

CLARA

Och neen, ik had voor Piet een zijden beurs gehaakt...

MARGOT

Hoe jammer dat dat werk zo zenuwachtig maakt!
't Is zo dolprettig.

HENRIETTE

Ik hou veel meer van borduren.

MARGOT

Het fatigeert mij ook, dat onophoud'lijk turen;
ik maakte laatst een kraag, mijn tante ten geschenk;
nog doen mij de ogen zeer, als ik er slechts aan denk.
Leve 't stramien! 'k Heb weer een lief patroon gekregen:
twee kind'ren en een hond.

HENRIETTE

Sujet van anno negen,
dat eeuwig duurt.

CLARA

Omdat het mooi is.

MARGOT

Lekk're thee.
Van vijftwintig?

CLARA

Van een gulden, bij Verlee.

MARGOT

Ze is beter dan die van een daalder bij Verdooren,
bij hem is alles slecht. Hij heeft ons laatst verloren.
Wat hebben wij het thans met onze boeien naar!
Ma is er ziek van.

CLARA

Och!

MARGOT

Misère sans écart!

De juffrouw zoekt, met mei, een andere conditie,
en onze werkmeid is in zekere positie.

CLARA

Die stille Kee?

MARGOT

Zij kwam er gisteren voor uit.
Bij een bejaarde smid.

CLARA

Fi donc!

HENRIETTE

Die ouwe guit!

CLARA

Wat komt ervan?

MARGOT

Dat weet je wel.

CLARA

Maar gaan ze trouwen?

MARGOT

Misschien. Met Koos is 't ook niet langer uit te houden.

CLARA

De keukenmeid?

MARGOT

Zij snuift.

CLARA

Nog erger.

HENRIETTE

Dégoutant!

Zijn daarom steeds bij u de sauzen zo pikant?

MARGOT

Zij poetst de plaat, en gaat bij Remmer fricoteren.

HENRIETTE

Een wenk voor ons om nooit bij hem te gaan dineren.
Is Karel Remmer al terug uit Frankrijk?

MARGOT

Neen.

HENRIETTE

Uw *charme*, Clara!

CLARA

Wat?

MARGOT

Ontken het niet.

CLARA

Loop heen.

HENRIETTE

'k Wens u iets beters; hij 's zo groen, zo onbedreven.

MARGOT

't Is waar, hij heeft veel geld.

HENRIETTE

Dat 's alles ook.

MARGOT

Om 't even,
een nulliteit!

CLARA

Ho, ho!

HENRIETTE

Een droge, flauwe vent!

MARGOT

Een geldwolf!

CLARA (*spijtig*)

Wat je zegt!

HENRIETTE

Die dood blijft op een cent.
Een akelig sujet!

CLARA (*opvliegend*)

Dat zeggen kwade tongen!

HENRIETTE (*zacht tot MARGOT*)

Ze zijn het eens, Margot!

(*luid*)

Nu, word niet boos; de jongen

is zoveel eer piet waard. Zijn broer is ook een bloed.

MARGOT

En de arrogantste gek die 'k immer heb ontmoet,
hij vordert dat men zelfs zijn dasstrik zal beminnen,
waant, met een enk'le lonk, het koudste hart te winnen...
Als ik die windbuil zie, dan spring ik uit mijn vel.
Hij maakt de liefde tot een grap, een kinderspel,
waartoe hij soms zich eens verwaardigt af te dalen,
om op haar, die hij in zijn spel betrok, te smalen.
Ik gun hem bons op bons.

CLARA

Je spreekt of je u verbeeldt,
dat hij ook eens met u zulk vals spel heeft gespeeld.

MARGOT

Wat suppositie!

CLARA

En een hart is licht gebroken;
dan komt de jaloezie...

MARGOT

Slechts eens heb 'k hem gesproken,
en vond hem allernaarst.

HENRIETTE

Hoe vinje Louis Staf?

MARGOT

Totaal verongelukt. Elk meisje schrikt hij af.

HENRIETTE

Et la raison? Ik zie niet in dat hij zo naar is.

MARGOT

Och neen, naar is hij niet, maar kandidaat-notaris.
Vrij daar eens op!

HENRIETTE

Is 't waar dat George uw nicht Abrijn
met zijn *amours* vervolgt?

MARGOT

Vervolgt? De zet is fijn.
Op afstand geeft hij haar de teerste liefdeblijken,
ontmoet hij haar, hij durft haar nauw'lijks aan te kijken.
De flauwert! Waarom waagt hij niet een stoute sprong?
Dan prefereer 'k Adolf, ofschoon zijn gladde tong
ons zoveel wijs maakt.

CLARA

Ei!

MARGOT

Hij kan zo prettig plagen.

HENRIETTE

Ja, 'k vind hem ook lief.

CLARA

Wel, dan moest hij u maar vragen.

HENRIETTE

Merci. Zo men al licht een man lief vinden kan,
men maakt er daarom niet zo licht een manlief van.

MARGOT

Is Piet nu geëngageerd met Cornelia Verwegen?

CLARA

Ik weet het niet.

HENRIETTE

Ik wel. Margot, dat valt u tegen.

MARGOT

Mij? Ik een oog op Piet? Hoe kom je eraan!

HENRIETTE

Nu, nu!

(ter zijde)

De druiven worden zuur.

CLARA (geraakt)

Nooit had hij 't plan ook, u
't genot te gunnen hem een blauwtje te doen lopen.
Maar *apropos*, is Hein te Groningen gedropen?

MARGOT

Mijn broer?... Ja... 't kwam daardoor... zoals een ieder weet,
dat de professor hem verkeerde vragen deed;
dus sloot zijn antwoord niet. 't Gaat makk;lijker te Leiden,
waar laatst uw neef droop.

CLARA

Wie?

HENRIETTE

Margot, 't wordt tijd van scheiden.
De lucht betreft.

CLARA

Mijn neef...

HENRIETTE

Dag Clara, *au revoir!*

CLARA

Hoe? Ga je al?

MARGOT (*op CLARA toeschietende, en haar met hartelijkheid
de hand drukkende*)
Sans rancune?

CLARA (*met wederkerige hartelijkheid*)

Eh, oui!

HENRIETTE en MARGOT

Bonsoir!

CLARA

Bonsoir!

Jacob van Lennep

Jacob van Lennep

Laudabunt alii

Horatius

Een ander stemm' de gouden snaren,
als hem de boezem staat in gloed,
en zing' van doods- en krijgsgevaren,
van riddertrouw en heldenmoed;
zijn lier, bespeeld met forse vingers,
doe luid de roem van werelddwingers
hergalmen door de ruime zaal;
hoog zwell' hem 't hart van blijde hope,
dat al de volk'ren van Europe
verrukt staan door zijn tovertaal.

Een ander kweel', op zachte wijzen,
van trouwe liefde en mingeneugt,
en poge 't huw'lijkszoet te prijzen,
of 't feestgejoel der losse jeugd.
Hij waan', dat boezems blij ontgloeien
en tranen zullen nedervloeien
van menig lieve maagdenwang,
en dat, omkranst van mirteloveren,
zijn citer harten zal veroveren
door 't wellustaêmend maatgezang.

Een ander volg', op vlugge wieken,
de aloude zangers in hun vaart
en zoek bij Romeren en Grieken
een dichtstof, zijner Muze waard;
hij plonder', bij het opwaartvlieden,
het gouden ooft der Hesperiden,

de lauw'ren uit Apollo's hof,
hem streel' de hoop, dat aller ogen
hem volgen in zijn moedig pogen
en de aarde jubel' tot zijn lof.

Een ander, stout op eigen krachten,
die 't oude, als uitgediend, versmaadt,
en niets zijn hulde waard zal achten
dat orde of kunst of tooi verraadt,
kies, wars van hoger om te zweven,
zich uit het waar en werk'lijk leven
de stof waar hij zijn kracht aan proeft,
en meen' dat elk hem dank zal weten,
zo hij de Atriden doet vergeten
voor bedelschuim en diefs geboeft.

Vermeet'le waan! Beklaagbaar pogen!
Die glorie, waar zich 't hart mee vleit;
wat is ze? Een schaduw en een logen,
der ijdelheden ijdelheid.
Neen! hij moog' dichten heel zijn leven,
die zich, tot loon voor 't moeizaam streven,
met zelfvoldoening paaien kan;
wie dank en hulde zich beloven,
dat zij in 't dichtgareel vrij sloven,
ik... geef er mooi de b... van.

Neen! liever zou ik wijn ontberen
en dronk ik toddy als de Schot;
'k liep liever in gelapte kleren
en wees aan 't volk een bergmarmot;
'k werd liever nachtwacht, gortetelder,
suppoost in 't Velzer gekkenhuis,
commies op Vlieland of Den Helder,

of wachter aan de Nieuwersluis;
 'k trok liever - zo 't niet al te dol was -
 als jagertje van 't Leidse veer,
 terwijl altijd de spoorkast vol was,
 de lege schuiten heen en weer;
 'k liep liever rond met vogelkooien
 of leidde beren aan de dans,
 of onderwees de Nijv're Vlooien
 in 't exerceren met de lans;
 'k ging liever langs de kermiskramen
 met tien paar kind'ren aan de hand,
 of ondervroeg op 't staatsexamen
 de lieve 'hoop van 't vaderland'.
 Ik liet mij liever jonkheer maken
 (het Nederduits voor *damoiseau*),
 of wel mij aan een luchtbol haken,
 om 't land te zien à *vol d'oiseau*.
 'k Zat liever weer met communisten
 (gelijk ik eenmaal heb gedaan)
 tien uren achtereen te twisten,
 en hoorde opnieuw hun wartaal aan;
 'k zocht liever mijn verstand te krenken
 door 't zoeken naar der wijzen steen,
 of een belasting uit te denken
 die welkom was aan iedereen.
 In 't kort, 'k ging liever kousen weven,
 al weet ik van de kunst geen brui,
 dan dat ik ooit mij in mijn leven
 weer zette aan 't rijmen voor de lui.

1850

De Trojaanse oorlog

Ik zing van een oorlog, zo was er nooit een:
 van Paris, van Hector, van Troje en Heleen,
 van goden en mensen, die samen krakeelden,
 een stof waar de dichters ons lang mee verveelden.
 't Is een aardig liedje, vrienden! en de wijs is een mooie.
 Koopt mijn liedje, vrienden! dat het zingen je eens verstrooie,
 en wij nooit iets beleven mogen als 't beleg van Troje!

Geen koning op aarde was ooit zo tevree
 als vorst Menelaüs met juffrouw Heleen.
 Maar kort was de pret, daar hij deerlijk verlakt werd,
 en 't wijfje door Paris naar Troje gepakt werd.

Toen trok Agamemnon partij voor zijn broer,
 en groot was de troep die naar d' overkant voer.
 De goden geraakten geweldig aan 't twisten;
 ofschoon ze op zijn best er de reden van wisten.

Toen werd er gekorven, geblaakt en gemold,
 en geiten geofferd en stieren gedold,
 tot listige Ulysses - wat lepe gedachte! -
 een merrie van hout met soldaten bevrachtte.

Toen schreeuwden de vrouwen en maagden zo zeer:
 deez' kreet om haar leven, en die om haar eer.
 Kon Troje tien jaren het stormwee verduren,
 in minder minuten verbrandden zijn muren.

Maar hoort nu, mijn vrienden, het mooist van 't geval.
 Pas stond Menelaüs in Troje op de wal,
 of vond er Heleen, die hij aanstonds herkende:

hij nam haar weer thuis en de zaak had een ende,
't Is een aardig liedje enz.

1852

Aan een mijner kleinzoons

Teder en aanvallig wichtje,
dat zo geestig om u heen kijkt
uit uw (niet meer schomm'lend) wiegje
(schomm'lende zijn uit de mode)!

Dat nog van de tegenspoeden
die ons hier beneden kwellen,
geen ervaring hebt verkregen
- dan door 't steken van de muggen! -

Dat, nog zuiver van de driften,
die op rijper leeftijd woelen,
nimmer boos wordt - dan alleen maar
als men niet terstond uw zin doet.

Dat, nog vrij van dwaze wensen,
vrij van zondige aardse lusten,
uw begeerten blijft beperken
tot een trek naar soep of bloemkool!

Dierbaar kind, gij zijt onkundig
van uw laat're lotsbestemming,
ik, in spijt van grijze ervaring,
weet daarvan zoveel als gij weet.

Maar, zo gij nog naar de toekomst
geen vermeet'le blikken heen wendt
of althans niet verder uitziat
dan naar 't heerlijk etensuurtje,

ik - en 'k durf geenszins bepalen
of het dwaas is dan verstandig -
ik, ik kan mij niet weerhouden
naar die toekomst vaak te gissen.

Zult ge een pleitbezorger worden?
In de handel u begeven?
Of, uw ooms tot voorbeeld kiezend,
uw fortuin in de Oost gaan zoeken?

Zult gij in de koffiehuisen
aan 't biljart uw dagen slijten,
altijd wachtend op een postje,
dat u nimmer wordt gegeven?

Of zult gij de krijgsdienst kiezen
en krijgstrofeeën vormen
van sjako's, nog voor 't verslijten
door een nieuw model vervangen?

't Is mij, in de grond, om 't even;
want men kan in elke werkkring
al naar 't valt, *carrière* maken
of een bitt're sukkel blijven.

Maar, liefkind, wat hier beneden
ooit het doel zij van uw streven,
tracht toch - wat ik u mag bidden-nimmer
naar de naam van dichter.

Of, laat ge eenmaal - gij rampzaal'ge! -
 u verleiden door 't gefluister
 van een spoorloze eigenliefde,
 die dan - wee ons! - geldt voor roeping,

kunt gij 't maar volstrekt niet laten,
 in gebonden stijl te schrijven,
 neem dan voor het minst mijn raad in,
 grijze les der droeve ervaring:

jaag vooral niet naar verheffing,
 schoei u met geen purp'ren brozen,
 laat aan dwazen de aad'laarsvleugels;
 gij, kies die der poelpetaten.

Weet, de Alcaeën en Pindaren
 acht ons koel positivisme
 zo niet daad'lijk rijp voor 't dolhuis,
 zeker gans onbruikb're wezens.

Zorg ook, zo gij van nature
 met wat schalks vernuft bedeed zijt,
 dat een gave, zo noodlottig,
 uit uw verzen nimmer blijke.

Zie, de grofste haat'lijkheden
 in een dagblad neergeschreven,
 noemt de lezer juist en geestig -
 mits die slechts hemzelf niet raken.

Maar een scherts, hoe doodonschuldig,
 die men zich op rijm veroorlooft,
 brandmerkt in elks oog de rijmer
 als een diep bedorven booswicht.

Wacht u bovenal zorgvuldig,
 ooit aan Neerlands roem te knagen,
 Neerlands mannen, Neerlands vrouwen,
 Neerlands boter niet te aanbidden.

Schilder steeds in uw gedichten
 ieder Spanjaard als een Alva:
 ieder Fransman zij een smeerlap,
 ieder Brit een warse stijfkop.

Maar steek onze landgenoten
 (en met handgeklap en bravo's
 zal u ons publiek belonen)
 altijd dapper in de hoogte.

Maal hen steeds als wijzer, knapper,
 mooier, braver, vlugger, vromer,
 bovenal, als muzikaler
 dan elk ander ras van mensen.

Laat voorts niemand u verdenken
 alsof gij aan 't feit zoudt twijfelen
 dat, sinds zijn bestaan, ons Neerland
 een aparte Lieve Heer heeft.

Dat aan ons in elke zeeslag
 de overwinning is verbleven,
 dat zich Helmers nimmer schuldig
 heeft gemaakt aan overdrijving,

dat de rode Leeuw van Holland
 't puik is van de ganse diergaard,
 en dat één Metalenkruiser
 tien zoeaven kan verslinden.

1859

Hoe men een vrouw al en niet behandelen moet

Heeft een man hier te land met zijn wijfje krakeel
 (dat gebeurt nog somtijds, al gebeurt het niet veel!),
 't is alras: 'Kind, vergeef mij, 'k zal 't nimmer weer doen!'
 En hij valt om haar hals en hij geeft haar een zoen.
 Maar een Turk!... och! hij pakt, vóór 't begin van de strijd,
 ook zijn wijfje om de hals... doch haar kop is ze kwijt!

Maakt een vrouw hier te land het wat bont met haar man
 (schoon heel zeldzaam, men vindt er toch voorbeelden van!),
 dan roept hij weer, met woordjes, bescheiden en zoet,
 haar het lachje op de mond en de kalmte in 't gemoed.
 Maar de Turk, die nooit veel om een redetwist gaf,
 snijdt haar hals en discoursen met éne slag af.

Ja! - indien ook de vrouw al eens ongelijk heeft
 (het geval, naar men wil is - voorheen - wel beleefd!),
 dan is 't nog geen manier, haar - een schepsel, zo teerte
 beroven van hoofd, of het haar was, niets meer.
 Want ons leerden Buffon en Linnaeus te goed,
 dat zo 't haar wel weer aangroeit, geen hoofd het weer doet.

Ach! het kopje ener vrouw is zo lief om te zien
 (al bestaan er heel enkele excepties misschien!),
 dat de Turk, die zo wreed en baldadig het kerft,

wel bewijst hoe hij smaak en zelfs opvoeding derft.
 Och! de drommel werd zelfs door haar glimlach bekeerd,
 en zo haal' hem de drommel, de guit die haar deert.

2 Sept. 1859

De liedjeszanger

Hoort gij allen die het aangaat
 wat te weten u betaamt,
 dat voorheen wij liedjeszangers
 altijd barden zijn genaamd.
 Allen zijn we Apollo's zonen,
 't zij wij ook ons referein
 op de top van Pindus galmen
 of aan 't eind van 't Koningsplein.
 't Zij wij halve goôn bezingen,
 of de val van Priams rijk,
 of de moord die laatst geschied is;
 allen zijn we elkaar gelijk.
 Ja gewis, en spijt de laster,
 'k zeg het zonder pralerij,
 liedjes zong Homeer voordezen
 en ik doe 't zo wel als hij.

Laat vrij de oude zangers roemen
 hoe zij Pegasus bereên.
 Larie, vrienden! Juist als wij thans
 dwaalden ze op hun voetjes heen.
 Hoe zij Febus' lichtkar menden
 door de blauwe hemelboog -
 't geen betekent dat zij huisden
 op een vliering hoog en droog.

Och! wat deden al die bluffers?
 De een zong oden bij 't muziek,
 de ander wekte door zijn treurdicht
 droeve tranen bij 't publiek,
 en een derde dwong de lach af
 van de blijde galerij.
 Maar Homeer was liedjeszanger,
 en ik ben 't zo wel als hij.

En daarbij, hun wijsbegeerte,
 't liep daar ook al wonder mee.
 De een stond op één been te praten,
 de ander redeneerde op twee.
 Wij zijn van de laatste sekte;
 want wie ik rondom mij zie,
 'k meen dat ieder hen zal kennen
 voor *peripatetici*.
 Met hun wetten hebben Solon
 en Lykurgus 't volk gebruid,
 en die gingen als gewoonlijk
 't een oor in en 't ander uit.
 Juist zo gaat het met mijn liedjes.
 Koopt er niemand één van mij?
 Komt! Homeer was liedjeszanger,
 en ik ben 't zo wel als hij.

Plato was een grote prater,
 een verhaler Xenofon;
 Nazo schreef meest over liefde,
 over wijn Anakreon;
 Theokriet zong zoete deuntjes
 op schalmei en herdersfluit;
 Cicero kon puur als Brugman
 redeneren honderd uit.

Maar wie hunner zich vermoeide -
 och! hun hoorders tot plezier,
 tobden al die grote mannen
 juist gelijk uw dienaar hier.
 En wie 't recht mij mocht betwisten
 dat ik optrede in hun rij,
 'k zeg die man: Homeer zong liedjes,
 en ik doe 't zo wel als hij.

1848

Een raadsel

Komt herwaarts, gij die nimmer suft,
 en wilt me uw aandacht schenken;
 ik lever aan uw kloek vernuft
 wat stof om na te denken.
 Ik geef u eerst een overzicht
 van mijn bedrijf en daden,
 en vraag u dan, of gij wellicht
 mijn naam zoudt kunnen raden.

De zon blijft elke dag aan 't zwerk
 haar vaste kring beschrijven;
 niets dat het eens gestelde perk
 haar immer uit zal drijven.
 Maar mij is, vrienden, juist als haar,
 mijn vaste loop gegeven,
 waaraan ik, telken morgen klaar,
 altijd ben trouw gebleven.

Het zonnelicht, dat d' een verblijdt
 en koest'ring aan komt brengen,

zal d' anderen terzelfder tijd
 verschroeien en verzengen.
 Zo zal mijn komst ook, dag aan dag,
 aan dezen vreugd verlenen,
 terwijl ze een bron van weegeklag
 verstrekken zal aan genen.

Hoe menig lieve maagdenwang,
 die 't minlijkst blosje kleurde,
 wanneer zij, uitziend sedert lang,
 mij maar van ver bespeurde!
 Maar, hoe verheugd zij nadertrad,
 vaak moest die blos verbleken,
 en stond haar 't oog van tranen nat,
 nog eer ik was geweken.

Maar ook, hoe menig and're scheen
 mijn nadering te schromen,
 die, voor ik uit haar blik verdween,
 was van haar angst bekomen.
 Het purper op 't gelaat verspreid,
 de glans, die 't oog ontgloeide,
 vermeldden dan wat zaligheid
 het minnend hart doorvloeide.

Hoe dikwijls bracht ik, waar geluk,
 waar vrede en welvaart woonde,
 gebrek en tweespalt, rouw en druk,
 zo ras ik mij vertoonde.
 Zo doet, verdelgend voortgesneld,
 de wind der zandwoestijnen
 de blijde oogst opeens van 't veld
 voor zijne aëm verdwijnen.

Maar soms ook, waar een huisgezin
 ten prooi was aan de ellende,
 trad ik de schaam'le woning in
 en 't lijden had een ende.
 En 't vreemdste is, met dezelfde hand
 - vraag 't allen die het zagen -
 bracht ik de ene onderstand
 en d' ander leed en plagen.

Mijn vrienden, ach! ons aards geslacht
 mag wel ondankbaar heten;
 geen die, voor 't goede dat ik bracht,
 mij ooit heeft dank geweten.
 Ja, meen'ge blik, die, eer ik kwam,
 verlangend naar mij staarde,
 en echter, als ik afscheid nam,
 mijn heengaan nauw ontwaarde.

Was dat het loon voor wat ik deed?
 Helaas! zo zijn de mensen,
 't Is tevens waar, al breng ik leed,
 geen die mij zal verwensen.
 'k Beken daarbij, op mijn gelaat
 zal niemand ooit bemerken
 of wat ik aanbreng goed of kwaad
 tot zijnent uit zal werken.

Neen, koud als 't noodlot ga ik voort,
 en, waar ik ook verschijne,
 'k geef, onverschillig, ongestoord,
 aan iedereen het zijne.
 Door mij krijgt Stoffel zijn ontslag
 en Jan zijn *nominatie*,

Louw een pensioen voor d' oude dag,
en Piet een *decoratie*.

Nu heb ik alles u verteld
wat nodig was te weten.
Ik bid u dat gij aanstonds meldt
hoe mij de lieden heten.
Wat fluistert gij zo zacht? Kom aan,
spreek uit de borst en helder.
Ik ben...? Gij hebt het juist geraên:
ik ben *de briefbestelder*.

Febr.1850.

Klaagzang van de badgast te Kreuznach

Kreuznach! dat zo wijd beroemd zijt!
Oord vol jammer en beklag!
'k Weet dat gij met recht genoemd zijt,
want het is hier: *kruis en ach!*
Houdt men soms van overdrijven,
van verzinnen mij verdacht,
'k wil eens al de ellend' beschrijven
die de badgast hier verwacht.
's Morgens, als aan de oosterkimmen
de ochtendwind de nevel scheurt,
en van ver de rotsen glimmen,
door het zonlicht rood gekleurd,
als gij, na langdurig woelen,
wijl de rust uw slaapstee vlood,
in het eind het zoet moogt voelen
dat u de eerste sluim'ring bood,
wordt gij door een haastig tikken

(bonzen ware een beter woord),
 dat ontzet u op doet schrikken,
 uit uw zoete droom gestoord,
 't Is vijf uren!' hoort gij schreeuwen,
 en al momp'lend: 'ja ik kom,'
 draait ge u, met vervaarlijk geeuwen,
 nogmaals op de peluw om.
 Maar de slaap heeft u begeven,
 wijl de erinn'ring van de plicht,
 door de arts u voorgeschreven,
 loodzwaar u op 't harte ligt.
 Zuchtend uit uw bed gegleden,
 schiet gij broek en kousen aan,
 wijl de haast u onder 't kleden
 vrij wat flaters doet begaan.
 Lusteloos, met lome benen,
 en geblakerd door de zon,
 drement gij al gapend henen,
 naar Elizes troeb'le bron.
 Hier kunt ge eerst een poosje dringen,
 door die mensen, jong en oud,
 die de stenen kluis omringen
 waar de Badnimef zich onthoudt.
 Zie, hoe ze op een klomp te zamen
 tegen 't hok verenigd staan,
 even of zij loodjes namen
 aan 't bureau van de *Eisenbahn*.
 Eind'lijk moogt gij 't loon ontvangen
 voor uw langgerekt geduld,
 en uw glas terug erlangen,
 met een drabbig vocht gevuld.
 Zuchtend, met vertrokken wezen,
 brengt gij 't welnat aan de mond,
 wijl uw vieze blik doet lezen

dat gij 't nooit zo lelijk vond.
 Nu, veroordeeld rond te dolen,
 en langs de oude slingerpaën,
 als het trekpaard in de molen
 steeds dezelfde weg te gaan,
 waagt gij naar uw lotgenoten
 nu en dan een steelse blik.
 't Zal uw kweeling slechts vergroten:
 walging grijpt u aan en schrik.
 Wat al kwalen moet ge ontdekken!
 Benen, stram van 't flerecijn,
 rode neuzen, blauwe vlekken,
 bleke tronies bij 't dozijn,
 schele kind'ren, lamme wichtjes,
 in een wagen voortgekruidd,
 dicht gesluerde aangezichtjes,
 oude dames, geel van huid.
 Wilt gij 't oor als de ogen strelen,
 luister dan eens naar 't concert:
 'k dacht voorheen dat vals te spelen
 hier in 't land verboden werd.
 Lustig nu! sta niet te dromen,
 reeds vervloog een gans kwartier;
 weer een verse slok genomen,
 en zo drinkt ge een glas drie, vier.
 Eind'lijk is het uur verstreken,
 en uw eerste taak volbracht;
 haastig nu de tuin ontweken,
 daar u t'huis het bad verwacht.
 Huiv'rend in de kuip gegleden,
 toeft gij, stokstijf uitgestrekt,
 dat de *Mutterlauge* uw leden
 met haar *jodium* doortrekt.
 En, vermeet u niet te vragen

hoe u ooit die gele saus
 zal verlossen van uw plagen;
 ze is onfeilbaar als de paus.
 Is 't vervelend uur verlopen,
 hebt ge in 't bad uw plicht voldaan,
 zijt ge er bibb'rend uitgekropen,
 met een huid gelijk saffraan,
 't staat u vrij wat rust te smaken
 op uw sofa of uw bed;
 maar geen slaap mag u genaken,
 daar dient vlijtig op gelet.
 Wie beschrijft dit naamloos kwellen,
 wie die duldeloze strijd?
 Dan, gij wilt u wat herstellen
 en begeeft u aan 't ontbijt.
 Koffie is u streng verboden!
 Thee waar schadelijk venijn;
 water, warme melk en broden
 zullen u tot laaf'nis zijn.
 Met uw maal slechts half tevreden,
 zijt gij weer met loden stap
 naar uw slaapcel heengetreden,
 vloekend op de hoge trap.
 Hijgend komt ge uw kamer binnen,
 en, terwijl ge u nederzet,
 vraagt gij, wat gij zult beginnen,
 dat u voor verveling redt.
 Werken - 't zou de hersens krenken,
 zijt gij 't anders ook gewoon;
 veel te schrijven, ja te denken,
 is de badgast streng verboôn.
 Echter, hoopt gij, zal u 't lezen
 in het een of ander boek
 aangenaam of nuttig wezen,

zo raakt licht een uurtje zoek.
 Dan, och Heer! bij de eerste bladen
 valt het werk u uit de hand.
 Moe van 't drinken en het baden,
 heeft de slaap u overmand.
 De etensklok doet u ontwaken;
 spoedig trekt ge uw kleed'ren aan;
 thans zal 't heerlijk uur genaken,
 dat men aan de dis mag gaan.
 Ach! uw vreugd is ras gevloten;
 want des artsen strenge wet
 heeft schier alles u verboden
 wat u hier wordt voorgezet.
 Soep zou licht de maag verslappen;
 al wat zuur is waar de pest;
 peulvrucht geeft slechts kwade sappen;
 lamsbout lijkt u niet te best;
 met het vlees der maag're koeien,
 die het Naê-dal heeft gevoed,
 moogt gij u vooral niet moeien;
 fruit verkoelt te zeer het bloed;
 en *Kartoffels!* - geen gedachten! -
 Bilderdijk reeds zei het wel:
 als vergif zijn deze te achten
 voor een scrofuleus gestel.
 Echter - 'k had dit haast vergeten -
 moogt gij - denk eens welk een pret! -
 wat gestoofde kersjes eten
 met een schrale kotelet.
 Water kunt gij daarbij slikken,
 dat u, telkens als gij 't drinkt,
 angstig slokken doet en hikken,
 en als lood op 't hart u zinkt.
 Voorts, zo de arts het wil gehengen,

zal het u veroorloofd zijn
 't klare bronnat aan te lengen
 met wat zure Nahe-wijn.
 Moog'lijk zal u die versterken,
 en 'k doe niemands smaak geweld;
 maar gewis, bij de eed'le merken
 dient de *Belzer* niet gesteld.
 Na de maaltijd moogt gij rusten?
 't Mag volstrekt niet wezen! Neen,
 voort aan 't wand'len! op met lusten!
 naar de steile *Gravensteen*.
 Nu de *Gans* op - moogt ge ook brommen,
 of verschrikt u zulk een tocht,
 dan voor 't minst de *Koe* beklommen
 of de *Gragen wolf* bezocht.
 Kwetst ge u aan de scherpe stenen,
 scheurt en splijt gij broek en schoen,
 troost u: braakt ge ook hals en benen,
 't wand'len, vriendlief! moet het doen.
 En bedenk, dat, tot wat zijde
 ook uw denkwijze overhelt,
 ieder arts de badgast bij de
 Lieden van Beweging telt.
 Dus, vermoeidheid fier bestreden,
 en, voor luiheids lokstem doof,
 honger, dorst en pijn geleden,
 als een mart'laar voor 't geloof.
 Maar het zonlicht is verdwenen:
 ieder die naar adem smacht,
 haast naar 't open veld zich henen,
 waar hem verse lucht verwacht.
 Gij wilt mee. Waar zijn uw zinnen?
 Wie ook de avond laaf'nis bied',
 de arme badgast moet naar binnen,

want de koelte lijkt hem niet.
 Haastig u in huis geborgen
 en terstond naar bed gegaan.
 Slaap, als 't wezen kan. Op morgen
 vangt hetzelfde lied weer aan.
 Zo zijn zes of zeven weken
 (hoe die tijd weer ingehaald?)
 vrij eentonig heengestreken,
 en uw afreis wordt bepaald.
 Kunt ge in genen dele merken
 dat u 't bad geholpen heeft,
 o! de kuur zal later werken:
 dit 's de troost, die de arts u geeft,
 't Voorschrift wordt daarbij vernomen
 om, indien gij wel wilt doen,
 toch vooral terug te komen
 in het volgend badseizoen.
 Eind'lijk is het uur verschenen
 dat ge uw ballingschap ontsnelt.
 Vruchtloos is uw tijd verdwenen,
 vruchtloos 't uitgegeven geld;
 maar, moog tijdverlies u hind'ren,
 is uw beurs ook bijster schraal,
 wat vergaan mocht of vermind'ren,
 onveranderd bleef - UW KWAAL.
 Leert, leert hieruit, goede vrinden!
 wie gezondheid, rust en vree
 aan de baden hoopt te vinden,
 breng' die zelf eerst met zich mee.

Kreuznach, 17 augustus 1846.

Hoe loopt de Dusse langs het hol van Neander?

Hier ziet men het water
 met schaat'rend geklater
 al golvend verschijnen
 met glinst'rende luister
 en wondere pracht,
 en daar weer verdwijnen
 in akelig duister
 en sombere nacht:
 soms toont het in 't donker
 een schitt'rend geflonker
 waar niemand het wacht;
 't verzinkt weer, en blinkt weer
 op 't mossige steen,
 en baant zich al glijdend,
 de weerstand vermijgend,
 of moedig bestrijdend,
 van boei zich bevrijdend,
 de heuv'len doorsnijdend,
 zijn bedding verwijdend,
 een weg naar beneên;
 de kleigrond doorwekend,
 de steenkorst doorbrekend,
 somwijlen zich scheidend,
 er verder verbreidend;
 een rotsklomp omvattend,
 omschurend, bespattend,
 en dan weer zich naad'rend,
 zijn toevoer vergaad'rend
 in kolken en kreekjes,
 met bronnen en beekjes
 zijn stroomnat vermengend,
 de takken besprengend,

het lover beschuimend,
 met vlokken bepluimend,
 de doortocht zich ruimend,
 bij 't nederwaart trekken
 met daav'rend geschal,
 om de echo's te wekken
 van 't rotsige dal;
 de omtrek verkoelend,
 de wouden bespoelend
 krioelend en woelend
 en borrh'lend en morrh'lend,
 en gonzend en bonzend,
 en hobb'lend en bobb'lend,
 en dart'lend en spart'lend,
 en vechtend en slechtend,
 en worst'lend en borst'lend,
 en wijkend en strijkend,
 en slepend en zwepend,
 en dansend en glansend,
 en flikk'rend en blikk'rend,
 en stortend en hortend,
 en klimmend en glimmend,
 en kronk'lend en vonk'lend,
 en flikkend en likkend,
 en knorrend en morrend,
 en snurkend en lurkend,
 en brommend en grommend,
 en knabb'lend en kabb'lend,
 en bijtend en slijtend,
 en neigend en dreigend,
 en knersend en persend,
 en kampend en dampend,
 en rollend en hollend,
 en vliedend en ziedend,

en hupp'lend en drupp'lend,
 en klodd'rend en flodd'rend,
 en pressend en klessend,
 zich spelend verdelend,
 zich kaatsend verplaatsend,
 en stromend en stomend
 zijn perken ontkomend;
 hier vlietend en schietend en gietend,
 daar kokend en rokend en smokend,
 en zinkend en klinkend en blinkend,
 en zwevend en strevend en bevend,
 en wellend en zwellend en snellend,
 en vloedend en spoedend en woedend,
 en kibb'lend en knibb'lend en dribb'lend,
 en kruipend en sluipend en druipend,
 en draaiend en zwaaiend en waaiend,
 en urmend en wurmend en stormend,
 en hotsend en botsend en klotsend,
 en klapp'rend en wapp'rend en plapp'rend,
 en steunend en dreunend en kreunend,
 en wippend en glippend en slippend,
 en zwierend en tierend en gierend,
 en went'lend en kent'lend en drent'lend,
 en dravend en schavend en gravend,
 en schuwend en duwend en stuwend,
 en klett'rend en schett'rend en plett'rend en knett'rend,
 en schuivend en stuivend en snuivend en wuivend,
 en vallend en schallend en knallend en brallend,
 en knagend en jagend en plagend en klagend,
 en malend en dwalend en dralend en dalend,
 en schomm'lend en tromm'lend en stomm'lend en romm'lend,
 en spuitend ontspruitend en sluitend weerstuitend,
 en ruisend en suisend en bruisend zich kruisend,
 en groeiend en vloeiend en stoeiend en loeiend,

de beemden besproeiend, de zinnen vermoeiend;
 hier murm'lend ontspringend,
 daar keien doordringend,
 de band zich ontwingend,
 of, hoogtes omringend,
 zijn snelheid bedwingend;
 hier wassend en plassend,
 en de ogen verrassend,
 en stijgend en hijgend,
 en nimmermeer zwijgend,
 van spraak ons berovend,
 en de oren verdovend,
 en raat'lend als razend,
 de wand'laar verbazend,
 beroerend, vervoerend,
 zich sling'rend in bochten
 door kloven en krochten,
 en weem'lend verscholen
 in dompige hollen
 en sluim'rend verzonken
 in diepe spelonken,
 zich kring'lend en krullend in eeuw'ge meander:
 alzo loopt de Duse langs 't hol van Neander.

Aan mijn vaderland

Schoon uw glorie zij verdwenen,
 die weleer zo schitt'rend blonk,
 en de drietand van Neptunus
 sedert lang uw hand ontzonk;
 schoon geen zweem u zij gebleven
 van de wijldgeduchte macht
 die de schat der wereldzeeën

in uw havens samenbracht;
 schoon gij van de uitheemse kusten,
 die ge in vroeger eeuw bezat,
 zoveel slechts mocht overhouden
 als geen ander nodig had,
 en gij 't restje, dat tot heden
 u ontroofd werd noch ontdieft,
 slechts tot zolang moogt bewaren
 als het Groot-Brittanje blijft;
 schoon de stem van uw gezanten
 aan de hoven van Euroop'
 langer niet de wetten voorschrijv',
 hen tot vrede of oorlog noop',
 en zelfs 't aanzijn van die enk'len,
 die gij derwaarts henen zendt,
 slechts uit d' Almanak van Gotha
 of door 't budget word' bekend;
 schoon niet langer Pauw noch Aerssen,
 Beuningen noch Jan de Witt,
 maar - vulle in hier, wie maar lust heeft -
 in uw raadsvergaad'ring zit';
 schoon uw staatkunst ging verloren,
 sinds zich elk ermee bemoeit,
 en 't hier vol van staatshervormers
 als van paddestoelen groeit;
 schoon de vrijheid, waar we op bogen
 als op 't onwaardeerbaarst pand,
 slechts besta in 't vrije schrijven
 van wat grofheên in de krant,
 in het smalen op zijn meerd'ren,
 in 't verguizen van elkeen,
 die niet aanstonds juicht en meestemt
 met die laffe nieuwigheên;
 schoon hier, sedert lang, noch afkomst

noch beschaafdheid word' geteld,
 maar *verdienste* alleen gehuldigd
 (in de zin van *rente* of *geld*);
 schoon de veerkracht van uw zonen
 - Zij die eenmaal wond'ren dee -
 lang verslapt zij en verzopen
 in jenever of in thee;
 schoon zich elk op 't zeerst hier toeleg',
 zelfs in 's lands vergaderzaal,
 op het onbeschaamd verknoeien,
 ja, verhondsen van de taal;
 schoon niet meer van uw geleerden,
 als voorheen, Euroop' gewaag',
 spijt men onze jeugd met wiskunde
 en met staatsexamens plaag';
 schoon de wet aan ieders godsdienst
 't eigen recht hebb' toegezeid,
 't geen ons of tot twisten heenvoert,
 of tot onverschilligheid;
 schoon door elk ons van zijn rechten
 daag'lijks worde aan 't oor geeld,
 maar geen sterv;ling van zijn plichten
 ooit een enkel woordje meld';
 schoon wij, wat men ook moog' schelden
 op der Fransen gruwzaam juk,
 hun conscriptie trouw behielden
 als een kostbaar meesterstuk;
 schoon gij van uw vunze dampen
 evenmin als van uw schuld,
 wat de kunst ooit uit moog' denken,
 nimmer u bevrijden zult;
 schoon belasting op belasting
 ons hier plage aan alle kant,
 echter blijf ik u beminnen,

mijn gezegend vaderland!
 Immers, wie op u ook smale,
 gij zijt nog, zover ik weet,
 't enig land op heel de aardbol
 waar men lekk're haring eet!

1848

De vader aan zijn enig zoontje **Ode**

U wijd ik heden mijn gezang,
 gelukkig kind! zo mild bestraald met zegen!...
Maar laat ik eerst van uw behuilde wang
die traantjes vegen.
 Gij, op wiens pad, bij 's levens lentegloor,
 slechts rozen zonder dorens groeien...
Pas op wat, Jans! daar stopt hij erwten in zijn oor.
 U, wie genot en zoetheên tegenvloeien,
 wie nog geen zonde drukt, geen bange smart beknelt!
Wat heeft hij in zijn mond? Bewaar ons! 't is een speld.
 Bevallig wicht! gij liev'ling van ons allen,
 zo vlug en dartel als het vinkje in de lucht!
De gangdeur toe, hij mocht nog van de trappen vallen.
 Aanminnig voorwerp van elks teerheid! - *Wel geducht!*
Let op toch, Jans! hij zal zijn doek aan 't vuur verzengen.
 Gij, wie wij onze zorgen brengen,
 uit wiens bestaan ojs dierbaarst heil ontspruit!
 Gij, hechtste schalm in onze huw'lijksketen!...
De drommel haal' de stoute guit!
Hij heeft mijn inktpot omgesmeten.
 Gij Cherub! die, wanneer de maan
 deze aard verlicht met zilv'ren glansen,

bestemd schijnt om de blijde dansen
 der luchtige elfen voor te gaan...
Verbied dat kind de poedel zo te slaan!
 Lief bijtje, dat de honing weet te puren
 uit ieder bloempje, naar uw keus!
Wat ligt hij wéér te plukken aan zijn neus!
 U, al mijn troost in droevige uren!
 U, vaders hoop en glorie bovendien...
Wie leert dat kind zo scheel te zien?
 Blijf steeds 't geluk u frisse bloemen strooien.
Pas op! hij zal zijn tol nog in de spiegel gooien.
 Lief duifje van onze ark... *Daar stoot hij aan de kom;*
nog éne duw, dan ligt zij om...
 In 't huw'lijksnest gekweekt met onverpoosde zorgen...
Wat drenst en jankt hij deze morgen!
 Bij wiens geboorte een heilgodes
 ons huis betrad, die mild u wou gedenken...
Foei! wat besmoezelt hij zijn hes...
 En kwistig met haar gaven u beschenken...
Jans! Jans! hij heeft een mes!
 Speel, dierbaar kind! met ongestoord genoeg.
 De zoete vreugd mag aan uw leeftijd voegen,
 dat vrij uw lust voldoening zoek!
Ik zei het wel, dat al die koek,
die Trui hem gaf, hem misselijk zou maken.
 O! dat de vreugd, die thans uw schuldloos hart doet blaken,
 bestendig, duurzaam, wezen kon!
Daar knipt hij, Janslief! met een schaar in uw japon.
 Zoet rozeknopje! dat uw blaërtjes gaat ontsluiten...
Ga naar mama, en laat je neus reis snuiten!
 Zo zacht, zo geurig en zo fris!
Hij maakt mij ziek, zo vuil hij is.
 Bekoorlijk als Auroor, in 't oosten doorgeblonken...
'k Wou dat dat raam een tralie had!

't Ontluikend brein verlicht met louter hemelvonken...
Breng toch die bengel weg, mijn schat!
Ik kan geen letter verder schrijven,
indien hij langer hier moet blijven.

Een brief van een nichtje dat buiten woont aan haar neef te Amsterdam

Mijn waarde neef! ik durf het wagen
 u twee commissies op te dragen:
 't is, in 't verkoophuis, voor papa,
 vier doosjes lucifers te kopen,
 en op de bloemmarkt, voor mama,
 wat lente-bloemzaad op te lopen;
 dan voor broer Kees een nieuwe tol.
 Voorts zendt gij mij, 'k durf daarop rekenen,
 een boek papier om op te tekenen,
 en ook vier strengen zwarte wol.

Wil voorts een kistje rencurrellen,
 bij Reynvaan voor oom Piet bestellen;
 en wip dan bij Verschuur eens aan
 om Lizes bracelet te halen.
 Vandaar kunt gij naar Holters gaan
 en onze rekening betalen.
 Voorts wacht ons Mietje een trommel vol
 met biesjesdeeg en drabbelkoeken.
 Zend mij wat nieuwe Franse boeken,
 en dan, vooral, vier strengen wol.

Laat Sacher, met de beurtman, morgen,
 wat verse bloemen ons bezorgen,
 en koop meteen, op 't Muiderplein,

voor tante Saar wat langelijzen:
 gij kent haar smaak voor porselein.
 Zend voorts een kooitje voor haar sijzen,
 een aanzetleder voor oom Nol,
 een verse pot met tamarinden,
 die gij bij Gerber wel zult vinden,
 en dan, voor mij, wat zwarte wol.

Vraag eens bij Mantz, of 't lang zal duren
 eer hij ons 't nieuw servies kan sturen;
 en ga bij Sterk om vier pond thee.
 Nicht Jetje zult gij zeer verplichten
 door 't zenden van vijf ons rappé,
 en mij met Bilderdijs gedichten
 en met die mooie preek van Moll.
 Zend me ook - ik reken hierop zeker -
 wat Zeeuwse drop van d' apotheker,
 en dan vier strengen zwarte wol.

Gij zult annex een spelboek vinden:
 geef 't Willems om het in te binden;
 ook nog een speld: breng die terstond
 bij Dickhoff om te repareren,
 en vaders pels: laat Greve 't bont
 vernieuwen, en het laken keren.
 O foei! mijn hoofd raakt schier op hol!
 Ik zou in waarheid schier vergeten
 't gewichtigste u te laten weten:
 koop mij vier strengen zwarte wol.

Aug. 1849.

De twee grasmaaiers

Twee grasmaaiers zaten bij Muiden aan 't strand;
 de zon ging in 't westen reeds onder;
 Daar dreef met de springvloed een vaatje naar land,
 en 't dunkte hun beiden een wonder.

‘O Jemie!’ riep Harmen, ‘wie hat das ferwacht?
 Jetst holden wir feest, Kot peware!
 Jetst meugen wir trinken tie kantschliche nacht:
 dat isser een faatje met klare.’

‘Ter Tijfel!’ sprak Hans toen, ‘het faatje is ticht;
 maor daor is bald raod op, zol 'k menen.
 Ich loop naor den poer, dan sol Trienken, zen nicht,
 de gloeiende book mihr wohl lenen.’

Hij gaat en keert weer: met de pook staat hij klaar;
 maar ziet! nauwlijks boort hij een gaatje,
 of vindt... 't was een kleine vergissing voorwaar...
 geen klare, maar buskruit in 't vaatje.

Pof! hoog over Pampus vloog Hans in de lucht;
 een been bleef beneden, bij Harmen.
 Maar toch! hij hield trouw, in zijn haastige vlucht,
 het vaatje geklemd in zijn armen.

‘Hei! hei wat!’ riep Harmen, ‘waor geetst doe mit 't vat?
 Doe maokst me waorempel aan 't schrikken.
 Kom bald weer omlaog of ik leup naor de stad,
 en gao 't de commiezen verklikken.’

Zaagt ge immermeer?

Zaagt ge immermeer, op d' oceaen gevaren,
als de avondzon in 't koelend nat verzonk,
de zeemeermin zich wieg'len op de baren,
wijn 't deinend goud haar groene vlecht doorblonk?
Zaagt ge immermeer, in 't somber woud verloren,
een droeve geest, die, 't stille graf ontsneld,
aan berg en bos haar weegeklaag deed horen,
zolang de nacht haar schaduw spreidde op 't veld?
Zaagt ge immermeer, als nevels de aard omhingen,
het elfenheir langs braambos en struweel
met zoet geluid op vlindervlerken springen?
Zaagt gij dit al? - Dan zaagt gij bliksems veel.

Winternacht

Als 't bald'rend windenheir, ontslagen van zijn banden,
het zeevlak overgiert bij duist're winternacht,
en 't hulpeloos vaartuig zweept naar de ongestuvrijde stranden,
waar slechts verderf en dood de vege manschap wacht;
wanneer met elke stond de nood al hoger steigert,
en, bruisend, golf bij golf in 't lekke scheepshol dringt,
de mast verbrijzeld stort, de pomp haar diensten weigert,
en alles kermt en bidt en zucht en handen wringt,
dan is het groots en schoon voor fiergestemde harten,
gelaten, onvervaard bij 't woeden der natuur,
en dood en doodsgevaar op d' oceaen te tarten -
maar ik zit liever thuis bij 't vuur.

Gij vergt mij, dat ik zingen zal

Gij vergt mij, dat ik zingen zal,
 dat heb ik nooit geleerd;
 mijn keel is schor en ik wat mal,
 maar als je 't toch begeert,
 welaan, zo luistert naar mijn lied;
 maar 't zingen is mijn ambacht niet,
 en zo je dit niet aan en staat,
 loopt dan waar 't beter gaat.

Een mens dat is een aardig dier.
 Een vrouw dat is een wijf.
 Elk zoekt zijn lief op zijn manier.
 Is twee en drie geen vijf?
 Een meisje is niet van str... gemaakt,
 elk eet liefst wat hem 't lekkerst smaakt
 en 'tgeen ik u verzekeren kan,
 mijn grootvaêr was een man.

Ik wens de vrienden altemaal
 te leven menig jaar.
 Mijn beurs is plat en ik wat kaal,
 twee scheten maakt een paar.
 Een vogel is een pluimgediert,
 een nachtuil meest in 't donker zwiert
 en, zo men in de schriften leest,
 een varken is een beest,

Wanneer ik alles wel beschouw,
 een kat heeft maar één staart;
 een raaf is altijd in de rouw,
 ook dan wanneer hij paart.
 Maar 't wonderbaarste van dit al

is 't geen ik u verhalen zal.
Doch wie is 't die 't geloven zou?
Mijn moeder was een vrouw.

In 't bed te kakken is geen kunst,
een haas die kakt in 't veld;
stokslagen krijgen is geen gunst,
mooi praten schaft geen geld;
maar dat toch houdt men voor gewis,
dat ham met bonen lekker is,
en men gelooft in 't algemeen
dat twee is meer dan een.

Het vrolijk zijn is onze wens,
een trekmut is geen broek,
een boer lijkt heel veel op een mens;
str... is geen peperkoek.
Een scheet dat is geen donderslag,
al was het ook bij zomerdag;
maar dat verklaar ik u oprecht,
'k zoen liever dan ik vecht.

Juffrouwenwindjes klinken fijn,
een pannekoek is plat,
pompwater laat ik voor de wijn,
een aap is kaal van gat.
Een olifant dat is geen mug,
een kemel draagt meer op zijn rug
dan zeven vlooiën kunnen doen,
een oorvrijg is geen zoen.

Wanneer gij snorkers wordt gewaar,
zo blaast eens dat het kraakt.
Het oude spreekwoord zegt ons klaar
dat zingen dorstig maakt.

Ik kan niet zingen zonder drank,
de wijn geeft toon en maat en klank,
maar houdt toch altijd voor een les:
elk liedje kost een fles.

Waarde vrind, zoals er geen zijn

Waarde vrind, zoals er geen zijn,
u groet Van Lennep, het puik der poëten,
en laat u uit name zijns vrouwken weten,
dat deze is bevallen van een knechtke fijn.
Zij had liever gehad een dochterke uitgelezen,
maar men heeft het niet in zijne keus.
Met wat men krijgt past het tevreden te wezen,
vooral met zo'n jongen als een reus.
Klokke half zes is hij komen kijken,
zes jaren precies na zijn broer Christiaan,
die ook op 14 mei geboren werd saen,
schoon deze meer op Maurits mag gelijken.
Zeer voorspoedig is de verlossing geschied;
hope met uw liefste het even goed zal gedijen,
ware het anders, 't ware mij groot verdriet;
doch een beetje pijn moet men altoos lijn,
gelijk in de Schriftuur bewezen wordt klaar,
Genesis III, vs 16 kunt gij 't lezen.
Maar daarover eens een predikatie openbaar,
't zal uwe gemeente voordelig wezen.
Tijd om veel te schrijven en heb ik niet meer,
dies ik er uitscheide voor deze keer.
Wees zo goed eens een letterke te schrijven
aan hem die al zijn leven zal blijven

uw vriend J.v. Lennep.

J.J.A. Goeverneur

J.J.A. Goeverneur***Jan de Rijmers eerste tocht naar de Zangberg***

Ja, ook ik moet lauwerblaad'ren
 voor mijn jonge schedel gaad'ren,
 'k voel 't! een godheid blaast mij aan,
 dwingt mijn vuist de lier te slaan,
 doet mijn borst van dichtvuur blaken;
 'k voel 't! in laaie hellegloed
 bruist en ziedt en kookt mij 't bloed,
 'k voel 't! de Zanggodinnen naken;
 razende aandrift sleurt mij mee,
 sleept me voort en doet me een zee
 van verheven zangen braken!

't Ene vers aan 't ander knopend,
 't ene rijm op 't ander hopen,
 stijg ik hoog en hoger op
 naar des Zangbergs steile top!
 Alles om mij heen wordt lichter:
 nog één lied! Het stuwt mij voort!
 'k Naak, 'k betreed het godd'lijk oord,
 'k zie de hoge tempelstichter,
 'k hoor de murmelende bron...
 Ja, dit is de Helicon!
 Jan de Rijmer ook is dichter!

Maar, o goden! welk gesnater,
 welk gerammel, welk geklater
 druist hier, met een hels gerucht,
 als een onweer door de lucht!
 Welk een stroom van eerstelingen,

welk een vloed van poëzij,
 met en zonder luim erbij,
 stort, door dijk noch dam te dwingen,
 als een woeste waterval,
 met een donderend geschal
 neer op de arme stervelingen!

Hoor die zangen-stortvloed klotsen
 op de witbeschuimde rotsen
 van 't rampzalig Griekenland!
 Wee u, kroost van 't Oosterstrand!
 Mocht ge al aan het staal ontkomen,
 dat de sultan voor u wet,
 overstelpt, bestookt, verplet
 door de waterrijke stromen
 onzer noordse poëzij,
 hebt ge en zege en slavernij,
 treur- en jubelzang te schromen.

Welk een tal van hekeldichten
 werpt, als waren 't bliksemschichten,
 gindse Momus naar omlaag!
 Met hoe mals een regenvlaag
 van verliefde minnezuchtjes
 overstelpt dat dichterkijn
 zijn aanvallig maagdelijn!
 Amors smartjes en genuchtjes
 stoeien door zijn teder lied,
 als des avonds door het riet
 ambrozijnen lenteluchtjes.

Maar - wie drommel zie ik naken?
 Is 't niet...? Van zijn holle kaken
 klinkt het: 'Godenzonen, ziet,

Joost van Vondel is hier niet!
 In Apollo's lommedreven
 hoort zulk jammerlijk gespuis
 als die stumper is, niet thuis.
 Nu, men kan het hem vergeven;
 had hij *mijn* kritiek gekend,
 moog'lijk had wel de arme vent
 beter verzen neergeschreven.'

Hoe, de zanger van het Noorden,
 hoe, de zwaan der Amstelboorden,
 Joost van Vondel, Hollands sier,
 Joost van Vondel mis ik hier?
 Is 't begooch'ling, is het logen:
 dit Apollo's rijksg gebied,
 en men vindt er Vondel niet? -
 Jan de Rijmer! open de ogen,
 Jan de Rijmer! rijm niet meer;
 werp de doedelzak terneer,
 reeds te lang zijt gij bedrogen!

Phoebus toch, vermoeid door 't lollen,
 janken, balken, gagg'len, krollen
 van het rijmend diergeslacht,
 dat op hem als vader pracht,
 wierp, verwijderd van de klingen
 van des Pindus hoge top,
 nog een tweede Zangberg op,
 deed er een fonteintje springen,
 plaatste een maag're knol erbij,
 en... de zangerige rij
 kon naar lust des harten zingen.

Ach, in plaats van lauwerblad'ren
 voor mijn schedel te vergaad'ren,
 sierde ook ik mijn domme kop
 met een Midas-tooisel op!
 Wijn 'k een rijm te zaam kon flansen,
 waande ik, arme liereman,
 mij een bijster grote Jan;
 op de Pindus wilde ik glanzen
 aan der barden flonkerkroon,
 en ik snaterde, ach wat hoon!
 onder gaggelende ganzen.

Hang dan, arme Jan de Rijmer,
 hang, rampzalig verzenlijmer,
 de onteerde doedelzak
 vrij aan gindse wilgetak!
 Hang u zelve, fier verheven,
 aan de allerhoogste top,
 naast het zwijgend speeltuig op;
 lauw'ren weigerde u het leven,
 laat de dood uw rimp'lig hoofd,
 door het rijmen afgesloofd,
 met een wilgekrans omgeven!

Jan de Rijmer soldaat

Silent inter proelia Musae.

VERGILIUS

‘Hei, Muze, Muze, niet zo snel!
 Gij in Noord-Brabant? Ei, kom binnen;
 als ge u eens even wilt bezinnen,
 kent ge immers Jan de Rijmer wel?’

Niet waar? nooit hadt gij kunnen dromen
 dat in dit bont soldatenpak
 een lang vergeten kennis stak;
 ach ja, wat kan 't al wonder komen!
 'k Was, toen 'k de laatste maal u sprak,
 op 't punt een gekheid aan te vangen
 door me aan de wilgen te verhangen.

Maar ach, het leven is zo zoet,
 waarom het roek'loos weggesmeten?
 Er zijn toch zoveel prulpoëten,
 dat mijn persoon geen schade doet.
 'k Besloot dus nog maar wat te leven,
 maar zwoer er tevens plechtig bij,
 mij nimmer tot de rijmerij,
 hoe ook bemind, weer te begeben;
 en, schoon 't mij soms al moeilijk zij,
 ik heb, gij kunt erop vertrouwen,
 tot hiertoe vast mijn woord gehouen.

En of dat hangen dwaasheid was!
 Toen Willem opriep, wie zijn leven
 voor Hollands rechten prijs dorst geven,
 kwam immers 't mijne ook nog te pas.
 Maar neen, 'k heb juist geen stoel voorhanden,
 die toen... neen, wacht: de klokken broedt!
 Mijn lieve Rijnster, wees zo goed
 en neem slechts een dier spurriemanden.
 Had ik slechts in het minst vermoed
 dat gij... Waardin, hei, loop eens henen,
 om in de buurt een stoel te lenen.

Hm!... Welkom dan in mijn kwartier.
 Wel, wel, wie had dat kunnen denken!

Ik mag u toch een borrel schenken?
 Wijn, 't spijt me, heb ik juist geen zier;
 wat klare, of bitter?... Maar, is 't moog'lijk,
 'k vergat, die drinkt een juffer niet,
 als m' in zo lang geen dames ziet...
 Ha, botermelk! Ze is wel niet ooglijk,
 maar smaakt toch, als de nood gebiedt.
 Boerin! een liter volgeschonken;
 niet vies, mijn Muze, fris gedronken!

Die drank doet u voorzeker goed;
 't is warm, hij zal u wis verkoelen.
 Mocht ge ook misschien nog honger voelen,
 daar hebt ge pap in overvloed,
 en spekstruif hebt gij nooit gegeten;
 ook staan nog kelen in de kast...
 Boerin! leg toch dat varken vast,
 't heeft half de pappot leeggevreten;
 dat weet ge toch wel dat niet past.
 Jaag ook die eenden eens naar buiten;
 dat gij toch nooit die deur kunt sluiten!’

‘Maar Jan de Rijmer!’ ‘Wat, juffrouw?’
 ‘Die vuilheid hier is toch afgrijs'lijk!’
 ‘Och, lieve Muze, ik sluit maar wijs'lijk
 mijne ogen toe, dan went dat gauw.
 Maar, om eens tot de zaak te komen,
 reeds zeven maanden dool ik hier
 en heb in al die tijd geen zier
 van de eed'le dichterij vernomen;
 wis dooft deze oorlog 't rijmer-vier,
 wis dienen alle zangberg-stutters
 het vaderland als brave schutters?’

‘Neen, Jan! slechts duizend trokken op;
 en nauw grift Speijk zijn heldenglorie
 met vlamvend schrift in 's lands historie,
 of wee mijn arme zwakke kop!
 Tien oorlogsschepen mogen springen,
 zij maken vast niet meer gedruis
 dan 't losgelaten rijmgespuis;
 't kwam overal te voorschijn dringen,
 geen enk'le doedelzak bleef thuis;
 't was een gekrikkak, een geknetter
 als stoof onze aardbol gans te pletter.

't Was Muze hier, 't was Muze dáár!
 Elk riep me op 't zeerst; dat was een razen!
 Die moest wat dichtvuur ingeblazen,
 die bad mij om een zilv'ren snaar,
 die wou het rijm op “bliksem” weten,
 dat Geysbeeks rijmboek snood vergat;
 die vroeg me een beker hoefbron-nat -
 'k Begon op 't lest van angst te zweten
 en, tot de dood toe afgemat,
 vluchtte ik, zo snel ik mij kon reppen,
 om hier een weinig aêm te scheppen.

Maar waarlijk, Jan, 'k heb al berouw
 en denk maar gauw weer op te trekken;
 want hier, begin ik wel te ontdekken,
 is 't geen verblijfplaats voor een vrouw.
 Bij al dat leven, al die drukte,
 hier in zo'n morsig, rokend nest,
 al deed ik nog zo zeer mijn best,
 'k weet zeker dat geen zang mij lukte.
 Dat krijgsmansleven is de pest

voor ieder die wil poëtaſt'ren;
't zou zelfs Apollo's zang verbaſt'ren.'

't Is waar, o Muze, een dom verſtand,
een brein van ſuffe dromen zwanger
gaf aan der goden meesterzanger
de boog, de pijlen in de hand;
een ezel was het, die zijn haren
voor 't eerſt de zware krijgshelmet
met ſnode hand heeft opgezet;
hij zocht de leeuw aan 't lam te paren,
en, om mijn knevels zij 't gewed,
hij had hem, waar' hij nu in leven,
patroontas en geweer gegeven.

En god Apollo veldſoldaat:
o lieve hemel, hoe potsierlijk!
Verbeeld u, hoe hij, heel manierlijk
't geweër in d' arm, op ſchildwacht ſtaat.
Maar, Muze, gij kunt wel vertrouwen,
Apol, wat hachje hij ook zij,
had zeker de ſoldaterij
geen veertien dagen uitgehouen;
want de ondervinding leert het mij,
dat hij die rijm'lig van natuur is,
in dienſt 't rampzaligſt creatuur is.

Ik, die mij op mijn doedelzak
- ofschoon ik 't half heb afgezworen -
toch nog wel gaarne eens had doen horen
voor onze lieve Almanak,
heb moog'lijk de odenzwang're kaken
wel twintigmaal met wind gevuld,
en telkens, buiten eigen ſchuld,

moest ik de rijmgeest nutt'loos slaken.
 Nu is 't gedaan met mijn geduld,
 ik laat de dichtwind in mij razen,
 en heb 't verzeid hem uit te blazen.

Want, wilde ik 's morgens 't ochtendrood
 met een verheven deun vereren,
 de roffel klonk voor 't foerageren
 en de aëm, die mij bezielde, ontvlood.
 Nauw vul 'k opnieuw de bolle kaken
 en doedel op van 't vaderland,
 daar komt een ongelikt sergeant
 die mij de lading wil doen maken
 en dus mijn blaaslust weer verbant;
 want ach! één uur lang exerceren
 kan wel een week de geestdrift weren.

Sta 'k op een post des nachts alleen,
 denk ik aan haar, die me op mijn smeken
 - o denkbeeld, dat mij 't hart doet breken! -
 niets gaf dan, ach! een blauwe scheen.
 Dan, 't oog bepareld met een traantje,
 de ziel geroerd tot smeltens toe,
 zo droef, zo bang, zo wee te moe,
 pijpte ik wel gaarne aan 't lieve maantje
 een roerend elegietje toe.
 Maar wie, die pimpelpaars van kou is,
 bedenkt juist, dat zijn scheenbeen blauw is?

Van 't aak'lig poetsen zwijg ik nog;
 want, hou 'k me in and're dingen prijs'lijk,
 dat staag gepoets haat ik zo ijs'lijk,
 dat... maar waar is mijn Muze toch?
 Haar stoel staat leeg, de deur is open...

Mijn tijd! dat staat haar wonderwel;
 terwijl 'k haar heel bedaard vertel,
 is zij maar zachtjes weggeslopen.
 Het rookt hier dan ook als de hel;
 had zij de deur eens toegelaten,
 ik had nog uren kunnen praten!

Zo sans adieu - beleefd is 't niet!
 Maar Muzen, rijmsters en savantes
 zijn wel eens meer wat rare tantes.
 'k Had nog gehoopt een rijmpje of lied
 voor d' Almanak haar af te tronen,
 maar door die rook liep 't alles mis.
 Het spijt mij, bovenal daar 'k gis
 dat Gruno's strijd'bre voedsterzonen
 Apol dit jaar niet gunstig is.
 Op mij althans kunt gij niet bouwen:
 ik *moet* wel mijn gelofte houden.

Jan de Rijmer

Aan de redactie van de Groninger Studentenalmanak

Mijne heren!
 'k heb uw brief ontvangen;
 gij vraagt wat rijms voor d' Almanak
 en 'k wend me, op dat geëerd verlangen,
 tot mijn bestoven doedelzak.
 Welaan, mijn trouwe levensmakker!
 lang hingt gij windloos aan de wand,
 dreun op een deun naar d'oude trant
 en doedeldom de doden wakker;
 galm d'adem, die mijn borst omsluit,
 de luchtstroom, in mijn holle longen

als in een blaasbalg saamgedrongen,
in Paganini-tonen uit!

Maar hemel... hoe? Wat dof gegorgel,
als van een half gekeelde os,
wat wanklank, als van 't kermisorgel
des dove speelmans, buldert los?
Ach, waarde heren redacteuren!
ach, ziet mijn arme doedel aan:
de naden zijn vaneengegaan,
wis deed de droogte ze openscheuren!
Vergeefs, dat ik mijn adem spil;
hij wordt gestaag al slap en slapper,
en 't is een handig doedellapper,
die in een week hem flikken wil.

Mijn speeltuig stuk! Ei, wat beginnen?
Waar slechts mijn vriend - gij weet wel - hier,
of leenden mij de zanggodinnen
een aan de wilg gehangen lier!
Geen instrument! waar mij te wenden?
Ik sidder als het paardehaar
eens strijktoks op de vedelsnaar:
hoe zal ik mijn karwei volenden?
Ach, baas Apol, sta gij mij bij,
help mij, voor 't volgend jaar des Heren,
een schoft of wat poëtiseren,
en 't arbeidsloon verdelen wij!

Maar ach... dat de angst 't mij deed vergeten!
't is waar, 't aanhoudend snaargedruis
der duizend citadel-poëten
joeg immers Pol naar 't gekkenhuis;
ook de arme muzendeernen sjokken

sinds met... - hoe heet hij ook, de kwant? -
als liedjeszangers door het land
en zijn niet van hem af te lokken;
geen uitkomst dus! Tieck, schoon ge ook 't leed
eens dichters roerend wist te malen,
geen ramp kan bij zijn ramspoed halen,
wiens doedel 't noodlot barsten deed.

Geen uitkomst dus? Ha, waarde vrienden,
weest maar niet bang! 'k Nam u maar beet;
gij dacht al: waar nu hulp te vinden,
nu onze Jan geen uitkomst weet?
Foei, meent gij dat ik zulke prullen
als citer, lier of doedelzak
van doen heb, om uw almanak
van voor tot achter op te vullen?
Ha, ha! Die zijn in 't rijmersgild
sinds lange tijd glad overbodig
en heel wat anders hebt ge nodig,
wanneer ge uw broodje winnen wilt.

Gij weet, voorheen vereiste ons ambacht
dan weergaloos veel moeite en vlijt,
tot zeker' baas in Amsterdam dacht,
men kon 't wel af in minder tijd;
hij wierp de vorige instrumenten,
als Pol, Pegaas en Pindus, weg,
en vroeg, na grondig overleg,
octrooi, om 't zijne alom te venten.
Hoezee! vivat die nutte vond!
Mijnheren, een minuut patiëntie;
de dankbaarheid voor de eed'le inventie
perst mij dit hymnusje uit de mond:

O, Witsen Geysbeek, inventeerder
 van 't vers-laptuig naar 't nieuwe licht,
 versma niet, dicht'rental-formeerder,
 mijn dankbaar galmend klinkgedicht!
 Gij geeft mij lange en korte klanken,
 om voor de kunsthengst u te danken,
 die ons, als ging het hop, hop, hop!
 in snelle, vliegende galop
 naar boven voert de Zangberg op,
 tot eind'lijk, op de hoogste top,
 waar de aarde is als een notedop,
 de muze ons, uit heur gulden kop,
 tot laving van de hese krop
 doet zwelgen van het hoeftbronsop,
 tot we, onder bonzend hartgeklop,
 in doodsangst staam'len: muze, ach, prop
 ons niet te barsten! Stop, o stop!
 Geloof ons, zoete suikerpop,
 wij zwellen als een damesmop,
 en, gaaft gij ons ook schop op schop,
 ja, dreigdet zelfs met galg en strop,
 wij kunnen niet één enk'le drop
 ter grootte van een speldeknop
 van 't kristallijnen vocht meer op!'

Maar 't Rijmboek sleurt mij mee! - Geen god, geen muze is
 nodig:

Pegásus, Párnassus, Hippócreen, overbodig
 is ons uw zwakke hulp! Geen harp, geen lier, geen luit,
 geen citer, geen schalmei, geen rieten herdersfluit,
 geen doedel smeken we af! Neen, geen Daedálusvleugels,
 geen gloênde scheppingskracht, geen geestdrift zonder teugels,
 geen fantasie, geen roes van dure Rijnse wijn
 behoeven we in deez' tijd, om puikpoët te zijn.

Dank 't nieuwe werktuig, dank! Dat maakt ons 't handwerk
 lichter,
 maakt Jan en alleman voor één rijksdaalder dichter;
 en heel het gilde juicht met daav'rend kunstgeschreeuw:
 Loof 't Rijnboek, de eêlste vond van deez' machine-eeuw!

Wat stoft ge, o Griekenland, op Plato en Pindárus?
 Gij, Rome, op een Vergiel, Sophócles en Icárus?
 Itaalje op Camoëns? Gij, Spanje, op Ariost?
 Gij, man van 't Brittenland, op 't Paradijs Verlost?
 Al nam ook vroeger tijd die meesters tot exempelen,
 wij kennen 't Rijnboek slechts in onze bardentempelen,
 en zie, hoe - 't boek zij dank! - ons ambacht bloeit en tiert;
 hoe ieder zich het hoofd bewierookt en lauriert;
 hoe in zo menig stad geen hond of kat kan jongen,
 of 't luid *te Deum* rijst uit twintig koop'ren longen;
 hoe 't water zwoegt en kreunt, zich krommend onder 't wicht
 der pakschuit, driemaal 's weeks tot zinkens volgedicht;
 hoe ieder hymnen zweet bij 't wederzien der dapp'ren
 wier moed de kleumse Gal zo lang deed tandenklapp'ren;
 hoe elk in dicht vivat, triomft, hoeraat, hoezeet,
 Iöot, helaast, och-armt, ojerumt of oweet;
 hoe bundels poëzie bij grossen en dozijnen,
 als kikkers in de lente, in elk formaat verschijnen,
 en hoe hun toevloed Leip vanuit zijn boekkraam dringt,
 schoon hij het mager lijf in honderd bochten wringt.

Ach, hoe langzaam ging het oudtijds met dat verzenmaken toe!
 Bij de aanvang van de regel werd men reeds 't gesukkel moe;
 riep m'al god Apollo zaal'ger honderdmaal om 't rijmwoord
 aan,
 dikwijls duurde 't wel een uur tijds, eer men 't had en voort kon
 gaan;

tot het vullen van een boekdeel hoorde zulk een bang getob,
dat, wie dichtte, moest behept zijn met het taai geduld van Job.

Thans gaat het rijmen
afgedrieduivekaters snel,
verzen te lijmen
is kinderspel.

Vindt m' onder honderd
een die de slag er niet van vat,
elk zegt verwonderd:
wat sul is dat!

Kreeg hij maar even
't boek met de rijmen voor de dag,
't vers waar' geschreven
door toverslag.

Nauw zijn de persen
koud van een bundel poëzij,
daar gaan weer verse
ter drukkerij.

Ziezo! 't is uit, en 'k schenk u 't gratis,
't is maar een staaltje van mijn kunst
en toont, waartoe men thans in staat is,
ook zonder alle muzengunst.
Maar, om weer tot de zaak te keren,
gij wilt wat rijms, weest dus zo goed
en meldt hoeveel ik zenden moet
en in wat trant ge 't zoudt begeren;
mijn winkel is thans goed gevuld
en, wat ik heb, rijmt extra zuiver,

ook overvraag ik zelfs geen stuiver,
zodat gij wel niet dingen zult.

Legenden heb ik puik, mijnheren!
dat rijmwerk is thans zeer in zwang
en 'k dicht ze, al naar de lui 't begeren,
van één tot twintig ellen lang.
De prijs kan ik niet juist bepalen,
want die, uit Stoke en Klaas Colijn,
vol ouderwetse woorden zijn,
dient gij me iets duurder te betalen.
Wilt ge er geleerde noten bij,
die zaak is van zoveel gewicht niet,
sinds Bilderdijs historie 't licht ziet;
geen schepsel merkt de dieverij.

'k Heb twee *Balladen* slechts in voorraad;
in de eerste sterven hij en zij,
in de and're, daar de stoot niet doorgaat,
komt zij nog met een flauwte vrij.
Schoon 'k juist mijn werk niet aan wil prijzen:
ze zijn zó hartverscheurend naar,
dat niemand zonder doodsgevaar
ze een zwang're vrouw zou kunnen wijzen.
Zo gij ze van mij nemen wilt,
druk - 't is één moeite voor de zetters -
ze, in plaats van zwart, met rode letters,
en 'k wed dat gij er zelf van grilt.

Romancen maak ik om te stelen,
waarin de kuise Luna schijnt
en Laura, onder donk're abelen,
met Filomeel een duo grijnt.
Voorts *Minnedichtjes*, die doen blozen

en die mama niet lezen mag,
 of and're, met wat o! en ach!
 en doodonschuldig herderskozen.
 Naar *Jaar -*, *Geboorte-* en *Huw'lijksdicht*
 is weinig aanvraag in mijn winkel
 daar de alldomste boerenkinkel
 dat prullewerk thans zelf verricht.

Naar *Hekel-werk* moet gij niet vragen;
 'k heb 't eens, als knaap, daarmee verbruid;
 thans, in mijn rijper levensdagen,
 schei ik er gans en al mee uit;
 maar *Luimig goed...* Verbeeld je, heren!
 'k laat Freia in een hoepelrok,
 god Thor met pruik en wandelstok
 langs 's heren straten patrouilleren;
 Le *dieu des mers* vertoont een vis,
 Thiasse een hond met zeven koppen,
 Iduna vent haar Weesper moppen,
 en 'k vraag of dát niet *luimig* is?

Voorts ben ik van *Bemoedigingen*,
 van *Op te wapen's!* *Krijgsgeschreeuw*,
Lierzangen op Oud-Hollands leeuw,
 de koning, Neerland, Bato's telgen,
 de prins, Van Speijk, Hobeijn, Chassé,
 van toasten op geheel de armee,
 van *Zegt waarheens, ontzinde Belgen?*
 En wat dies meer zij, zó voorzien,
 dat, neemt ge een tachtig, honderd ellen,
 ik mij volgaarn' tevree zal stellen,
 mocht gij voor de el een gulden biên.

Piets opinie

Toen 'k naar de stad hier wonen ging,
 zei moeder: 'Luister, Piet!
 je ben een zedig jongeling
 en kent de meisjes niet;
 't verkeer met haar is evel goed,
 dus zoek je een liefje uit;
 zo'n jong' als jij, van melk en bloed,
 vindt licht een knappe bruid.'

'k Onthield wat moeder had gezeid,
 en volgde trouw haar raad,
 maar - schoon 't niet aan mij zelve leit -
 tot heden zonder baat.
 Want, schoon ik al jaar in, jaar uit
 een meisje teer bemin,
 de onnooz'le, hoe ik 't haar beduid,
 krijgt maar geen erg daarin.

Ik ga, wat weer het wezen moog',
 ééns daags het raam voorbij
 en werp een teed're blik omhoog,
 als smeekte ik medelij;
 ook volg ik, zie ik haar op straat,
 haar stadig op de voet;
 maar 't is of zij maar niet verstaat
 wat dit haar zeggen moet.

Is zondags de avondpreek gedaan,
 'k vat post bij de orgeldeer
 en blijf daar aan een pilaar staan,
 totdat ik haar bespeur.
 Dan groet en buig ik tot de grond,

gaat zij voorbij mij heen,
 maar zij ziet onverschillig rond
 en vat niet wat ik meen.

Als ik haar hier of daar ontmoet,
 doe ik mijn uiterst' best,
 vraag of mijn pijp ook hinder doet
 en vul galant haar test,
 zie naar geen sterv'ling anders om,
 tuur háár slechts smachtend aan,
 en 'k vraag: is het niet razend dom,
 dit nog niet te verstaan?

Men zegg' dan vrij dat nooit een stad,
 in zuid ofoost of west,
 zo'n rei van schone meisjes had,
 als hier deze oude vest;
 't is waarheid - maar 't is tevens waar,
 althans ik hou 't voor wis,
 dat die geprezen maagdenschaar
 verbaasd onnozel is.

Géén nieuwjaarswens

De een wenst d'ander een lang leven,
 ijz'ren kisten vol met geld,
 rijke oogst op weide en veld,
 lintjes op de borst gespeld,
 kinders, bij de vleet geteld,
 of wat moois 't al meer kan geven.
 Lieve hemel! werd eens waar
 wat wij menslui zo mekaar
 wensen al bij 't nieuwe jaar,

heusjes, 't was dan voor geeneen
uit te houden hier beneên.

Leefden we ook al honderd jaren,
zeg, wat voordeel ons dat deed?
Veel getob, gedoe, gezweet,
kale koppen, grijze haren
en licht kwalen bij de vleet!
Voor het dringen, draven, lopen
der geduchte mensenhopen
werden dorp en stad te klein;
niemand had dan kans op erven,
want geen sterv'ling haast zou sterven
en geen mens mocht dokter zijn.

Ware eens iedereen zo rijk,
als licht ieder wenst te wezen,
kijkt, we werden - 't staat te vrezen! -
slovers, Piet aan Klaas gelijk.
Wijl dan niemand 's and'ren plichten,
werk of lasten zou verrichten,
moest elk, hoe voornaam en fijn,
wel zijn eigen lijfknecht zijn;
zelf moest hij zijn stevels pikken,
om niet barrevoets te gaan;
zelf moest hij zijn hemden flikken,
wou hij niet als Adam staan;
zelf moest hij zijn potje koken,
zelf, was hij een vriend van roken,
aan 't sigarenrollen gaan.

Waren we allen hier beneên
eng'len reeds - waar moest het heen
met de geestelijke heren?

Had geen mens zich te bekeren
 en de beet're weg te leren,
 wat bestond er voor een leek
 dan behoefte aan mis of preek?
 Advocaten konden luieren,
 rechters konden wat gaan kuieren,
 politie was heel niet nodig,
 Vrouw Justitie overbodig;
 grote en kleine potentaten,
 politiekers, diplomaten,
 heren leden van de Staten,
 beul, deurwaarder en cipier,
 veldmaarschalk en officier,
 professoren en studenten,
 recensenten en scribenten,
 repetitors en docenten,
 tot dragonders toe en schutters
 werden nergens-toe-meer-nutters.
 Als men overal, voor bocht,
 goede waar en wijn verkocht;
 als de Noorder Spoorweg lag
 - Amsterdam vies vers één dag! -,
 och, in 't ondermaans gewemel
 gaf dat maar weer nieuwe nood;
 want zo'n kost'lijke aardse hemel
 roofde aan menig sul zijn brood.

Waren alle meisjes mooi,
 allen van het best allooi,
 echte volbloed-engelinnen:
 te alledaags en te gemeen
 schenen ze licht menigeen
 en géén zette op haar zijn zinnen,
 uit was 't met de kunst van minnen

Was eens alles diamant,
 wat thans keisteen is of zand,
 wie deed moeite om het te winnen?

Vond men nergens hals of bloed,
 was 't verstand bij ieder goed,
 wist elk wat hij weten moet,
 had elk wijsheid overvloed:
 kijk, dan viel niets te doceren,
 niets te vragen, niets te leren,
 niets te laken, niets te gispen,
 niets te heek'len, te berispen;
 voor mijn gekheid en mijn lering
 vond ik nergens dan meer nering;
 gij en ik, we werden dom,
 flauw, Jan-Salies, naar en stom,
 kregen van chagrijn de tering,
 of wij aten, klein en groot,
 koortsig aan kinine ons dood.

Lieve hemel, werd eens wáár
 dat wij menslui zo mekaar
 met veel ophef en misbaar
 wensen al bij 't nieuwe jaar,
 waarlijk, 't was dan voor geeneen
 uit te houden hier beneên.
 Vrienden! wie dus wensen biedt,
 ik voor mij ik doe het niet.

Een poedel uit galanterie

We waren aan het roeien
 saam, jong en oud;

ik wou met Eefje stoeien,
 maar zij bleef koud.
 Daar viel haar reticule
 van 't bootje in de Aa
 en ik - 't was ridicule! -
 sprong ze aanstonds na.
 Een algemeen geschater,
 begroette mij,
 toen 'k, druipend van het water,
 keerde aan haar zij.
 'k Lei 't ding aan hare voeten
 en dacht, ze zou
 me althans omhelzen moeten
 voor zoveel trouw.
 Maar ach! 't loon dat mij beidde,
 was, dat ze snel
 de natte breizak weer in 't water wierp en zeide:
 'Nog eens apport, Fidel!'

Lering hieruit voor jongheeren

Galant te zijn is goed, maar is men 't al te zeer,
 men wordt de poedel van zijn meisje - of weinig meer.

Jan de Rijmer en zijn Prinses

I Sentimentele brief van een oude vrijer aan zijn hond

Prinses!

Nadat we 't zestal jaren
 dat ik uw, gij mijn hart bezat,
 geen dag, geen nacht gescheiden waren,
 dan eens, toen m' u gestolen had,

golft - hadt ge 't wonder durven denken? -
de zee thans tussen u en mij,
blijft u de ontrijmerde Aastroom drenken
en dool ik Prinsloos aan het IJ.

Ach, wat ik door die scheiding dulde!
De tijd, die 'k in Frascati sleet,
waar harmonie de zaal vervulde
en and'ren 't harte zwellen deed,
scheen - *'t is niet waar, gij hemelse ogen
die ik daar zag!* - mij eind'loos lang,
één blaf van u had me opgetogen
veel meer dan dáár Vruchts zwanezang.

In de Salon trof 't Zwart register'
elk door 't verteed'rond spel van Kiehl:
ik bleef er koel, want ach, ik miste er
u, zwarte weerhelft van mijn ziel!
'Medusa's schipbreuk' - angstig staarde
men ze in de grote Schouwburg aan;
ik niet; ver van u achtte op aarde
ik mijn geluk toch reeds vergaan.

Ik doolde in Arti - Edens gaarde
was licht aan dieren minder rijk;
doch wat ik schoons en vreemds ontwaarde,
geen schepsel vond ik, u gelijk,
'k Bezocht de Hel, die hare cellen
(*Lasciate!*) eerlang ontsluiten moet,
en dacht: mocht mij Prinses verzellen,
licht viel mij hier nog 't leven zoet.

Prinses, wat is een oude vrijer
die zo zijn hond, zijn alles, mist?

Aan volle dis een hongerlijer,
 een arm, beklaaglijk wezen is 't.
 Doch moed! 't uur naakt - o zielsverrukking! -
 dat me uw lief blafje welkom groet
 en 'k op mijn hand de zachte drukking
 weer voel van uwe koude snoet.

IV Oudevrijerstrouw en weeuwenaarstrouw

Vandaag een jaar stierf mijne Prins
 en gaf ik van mijn droefheid blijke;
 'k zit hondeloos in 't leven sinds,
 want waar ik uitzag, hier of ginds,
 'k vond nergens nog weer haars gelijke.

Hoe anders is dat met veel mans
 die pas een jaar hun vrouw verloren!
 Pips is al lang getrouwd weer thans,
 Flips vrijen is in volle glans,
 Strips heeft op Mietje alle kans,
 Rips leidt weer druk een weeuw ten dans,
 Fips maakt zijn hof aan mooie Stans,
 Snips heeft Annet nieuw uitverkoren.

En ik alleen - ik zit hier nou
 als toonbeeld van oprechte trouw.

Trouwen? Trouwen? - De hemel bewaar!

'k Heb steeds naar beschaving en vorming getracht;
 geground heb ik altijd het zeggen geacht:
 'De fijner polijsting is moog'lijk alleen

door omgang met vrouwen - er is anders geen.
Ik wou mij beschaven, polijsten door haar;
maar trouwen? Ik trouwen? - De hemel bewaar!

'k Trachtte enkel naar vriendschap, conform mijn systeem;
ik wou van wat anders geen schijn of geen zweem.
Hoe schoon is 't verkeer met een geestige meid!
doch daad'lijk wordt kwaad van zo'n omgang gezeid.
'Pas op, dááruit groeit wat!' dat relletje is klaar,
en trouwen? Ik trouwen? - De hemel bewaar!

'Platonische liefde?' is dan 't eeuwig gekal,
'Met spek vangt men muizen, dat weet elk wel al.
Zijn hijlief en zijlief zo bijster nauw maats,
let op, voor een vrouw maakt de vrijster gauw plaats.
Ge kunt erop reek'nen: ze worden een paar -
en trouwen? Ik trouwen? - De hemel bewaar!

Pas spreekt men een meisje eens wat meer dan één keer,
of wip! een vriendin: 'Ei, ik fe... li... ci... teer!'
Pas geeft men een dame eens wat vaker de arm,
of nichten en tantes slaan aanstonds alarm;
men dringt op verklaring - uit is het met haar;
want trouwen? Ik trouwen? - De hemel bewaar!

'k Stond achter een meisje eens deez' winter op 't bal;
hoe 't kwam weet ik zelf niet, maar bloot bij geval
raakte ik met de hand haar de bloeiende wang;
ze keert zich naar me om en lispt blozend en bang:
'Och hemel, mijnheer... spreek mama; ze zit dáár!'
Wat trouwen! Ik trouwen? - De hemel bewaar!

In 't eind trof de pijn mij des wreken den gods.
Een wezen ontmoette ik - dat fnuikte al mijn trots.

'k Bad, 'k smeekte om heur liefde, om heur hart en heur hand,
 vergeefs! wat ik stormde ook, ze bleef zich constant:
*'De tederste vriendschap beloof ik u; maar...
 maar trouwen? U trouwen? - De hemel bewaar!'*

Alleenspraken

I De oude vrijer

Op de eenzame heide
 een slingerend riet,
 een boom zonder vruchten,
 die niemand aanziet.

Zo sta ik in 't leven,
 na 't wijken der jeugd,
 verlaten, verstoken
 van blijheid en vreugd.

En als ik naar huis kom,
 daar wacht mij geen groet;
 ik vind mijne kamer
 leeg als mijn gemoed.

En trek ik de stad uit,
 geen mens klaagt daarom,
 dan hoogstens mijn hospes...
 ik vat wel waarom.

II De getrouwde

En als *ik* naar huis kom,
 van 't werk afgesloofd,

ik vind daar de kamer
zo vol als mijn hoofd.

'k Moet haarklein vertellen
waar 'k was, wat ik deed,
daar mijne vrouw liefste
dat alles graag weet.

Hoe stout weer 't kleingoed was,
wat stijfkop de meid,
wat kwaad weer de buurvrouw
van ons heeft gezeid;

hoe bakker en slager
weer kwamen om geld
en hoe 't met de kleren
weer slecht is gesteld.

Dat al brengt bij dag mij
de hersens op hol,
en 's nachts tot verpozing
dan 't kindergelol.

De zoete, lieve engel,
die 'k eenmaal aanbad...
Och, had ik geweten
wat klauwen ze had!

De roes is vervlogen,
die me eens heeft verblind.
Gezegend oud - vrijer!
die kraai hebt noch kind.

Een romance**Proeve van thans in onbruik geraakte dichttrant**

Op de burgwal staat de dame,
doek en wangen nat van tranen,
want een dame in de romance
moet zich steeds ellendig wanen.

En de maan ziet op haar neder,
't stormt uit alle hemelstreken,
want in de romance mogen
maan noch stormwind ooit ontbreken.

En de dame wringt de handen,
kan haar onrust niet bedwingen,
want in de romance moet ook
iemand wel zijn handen wringen.

Weet, haar ridder trok ten strijde,
heel in blinkend staal geslagen,
want een ridder der romance
moet koen lijf en leden wagen.

En de dame weent nog stadig,
weent, tot laat de sterren schijnen,
want in de romance moet toch
stadig aan de dame grijnen.

En de ridder vecht zo dapper,
dat de vijand 't niet kan halen,
want in de romance dient wel
steeds de held te zegepralen.

Zie - daar breekt het hart der dame,
 puur uit zorg voor de geliefde,
 want geen dame in de romance
 die niet iets ter dood toe greefde.

Maar de ridder ook moet sneven,
 daar de krijgskans zich gaat wenden,
 want het moet in de romance
 steeds met moord en doodslag enden.

Fersoenlijkheid **Afgeluisterd buurgesprek**

MOEDER

Och, dochter, liefste dochter,
 hoe ben je toch zo bleek?
 Zou 't goed niet wezen, engel,
 dat ik de dokter spreek?

DOCHTER

Neen, moeder, liefste moeder,
 roep maar de dokter niet;
 het lijkt wel heel fersoenlijk,
 als men wat bleekjes ziet.

MOEDER

Och, dochter, liefste dochter,
 vast ben je niet gezond;
 je moest wat meer gaan wand'len:
 wis, dat je er baat bij vond.

DOCHTER

Neen, moeder, 'k mag niet wand'len

alléén; 't verveelt mij dood.
Ook is dat niet fersoenlijk
en heel niet kommielvoot.

MOEDER

Och, dochter, vraag dan Stientje,
hiernaast, des buurmans kind;
't is zo'n fersoenlijk meisje
als je in de stad maar vindt.

DOCHTER

Fersoenlijk - durft moe 't zeggen?
Neen, dat is al te dol!
Niet eens heeft ze een mantillie,
en ook geen parasol!

Een meisje in deze dagen

Wat wenden toch, om te behagen,
en om een man in 't juk te slaan,
de meisjes in deez' boze dagen
al niet een kunst'narijen aan!

Charlotte denkt het verste te komen
door preutzieke ingetogenheid;
Stans heeft een and're weg genomen
en weet geen raad van dartelheid;
door geestigheid wil Emma lokken,
door nufferij haar zuster Jaan;
met allerlei geleerde brokken
haalt Suze Dr. Knullus aan;
Louise, die zich lang de rozen
van 't aanzicht danste - de arme meid! -

heeft zich tot masker nu gekozen
 de schijn van stille huis'lijkheid;
 op hare kerksheid bouwt Lisette
 en hoort drie preken op een dag,
 terwijl haar wilde zus Jeannette
 ba! van 't gezeur niet horen mag;
 Elise dweept en maakt gedichten,
 voor een natuurkind speelt Marie,
la veuve X. wint het van haar nichten
 nog vrij wat in koketterie;
 Trees denkt, dat zeker air van kwijning
 haar int'ressanter maken zal,
 en Net, hoewel een spookverschijning,
 houdt zich van ijzer op elk bal;
 Auguste kan champagne drinken
 en rookt sigaren als een heer;
 doch woudt ge met Christine klinken,
 ze zeeg erbij in flauwte neer.
 In groot toilet, bij 't gaslichtstralen
 verschijnt, denkt Bertha, ze als een fee;
 geen schoonheid, rekent Trui, kan halen
 bij die in smaakvol negligé.
 Kortom, elk trekt zo naar vermogen
 van 't ene of ándere partij,
 deez' staart u vol en driest in de ogen,
 die kijkt bedeesd en schuw opzij;
 deez' pronkt met schoonheid en met gaven,
 die houdt ze omsluiërd, heel of half;
 deez' laat, als dwing'landes, u slaven,
 die toont zich goedig als een kalf;
 deez' hoort men zuchten zich ontwringen,
 die geeft haar neiging luide kond;
 deez' wil het met haar ogen dwingen,
 die and're weer met leest of mond.

Zo lokken zij door kunst ons, blinden,
in 't net dat voor ons ligt gespreid;
in plaats van zoveel *kunst* te vinden,
och, vond men meer *natuurlijkheid*!

Het kinderbal **Een tragische historie**

I

De balzaal straalt van honderdduizend kaarsjes;
't jongvolkje danst op schoentjes en op laarsjes.

En alle hartjes kloppen blij en tierig;
één hartje slechts bonst bang en onplezierig.

Dat is het hart van juffer Annekoosje;
pas elf jaar, maar snoep'rig als een roosje.

Ze was al voor een derde of vierde keertje
ten dans geleid door Frits - zo'n lief jongheertje!

Maar 't was gezien door Hein, wiens ingewanden
daarop van woede en ijverzucht ontbrandden,

waarom hij ging tot Frits en zei: 'Kom even
naar buiten mee; daar wil ik je doen sneven.'

2

De maan speelt in de tuin door groene abeeltjes,
weergalmend van 't gekweel der filomeeltjes.

De jongheer Hein trekt fluks zijn penmes nakend;
de jongheer Frits staat ook van moordlust blakend.

‘Wát, mispunt! jij, wou jij me een beentje lichten?’
brult Hein. ‘Dát nooit... óf jij óf ik moet zwichten.’

‘Maak maar geen praats,’ zegt Frits, ‘want wis, jou mol
daar 'k meester ben op 't mes en op de dollik.’

Mét gaan zij op elkander los en houwen
en steken dat het aak'lig is te aanschouwen.

Ach, eer nog vijf minuten zijn verlopen,
daar liggen ze al, dood en met bloed bedropen.

3

Pas hoort men in de zaal de messen klinken,
of ieder denkt van schrik omver te zinken.

't Stormt al naar buiten, juffers en jongheren;
doch ach, te laat om 't ongeluk te keren.

Annkoosje kermt: ‘Och heerenk en geen ende,
daar liggen ze al... wat is 't een bitt're ellende!’

Zo roept de juffer, eerzaam, pas elf jaren,
en trekt een naald uit heure blonde haren,

kijkt naar de maan nog, naar de lindebloesem
en stoot de naald ter plaatse van heur boezem,

waarop ze neerzigt op de beide lijken -
die dood, en zij ook dito van 's gelijken.

Lering

Och, lieve jeugd! och, wil je op kinderbals gaan,
pas op, pas op, je waagt er licht de hals aan.

Jaloersheid kan van allerlei gevaren:
nijd, ruzie, twist - ja moord en doodslag baren.

Hoe, meisjes! je ook 't verdriet komt te overstelpen,
je doet nooit wijs, jezelf van kant te helpen.

Oudermets

Bij een schilderijtje van Watteau

Ik mag die parken wel met gladgeschoren heggen,
zoals men thans, helaas, nog slechts in plaat aanschouwt,
met rechte en stijve paân, met trappen, groots gebouwd,
waar hoofs geklede lui elkaar beleefdheên zeggen.

Ginds komt van 't hoog bordes een heertje aangetreden
en lispelt zoete taal in 't oor der markiezin,
die onder 't wand'len zich van de echtheid van zijn min
en and're dingen meer dolgraag laat overreden.

Ofwel is het een troep verliefde jonge paren,
ravottend door het groen of stil in 't gras gevlijd,
die daar met kout en zang de vluchtige uren slijt
en volop 't zoet geniet van 's levens lentejaren.

Bekoorlijk tafereel! Wat zijn ze te benijden,
die mensen van Watteau, zo dartel, jolig, blij!
't Zijn and're dagen thans; bij 't rondzien speuren wij
slechts kromme slingerpaân en, ach, wat nood, wat lijden!

Dames - en herenportretten

Proeven uit een ‘Leerzaam en onderhoudend prentenboek voor kinderen van zeventien tot zevenenzeventig jaar’

I De kokette johanna

Johanna, mooi van aangezicht,
hield lang haar harte pottedicht
voor liefde tot elk jongeling,
schoon zij toch gaarne aanbidders ving
en staag met haar bekoorlijkheid
voor 't manvolk strikken hield gespreid;
want ach, Johanna was koket,
ze wou maar vissen in haar net,
ze wou maar bijters aan heur haak...
Dier spart'len was hun eigen zaak,
en spartelden ze zich soms dood,
dan was 't plezier van Janna groot.

Schoon' meisjes! hoort hier nu eens aan
hoe 't met Johanna is gegaan;
'k vertel je haar geschiedenis
precies naar die geschied en is,
en is nu nog al je oog niet nat,
wacht dan maar een minuut of wat.

Zo dus dan, de eerste die zij ving,
was een nog piepjong jongeling,
een met het dons nog om de kin;
die wijdde haar zijn teed're min
en zuchtte in proza en poëzij:
‘Godin, ontferm toch je over mij!’
Maar toen dat zo wat had geduurd,
heeft Janna bars hem weggestuurd;

‘Loop, flauwerd!’ heeft ze hem gezeid.
 Was dat niet een barbaarsigheid?
 Althans hij heeft zo lang gezocht,
 tot de adem hem is weggevlucht.
 Elk mens heeft zijn bijzonder zwak,
 de tering werd zijn ongemak;
 hij kwijnde weg van minnesmart
 en stierf aan een gebroken hart.

Zegt, meisjes! vind je dat niet naar?
 Schreit, of houdt toch je traantjes klaar.

Het tweede onnozel offerlam,
 dat Janna in de maling nam
 (wis hebt jelui hem wel gekend),
 dat was een eerstejaarsstudent,
 die enkel haar ter wille werd,
 lid van de club, 't bal en 't concert.
 Een winter hield ze hem aan 't touw,
 doch toen gaf zij ook hem de snauw.
 't Verdriet van 't jonge mens was groot,
 uit spijt studeerde hij zich dood,
 en bij de contre - feestpartij
 was slechts zijn schim, hijzelf niet, bij.

Och, meisjes! blijf je hierbij koel,
 dan heb je voor geen cent gevoel.

Op die student volgde een mijnheer,
 surnumerair bij... 'k weet niet meer
 waarbij - doch die verkoos de strop;
 een vierde schoot zich door de kop,
 een vijfde die vrat rattenkruit,

een zesde sprong zijn venster uit,
 totdat zo Jo's kokettigheid
 zes lijken had in 't graf geleid.

Och, meisjes! schrei je nu nog niet,
 dan zijn je boezems van graniet.

Een half dozijn... was 't al niet dol?
 'Neen,' dacht de nuf, 'de galg moet vol!'
 En, meisjes! die nog al niet schreit,
 hou nu je zakdoek toch bereid;
 want thans volgt de gerechte straf
 en komt Johanne er lelijk af.

Daar naam'lijk kwam een luitenant,
 een tweetje, omspanbaar met één hand,
 een mens, bijzonder welgemaakt,
 galant, fijn, wonder welbespraakt,
 kortom een luit'nant, zoals 't hoort
 die heeft Johanna zeer bekoord,
 diens sabelrink'len op de kuit
 was in haar oren 't zoetst geluid,
 diens kost'lijk flonk'rende epaulet
 heeft haar in laaie vlam gezet,
 diens ravezwarte snorrebaard
 scheen boven iets haar zoenens waard,
 zodat ze vol melancholie
 dacht: 'Die moet blijven leven, die
 moet, zal ik ooit gelukkig zijn,
mijn wezen... eeuwig, eeuwig mijn.
 Ach, als me een and're vóórkam, wis
 'k bestierf 't van spijt en ergernis.'

Dus fluistert ze: ‘Otto, mint ge mij?’
 Maar ach! vol bitt're spotternij
 zegt hij: ‘Mejuffrouw, pardonneer!
Parole d'honneur, 'k heb niet die eer,
 of 't zou al moeten wezen dat
 je twaalf stuks ferme Russen had,
 waarzonder nooit een luitenant
 in ware en echte liefde ontbrandt.’
 Meteen gespt hij zijn sabel aan,
 om doodbedaard naar huis te gaan;
 zij echter jammert: ‘Blijf, o blijf!’
 en slaat beide armen om zijn lijf,
 tot hij vervolgt op barse toon:
 ‘Kokette, kijk, dat is je loon!
 Vermoord heb je al zes, zeven stuk...
 Ik, luit'nant, word thans je ongeluk.’

Johanna stolt in de aad'ren 't bloed;
 stilzwijgend grijpt ze doek en hoed
 en stort zich van de oever af
 in 't water. Dáár vond zij haar graf,
 en haar historie endt - och grut! -
 nog naarder dan Toms Negerhut,
 waarin toch zóveel narigheid
 door Mistress Stowe wordt gezeid.

Och, meisjes, spiegelt je aan haar lot!
Wee, die met mannenharten spot!

IX *Selinda, de dichteres*

Margretha was een zeer bekwame
 gecultiveerde jonge dame,
 die heel wat deed aan esthetiek,

aan belletrie en romantiek,
 schoon toch... als ze zich wél bezon,
classiciteit nog bij haar 't won,
 waarom ze ook dolgraag Shakspeare las,
 die haar naast Byron alles was;
 en Heinrich Heine... och, 't was zo'n dod!
 en Geibel... grut, haar halve god!
 Maar, werd ze ook Monte - Christo's rijk,
 nooit tekende ze op Bilderdijk,
 gelijk haar over 't algemeen
 onze *oude* school maar pover scheen,
 terwijl ze Hofdijk, heus, in trouw!
 ja, kijk, die zo wel zoenen wou,
 sinds hij...

Als van een leien dak
 ging 't af zo, waar men haar maar sprak,
 zodat elk dacht: 'Wel, hoor eens aan!
 Waar haalt zo'n meid het toch vandaan?'

En 't bleef niet maar bij theorie;
 ook zelf deed ze aan de poëzie,
 zodat m' al hoorde momp'len, dat
 ze stukken in *De huisvriend* had,
 en dat, als die haar plaatsen wou,
 ze ook in de *Daphné* prijken zou,
 waarbij ze nochtans niet Margrethe,
 maar, pseudoniem, *Selinda* heette,
 ofschoon die naam en haar talent
 al heel de stad door was bekend.

Nu, met permissie, lezeres!
 verouder 'k je eens een jaar of zes
 en lei op eenmaal 't huisgezin

der hooggevierde vrouwe je in,
 die thans, als muzenkind geijkt,
 al lang in beeltenisse prijkt
 en, buiten *Meisjesdromerij*,
 reeds gaf een bundel *Peinzerij*,
 terwijl men *Nachtegalenslag*
 eerstdaags van haar verwachten mag,
 gezwegen van wat, na en voor,
 ze aan Laarman stuurde en in de *Auroor*.

Daar staat Selinda... Stil... zij dicht!
 't Oog mijm'rend zolderwaarts gericht,
 't haar met een vuile muts getooid,
 los in haar morgencloek gegooid,
 één voet gemuild, één voet geschoeid,
 de penneschacht met inkt besproeid,
 bezield door d' aanblik van Voltaire,
 die grijsbekt op haar secretaire,
 staat ze en stort wat al in haar woelt
 uit in haar: 'Wat een moeder voelt.'

'O, in mij tintelt...' 'Grutte, moes,
 kijk daar zo'n goddeloze poes!
 Ze snoept!' - 'Mij tintelt...' 'Maatje, 'k moet...
 Gut, 'k moet op 't potje!...' 'tintelt 't bloed
 en 'k wil de innerlijke gloed,
 die mijn vol moederlijk gemoed
 zo...?' 'Moe!' - 'Stil, rekel!' 'tint'len doet...'

Doch, mijn veel waarde lezeres!
 zijt ge uit den aard wát poëtes,
 dan werkt ge zelf 't portret wel uit
 waarmee 'k mijn prentenreeks besluit,
 en dankt de hemel dat wij vrouwen,

zoals ik u hier gaf te aanschouwen,
 niet hebben in ons vaderland,
 naardien bij ons 't gezond verstand
 tot zelfs de dames toe, die dichten,
 haar taak als moeder en als vrouw,
 ver dat die er bij lijden zou,
 en al haar huiselijke plichten
 nog te ijveriger doet verrichten;
 zodat dit rijm, deez' beeltenis
 slechts een fantastisch schrikbeeld is,
 een ding, gegrepen uit Germanje,
onding sub Willem van Oranje.

Maar toch... Selind' geef je de les:
Eerst moeder en *dan* dichteres!

Op, bij of met mijn eigen en anderer fotografisch portret

I Mijn portret

Hier ben ik - ik ben die man!
 'k Staar mijzelf bewond'rend an...
 Wereld, wat zegt gij ervan?

II Let wel

Deez' mond is mijn mond en die neus is mijn neus,
 en die bakkebaard, ja, 't is mijn bakkebaard heus;
 maar al 't kostbaar gedoente daar verder rondom:
 fauteuil, vaas, veranda, bordes en kolom,
 die gaf mij de fotografist maar ter leen -
 zulke dingen zijn mooi, maar zó heb ik er geen.

Wat vang ik aan met zesenvijftig katten?
Eens oude vrijers noodkreet

Verleden mei beviel mijn trouwe Mies
 van zes, kijk, snoep'rig allerliefste poesjes,
 meikatjes, alle wit met zwarte staartjes -
 't was een toneeltje, Tollens' dichtpen waardig;
 maar mijne meid - de meiden zijn gevoelloos
 en mens'lijkheid tiert zelden in een keuken -
 wou van de zes mij aanstonds vijf verzuipen,
 vijf witte zwartgestaarte, onnooz'le poesjes
 verzuipen wou me dat barbaarse wijf.
 Of 'k haar de les las! - En beloond ook werd
 mijn mens'lijkheid. De lieve, zoete poesjes,
 ze groeiden op en kuierden al spoedig
 met opgeheven staart door hof en huis;
 ja, wat de meid ook zuur zien mocht en brommen,
 ze groeiden op en 's nachts voor mijne ramen
 probeerden zij haar allerliefste stemmen,
 terwijl ik, mij verheugend in haar welstand,
 met recht roem droeg op mijne mens'lijkheid.

Een jaar is om; lang katten zijn de katjes,
 en 't is weer mei - hoe zal ik u beschrijven
 het schouwspel, dwarrelend thans voor mijn ogen?
 In heel mijn huis, van kelder tot de vliering,
 geen hoekje, of in een kraambed is 't herschapen.
 Hier ligt het ene, daar het ander katje,
 in kasten, scheurmand, onder stoel en tafel.
 Ja, oude Mies heeft zelfs het maagd'lijk bed
 van mijn hoogsteerb're keukenmeid veroverd;
 en ieder, ieder van de zeven katten
 heeft zeven, grutje! zeven jonge poesjes,
 meikatjes, alle wit met zwarte staartjes.

Mijn vrouwmens speelt ijsbaarlijk op haar poot
 en 'k weet haar tot bedaren niet te krijgen;
 verzuipen wil ze al dat verwenst gedoente,
 en mij, de haren rijzen mij te berge;
 o mens'lijkheid, wat brengt gij me in de maling!
 Wat vang ik aan met zesenvijftig katten?

Signalement

Bericht van de Commissaris van Politie aan het publiek

Mitsdezen zij aan ieder kond
 en wordt gezeid heel Holland rond,
 dat gist'renavond hier op 't bal
 een vrouwmens twintig harten stal.

Ze is daarmee opgekrost. Waarheen
 weet, buiten haar, vrind Joost alleen;
 ons, politie, is 't onbekend,
 doch hier volgt haar signalement.

Hoofd: klein, met lokken bruin en zacht;
oog: tint'lend blauw, vol tovermacht;
mond: snoep'rig, kuszoeks door en door;
de tandjes: blanker dan ivoor.

Wang: overpurperd met karmijn;
hals: vol, rond, blank als wit satijn;
de handjes: klein als van een fee;
de voetjes: steeds tot dansen ree.

Bijzond're tekens kerit men niet,
 dan dat men lieve kuiltjes ziet,

zo vaak zij lacht, in kin en koon
van 't hoogst verleid'lijk vrouwspersoon.

Daarbij - wat haar 't gevaarlijkst maakt -,
ze is uiterst lief en welbespraakt,
en steelt zo met haar rappe tong
alleen reeds 't hart van oud en jong.

Elk die haar pakt, begrijpt dus licht
hoezeer hij alle mans verplicht.
Bericht hierop zal welkom zijn
mij, commissaris

Valentijn

Albumbladen

Aan H. Conscience op zijn 70ste verjaardag

Conscience! in eenendertig, had
ik u toen voor de kop geschoten,
wat was er dan in Brussels stad
dit jaar veel minder bier gevloten!

Het verliefde meisje

Ze vroeg eerst raad bij de heidin,
die op heur vraag de kaarten leide.
‘Zet u die valsaard uit de zin;
hij meent u niet!’ was wat die zeide.

Doch toen ze nu de bloempjes vroeg,
die bloeiden op de groene weide,
was, luid en duidelijk genoeg:
‘Hij mint u!’ wat elk blaadje zeide.

Ze kwam bij mij en zeide teer,
daar ze om mijn hals beide armen breidde:
‘Ik min u; zeg, mint gij mij weer?’
Wat zou 't geweest zijn, dat *ik* zeide?

W.J. van Zeggelen

W.J. van Zeggelen

Sermoen van pater Brom

Ora et labora! is de spreuk, die tot tekst me zal zijn,
 lieve hoorders! Maar wat praat ik? Je verstaat geen Latijn;
 want bij Sint Japik, met je hersens is 't aak'lig geschapen;
 ziet me die kwezels eens aan zitten gapen!
 Ja, 't is waar, wat ik dikwijls aan jelui heb gezegd:
 je bent zo stom als een eend, zo de baas als de knecht;
 'k wil dan zeggen dat je wat meer een goed woord moest gaan
 spreken,
 en de knuisten terdege uit de mouwen moest steken,
 want jelui armzalige zielen zijn er bitter aan toe,
 en je luiwammes, zowaar, is het werken mooi moe!
 Je zit liever in 't Vinkje bij Pieter Pokdalig,
 jou vadsig gebroedsel! 'Het werken is zalig!'
 zeide eens een gefifte, verstandige Jood,
 'k weet nou zijn naam niet, al sloeg je me dood,
 maar *dat* weet ik wel, dat geen van jou allen zo leep is,
 en de kerel al jaren en dagen om zeep is,
 maar je zoekt je zaligheid in de drank en in 't spel!
 Zegt, jelui op het achterste bankje, versta je me wel?
 Ja, 'k zie het wel, ploerten, hoe je ginds zit te gapen,
 je zit in mijn heilig sermoen weer te slapen!
 Heerroom, denk je, is wat kippig, hij zal hier ons niet zien,
 neen, apen, tot zelfs in de kroeg kan ik jelui wel bespiên.
 Of dacht je niet, dat ik het wist, dat je bij dagen en nachten
 aan het spel je verslaaft? Want des avonds na achten,
 in plaats dat je dan aan je pap zou gaan zitten, als ordent'lijke
 lui,
 zit je met de troef in de kneukels en geeft van je zaken de brui!
 Op de tijd dat fatsoenlijke mensen naar kooi gaan,

ziet men gewoonlijk jelui eerst terdeeg aan de pooi gaan;
 ‘Kom kom!’ zeg je, ‘een glaasje dat hoort bij het spel,
 't is goed voor de kramp, en heeroom pakt 'em wel?’
 Zwijgt, zondaars! Eén glaasje, wie zou 't je beletten?
 Maar 't is of jelui je ziel op jenever wilt zetten,
 zo neem je ze meestal, en nooit heb je genoeg;
 't is immers nooit leeg bij Piet Pok in de kroeg?
 ‘Maar patertje,’ zeg je, ‘we mogen ons toch wel eens even
 verluchten!’
 Ei, maar je zegt niet dat je ze thuis naar de centen laat zuchten!
 ‘We jassen of kienen, dat onschuldige spel!’
 Wat zeg je daar, onschuldig? dat lieg je, versta je me wel?
 Was 't nog om een cent, 'k zou zeggen: ga je gang maar,
 dat was een kleinigheid en ja, die was gangbaar,
 maar een dubbeltje in de pot, waar duivel moet dat heen?
 En bleef het bij een dubbeltje, 'k zweeg nog, maar neen!
 Zelfs om een kwartje! Zegt, waarvandaan moet je 't halen?
 't Was beter dat je dacht hier je plaats te betalen.
 En dan, denkt eens na, wat verzuim je niet thans?
 Dat vloekbare spel. *Temere litigans!*
 't Is de pest voor je ziel, 't is 't verderfin je zaken;
 want terwijl jelui je kien en je troef zit te maken,
 bederft soms je boter en je room die wordt zuur;
 daarvan alleen wordt de zoetemelkse kaas thans zo duur.
 Door het spel krijg je dus aan je zaken een hekel,
 en je werkt zo jezelf helemaal in de pekel,
 en zo waar als ik voor je sta, je wordt spoedig de bloed,
 en je gaat eenmaal naar lichaam en ziel nog bankroet.
 Verlaat dus het kienbord en de kaart, dit vermaan ik;
 'k weet wel, je zegt: ‘t Is weer 't oude gezanik,
 pater is vandaag niet te best op zijn dreef,
 laat de oude maar babb'len, zijn mutsje staat scheef!’
 Hoe, denkt je dat? jou onchristelijke draken,
 is het dan mijn plicht niet om jelui ziel te bewaken?

Daar had je Sint Remaclus, een man van verstand,
 wat had die aan 't spel en jenever het land!
 En stond in mijn plaats hier eens even Sint Truien,
 die zou 't, bij me stoel, je wel anders beduinen.
 'Maar patertje,' denk je, 'is een ziel, is een bloed!'
 Ja, 'k weet het wel, 'k ben te gek met jelui, armzalig gebroed,
 maar 'k zal op die snorrepijperijen wat beter gaan letten:
 Jaap de koster zal 'k aan de herberg op d' uitkijk eens zetten,
 doch wee hem die koster eens proeven laat, hoor!
 Want ja, 't is een goeje, geduldige sloor,
 maar soms is hij ook al van 't hondje gebeten;
 door hem kom ik meer van het fijne te weten:
 en daarom past op! of ik vervolg je te zwaard en te vuur,
 en je krijgt bij me zolen het lapje niet duur!

En jelui, die zo dikwijls me aan 't hoofd lamenteren,
 dat ik toch aan je mannen de kroeg zou verleren -
 al heb ik aan jelui nog het woord niet gewijd,
 te weerga, denkt maar niet dat je allemaal engelen zijt!
 Want ging ik jelui eens op de keper beschouwen,
 och, heilige Jeroen! och, wat zou 't je berouwen!
 Dan toonde ik je snapsters en snoepsters gewis bij de vleet,
 die 't elfuurtje bij buurvrouw gaan pakken, zo 't heet;
 en degeen die maar leven om opschik te kopen -
 met natte vinger kon ik ze, als ik wilde, belopen;
 jelui bent ook al lieverdjes, je hebt al te veel praats!
 Past wat beter op de pot, en blijft met je mans goede maats,
 't is waar, het zijn brokjes de meesten, maar och, jelui weet er
 ook al aardig mee om te gaan, en dat maakt de lorren niet beter!
 Helpt 's avonds wat gauwer dat schreeuwlijke vee van de vloer,
 dat wilde gespuis maakt tot laat een leven van Joost en zijn
 moer,
 zelfs in mijn pastorie hoor ik ze blerken en razen,
 Wel, slaat ze op 'er tabberd, die kleine katazen!

Je maakt met zo'n warboel de mannen maar uit hun humeur,
 ze zoeken hun heil in de kroeg; jelui zelf jaagt ze buiten de deur;
 ook de grotere jongens en meiden zijn je zorgen bevolen;
 die rekels! Ze hebben uit het kippenhok mijn eiers gestolen,
 daarom, ouders, let op! de kippen, je weet dat 's mijn liefheb -
 berij,
 maar 'k praat tegen doven, jelui bent niet beter dan zij!
 Je maakt immers zelf zulke duivelse sprongen;
 naar 't liedje van de ouden toch piepen de jongen.
 We beleven een tijdje! Waar moet het nog heen!
 Al preek ik als Brugman, je verstaat geen verstandige reën!
 Ach, de wereld, ze loopt op het eind van haar dagen!
 Ja, zit nou maar niet of je van 't weer bent geslagen,
 nou word je bang, is 't niet waar? Maar wat is 't geval?
 Goeie woorden, ze helpen bij jelui niemendal,
 je dwingt me er wel toe; ik moet zó wel beginnen,
 want met jelui is er moeilijk garen te spinnen.
 'k Zei 't je al zo dikwijls en ik zeg het je ook thans:
 je leeft er maar henen als vrolijke Frans!
 Wat was me dat eertijds een vrome gemeente!
 En wat is zij heden? Dan, wee je gebeente!
 Nu, 'k houd dan voor ditmaal mijn preek voor volbracht.
A propos, 't is november, - 'k wens jelui een gezegende slacht!

Hansje van Kleef

De ransel gepakt en de veldfles opzij,
 voelt Harmen tot d' aftocht zich wekken;
 al stemde de reislust zijn makkers zo blij,
 toch zag men hem node vertrekken;
 want hoe ook zijn streven naar kennis hem dreef,
 toch toefde hij liever bij Hansje van Kleef.

Maar 't handwerk vereiste zijn tocht door het land;
 zo vloden er jaren en dagen,
 getrouw aan de liefde, de vriendschap gestand,
 bleef 't hart bij zijn vrienden en magen;
 maar wie hem bij alles het dierbaarste bleef -
 het was zijn geliefde, zijn Hansje van Kleef.

Zij minde hem ook en zij deed het oprecht,
 reeds lang had hij 't jawoord verworven;
 zij had het hem fluist'rend bij 't afscheid gezegd;
 ach, waar' ze maar vroeger gestorven!
 Want Harmen, geen pen die zijn lijden beschreef,
 nooit zag hij haar weder, zijn Hansje van Kleef.

Zijn leertijd was om en hij keerde terug;
 wat was hij vol hoop en verlangen!
 Wat toefde hij zelden, wat reisde hij vlug
 om 't loon van de liefde te ontvangen!
 Reeds strekte hem menige heuvel en dreef
 ter zoete herinn'ring aan Hansje van Kleef.

Hij nadert... daar hoort hij een vrees'lijk geval:
 de storm had de dijken doen scheuren,
 en zweepte de vloed door het vreedzame dal
 en deed er een leven betreuren.
 Hij schrikte, terwijl men de treurmaar beschreef,
 en dacht met ontzetting aan Hansje van Kleef.

De woning eens landmans lag bijster in nood
 bij 't wassen der woedende baren,
 een meisje - ze redde vol moed door een boot
 't gezin uit het felst der gevaren;
 't was mensenmin, die haar tot mannenmoed dreef;
 die edele redster was Hansje van Kleef.

Nog restte er een grijsaard op 't wankel gebouw,
 zij ziet hem en klieft weer de golven;
 zij zamelt haar krachten en nadert de schouw,
 reeds half onder 't water bedolven.
 Zij bidt dat op 't laatst haar de kracht niet begeef
 en de oude is in 't bootje bij Hansje van Kleef.

Dan, hemel! een golf werpt het meisje overboord,
 een kolk trekt haar pijlsnel naar onder;
 een kreet van ontzetting en angst wordt gesmoord
 door 't buld'ren van stormvlaag en donder.
 De schuimvlok verspatte op de plaats waar zij bleef,
 en ver dreef het schuitje van Hansje van Kleef.

De orkaan stuwde 't voort naar de sidd'rende wal
 en 't voerde de grijsaard er henen;
 maar, droevig verscheiden! nog lang moest het dal
 't verlies van een engel bewenen.
 Haar dood was het offer voor 't geen ze bedreef;
 de baar spoelde 't lijk aan van Hansje van Kleef.

En Harmen - wat kreeg hij tot loon voor zijn trouw?
 Ach, 't hart was de jonkman gebroken;
 het meisje dat hij zich gewenst had tot vrouw,
 had de ogen voor altijd geloken.
 En vraagt ge, wat lot aan de lijder verbleef?...
 Dra vond hij een graf bij zijn Hansje van Kleef.

1842

Kermisviering

Woelige dagen!
 't Huis overhoop,
 kind'ren van school af,
 speelgoed te koop,
 nichtjes tot gasten,
 money op zak,
 alle dag zondag,
 ijs en gebak,
 't kladboek in 't honderd,
 eens maar in 't jaar!
 Drukte in de lommerd,
 handen in 't haar,
 vlooiën en beren,
 bom - bam - muziek!
 Lammen en blinden,
 Duitser en Griek,
 paardrijderskunsten,
 olie en smeer,
 't woord van de zotten:
 dát zie je meer.
 Wafelfriezinnen,
 o, wat een jok!
 Laat in de veren,
 ná loopt de klok,
 magen van streek af,
 harten nog meer,
 vrijers en vrijsters,
 zelden mooi weer,
 besjes van 't spinwiel,
 wevers van 't touw,
 ra, ra, watis zij:
 meid of mevrouw?

Kantjes en kleedjes,
 kleur en vernis,
 loven en bieden -
 geld bij de vis,
 foezelberoerten,
 vauxhall en bal,
 jongens met zwermen -
 weet ik het al!
 Pronkzucht en vitlust,
 meer dan wel past,
 schuld bij de bakker,
 't weekloon verbrast,
 en wat verboden
 verder geschiedt,
 'k wil het niet zeggen,
 'k weet het ook niet.
 Dof staan de blikken,
 't leven verstomt,
 weg gaan de kramen -
 wee wat nog komt!

1845

Een week op Weltevree

'Kom,' zei mijn neef, 'kom met me mee!'

en drong mij tot besluiten.

'Mijn tante woont op Weltevree,

we gaan een week naar buiten.

Daar waait de stadslucht ons van 't lijf,
 daar plukken wij frambozen,

staan 's morgens op te vier of vijf,
en slapen 's nachts als rozen.

Gaan met de boeren aan de haal,
met hengels, pols en netten;
wij luist'ren naar de nachtegaal,
we roeien of raketten!...'

'k Ging mee: de tante, een hupse vrouw,
scheen ons bezoek te strelen;
ze had, wat ik vergeten zou,
een dochttertje om... te stelen.

Mijn neef had eerst een vriend'lijk woord
voor de oude bloedverwante,
maar schoof daarna met nichtje voort,
en liet voor mij... de tante.

We roeiden niet, raketten niet,
de visvangst was heel pover.
Geen nachtegaal gaf ons zijn lied,
't vroeg opstaan had niet over.

Dat kwam door al dat buiig weer,
de regen viel in stromen.
Men zag geen lieflijk zonlicht meer,
de wind snoof door de bomen.

Men bracht de tijd zeer huis'lijk door,
en moest elk plan verzetten.
Neef las aan nicht zijn verzen voor,
of zong met haar duetten.

Maar, wijl ik zing noch reciteer,
paste ik heel niet bij 't paartje.
Ik hield me aan tante vast, die zeer
verzot was op een kaartje.

Ik speelde vroeg, ik speelde laat,
en liet de regen plassen,
en vond geen and're troost of baat
dan 't écarté of 't jassen.

Het weekje buiten is doorleefd,
verschillend voor elkander,
zo de een het kort gevonden heeft,
ik zeg het niet van d' ander.

En rekte neef graag zijn verblijf,
hij moest er 't eind aan maken,
de tijd riep hem naar 't stadsbedrijf,
ook ik moest naar mijn zaken.

En vraagt men mij hoe 't ons beviel
bij de oude bloedverwante?...
Neef sloeg een blik in nichtjes ziel,
ik in de kaart van tante.

1855

Kees op reis

Kees spekt zijn beurs en koopt een pas,
en wil de wereld zien;
en vliegt door 't ruim en maakt, per as,
van honderd uren - tien.

Kees kijkt in 't rond en suizebolt
 en veegt zijn bril eens af:
 't is of de wereld draait en tolt,
 de dommelaar tot straf.

Kees klaagt zijn nood en wrijft zijn neus;
 en ruikt slechts stank en stoom;
 en 't woord ontvalt hem: had ik keus,
 dan liever log en loom!

Kees krijgt wat moet en schikt zich wat
 en spreekt zijn reisbuur aan;
 deez' gluurt hem toe, vrij stroef en prat,
 en kan hem niet verstaan.

Kees wikt zijn beurs en zucht ervan
 en derft zijn lange pijp;
 en ieder rood - gekraagde man
 brengt Kees wat in de knijp!

Kees tuurt in 't rond door grote steên
 en mist nu dit dan dat,
 en wordt verdrongen en vertreên
 op 't druk belopen pad.

Kees zweet zich dood en loopt zich lam
 en eet wat hij niet lust,
 en kruipt naar bed verstijfd en stram,
 en - vond hij dan nog rust!

Kees keert terug en snakt naar huis,
 verwenst het vreemde land,
 roemt zedig eigen haard en kluis,
 waar 't eigen vuurtje brandt.

Kees eist bewond'ring voor zijn tocht;
 men ziet het Kees wel aan,
 dat hij veel nieuws, veel schoons... bezocht?...
 Neen, is voorbijgegaan.

1846

Negatieve wensen

Geen krakende deuren,
 geen tochtige scheuren,
 geen lek in je dak!
 Geen aandrang van beren,
 geen vocht in je veren,
 geen gat in je zak!
 Geen smaad van de rijken,
 geen vrienden die strijken,
 geen kroos in je vliet!
 Geen meiden die vrijen,
 geen vitters te mijen,
 geen kleur die verschiet!
 Geen kramp aan je voeten,
 geen vrees voor bankroeten,
 geen droes aan je paard!
 Geen last van poëten,
 geen roetsmaak aan 't eten,
 geen rook uit de haard!
 Geen knellende kleren,
 geen vloekers tot heren,
 geen waas voor 't gezicht!
 Geen ratten of muizen,
 geen jaarlijks verhuizen,
 geen kiespijn of jicht!

Geen kinders die razen,
geen stofin je glazen,
geen vuil op je stoep!
Geen stenen voor krenten,
geen Brabantse centen,
geen nacht'lijk geroep!
Geen vochtige muren,
geen twist met je bureen,
geen snoepzieke kat!
Geen ontrouw van knechten,
geen schrale gerechten,
geen slijk op je pad!
Geen kelder met water,
geen praats van een pater,
geen schel die niet klinkt!
Geen vest zonder knopen,
geen hart zonder hopen,
geen haartjes in de inkt!
Geen brandbrief gekriebeld,
geen tafel die wiebelt,
geen sleep van logees!
Geen zwakte in je spieren,
geen kamers die gieren,
geen benen voor vlees!
Geen wangunst of schrafel,
geen dertien aan tafel,
geen deuk in je hoed;
geen zondag met regen.
Geen kans zonder zegen,
geen waanzin voor moed!
Geen knoop in je kluwen,
geen spot te verduwen,
geen blok aan je been!
Geen koelte van binnen,

geen linksheid in 't minnen,
 geen blauw aan je scheen!
 Geen boômløze kisten,
 geen bier dat gaat gisten,
 geen gift die je stuit,
 geen meel in je suiker,
 geen wesp in je ruiker,
 geen slot dat niet sluit.

En zo 'k in mijn beden
 om regels of reden
 niet ver ben gegaan,
 'k vraag 't elk in 't bijzonder,
 'k heb plaats hier van onder,
 vul zelf het maar aan!

1847

Grietjes verzuchting

Ik weet niet, maar sinds ruime tijd
 hoef 'k moeders roep noch tik,
 en wie is 't eerst van allen op,
 het eerst van allen?... Ik!
 Dan hang ik water over 't vuur
 en loop wat af en an,
 en 'k weet precies hoe laat het is
 zie 'k Louw de timmerman.

Kwartier voor zessen, strijk en zet,
 stapt Louw, wat weer het zij,
 met zijn gereedschap in zijn mand
 de deur van 't huis voorbij.

Die Louw is toch een flinke knaap!
 Wat schijnt hij kloek en sterk!
 Zijn baas - al is hij jongste gast -
 geeft hem de keur van 't werk.

Louw spaart geen schuier voor zijn buis
 of water voor 't gezicht;
 zijn haar is altijd glad gekamd,
 zijn schootsvel net en dicht;
 zijn hamer, beitel, schaaf en zaag,
 die hij met werken won,
 'k geloof dat hij ze in orde houdt,
 ze blinken in de zon.

De meeste klanten van zijn baas
 zijn wat gesteld op Louw!
 Hij is geen dagdief voor het volk
 en toch zijn meester trouw.
 O gunst, hij kan zo vrolijk zijn!
 Hij 's vriend'lijk en gedwee;
 maar waar de twist het vuurtje stookt
 daar doet hij nimmer mee.

En biedt men Louw een glaasje bier
 of soms een borrel aan,
 dan neemt hij wel het glaasje bier
 maar laat de borrel staan;
 want Louw zegt - en ik zeg het ook -
 dat voor de ambachtsman
 de kracht niet in jenever zit,
 bij 't geen hij wil of kan.

En 's zondags moest je hem eens zien,
 die Louw de timmerman!

Dan heeft hij wat een fijne jas,
 een vest met strepen an.
 Dan draagt hij ook een waterproef!...
 O, zie je 's zondags Louw,
 geen burgermeisje van fatsoen
 dat hem versmaden zou.

Komt hij voorbij en... sta 'k voor 't raam,
 dat licht gebeuren kan,
 'k doe dan maar of ik hem niet zie,
 die Louw de timmerman;
 'k beken, het is wel niet beleefd...
 neen meer, het is zelfs dom;
 maar Louw zegt evel goeiendag
 en... ziet wel zesmaal om.

Ik zou wel graag beleefder zijn...
 maar die verwenste kleur!...
 't Is of ik door de grond verzink,
 als ik hem maar bespeur.
 Die kleur... maar kom, wat praat ik toch!
 Mocht Louw mij eens verstaan,
 hij zou wel denken dat ik hem...
 O, foei! daar 's niets van aan!

Ik prijs hem maar als timmerman...
 wat zit ik in de klem,
 als Neel van d' overkant, die feeke,
 mij somtijds plaagt met hem!
 Maar wacht... 'k weet ook wel wat van haar...
 Die Jan - buur... 'k ben niet blind!...
 Maar 'k moet toch zeggen dat ik Louw
 wel tienmaal knapper vind.

Mij dunkt, eens zie ik Louw nog baas,
 veel klanten in 't verschiet,
 maar daar hoort altoos duimkruid toe,
 en 'k hoor, dat heeft hij niet.
 Nu, dat 's geen schande, goed en gaaf
 geldt meer dan rijk en slecht;
 en zo je als meester krukken moet,
 dan is 't maar beter knecht.

Mijn erfenis van petemoei,
 die vaststaat te Amsterdam...
 Dan 't geen er in de spaarbank staat...
 de bruidsgift van oom Bram...
 Laat zien, dat maakt toch bij elkaar...
 Maar kom! waar dwaal ik heen?
 'k Wou voor geen duizend gulden dat...
 Ei wat! ik ben alleen.

Wat zou ik zeggen als hij kwam?...
 Geen 'ja!', dat past me niet!
 'k Geloof dat ik de hele zaak
 aan moeder overliet;
 maar als *die* haar verlof eens gaf
 en hij me vroeg - wat *dán*!
 Aeh!... 'k droom misschien vannacht alweer
 van Louw de timmerman.

1847

Klaaglied van Jan Chagrijn

'k Ben niet wat ik eertijds leek,
 zo gezond en krachtig;

'k dut soms bij de schoonste preek,
 kijk, het spijt me machtig;
 'k lig te waken in mijn bed,
 'k droom heel naar of sidder;
 'k haat gezelschap, schuw de pret,
 'k dwaal als dolend ridder;
 'k heb een hekel aan 't kantoor,
 'k maak er duizend bokken;
 stelt men mij iets deeg'lijks voor -
 'k gooi het in de stokken.
 'k Heb het land aan mijn viool
 die men me eens benijdde;
 als 'k in mijn lectuur verdool,
 roept me een vriend ter zijde.
 Let maar op: het weer is slecht
 als ik zal gaan vissen;
 wat ik zoek komt nooit terecht;
 wat ik vind kan 'k missen.
 Wie ik liefst ontwijken wil,
 kom ik 't eerste tegen;
 als ik graag mijn kooplust stil -
 ben 'k om geld verlegen.
 Krijg ik wijn - ik heb geen dorst;
 als ik speel - verlies ik;
 vraag ik kip - men geeft mij worst;
 onder 't scheren - nies ik;
 meld ik nieuws - men kent het al;
 'k word al stug en stugger;
 vraag 'k een dame voor het bal -
 and'ren waren vlugger.
 Als 'k met smart op brieven wacht -
 krijg ik... rekeningen;
 heb 'k een aardig lied bedacht -
 buurman gaat het zingen;

moet ik uit - mijn linnengoed
 is bevlekt of pover;
 eist mijn *billet* - *doux* veel spoed -
 'k smijt er d' inktpot over;
 geef ik iets mijn maak'laar op -
 hij verspeelt mijn renten;
 schrijf ik versjes - op mijn kop
 tromm'len recensenten;
 is mijn weetlust opgewekt
 voor een stal van boeken -
 och ja wel! ze zijn defect
 waar 'k iets na wil zoeken.
 Als 'k op reis ben en gejaagd -
 blijft de spoortrein steken;
 ben 'k op een diner gevraagd -
 'k las dan liever preken.
 Drink ik thee en wens ik zwart -
 groene moet ik slikken;
 speel ik een partij biljart -
 'k beef als 'k mooi zal mikken.
 Zo 'k eens op de jacht wil gaan,
 moet ik uit begraven;
 lacht een lekk're vrucht mij aan,
 'k mag me er niet aan laven.
 Als ik liedjes zingen zou,
 ben ik doodverkouen;
 waar ik me op het ijs vertrouw -
 kan 't me niet meer houen...
 En toch lachte ik dol van pret
 bij die zielesteken,
 was mijn lieve Siene Bet
 niet voor mij verkeken.
 Ach, wat troost me in al 't chagrijn?
 Wijs me toch het klooster!

Of, zo daar geen plaats mocht zijn...
word ik ziekentrooster!

1859

Een bakers nachtwake in de kraamkamer

Zo zijn er.

Alexander V.H.

Wacht, laat eens even kijken;
ja, alles is patent.
Mijnheer is afgetrokken,
wat zanikte die vent!
't Was: 'Baker, zal je toezien?
Heb je alles voor de nacht?
Je moet vooral niet wiegen!
Spreek met mevrouw wat zacht!'
Heel best! ik wil zelfs zwijgen:
voor mijn part slaapt ze door.
Niet wiegen?... Nou nog mooier,
schrijf jij maar lessen voor!
Ik wil ze wel betrachten:
'k hou ook van mijn gemak,
'k heb, als dat ding gaat grijnen,
zes dotjes in mijn zak.
Hij weet het! Op *mijn* jaren
moet ik nog in de leer!
Kandeel smaakt toch maar heerlijk!
Daar ga je, nacht meneer!

Bij dag moet ik maar toezien
bij al dat zoet geflep;

ze moeten toch begrijpen
 dat ik mijn smaak nog heb!
 'k Zeg maar: met die visites
 krijgt soms een burger moed;
 die fooien en die restjes
 doen de arme sukkel goed.
 Zij, die daar ligt te ronken,
 ziet me ijs'lijk op de hand,
 maar och, met zoete woordjes
 valt ze ook al door de mand.
 'k Zat zeven weken 'zonder'
 en 'k had het zwaar genoeg;
 'k moest de and're 'laten lopen'
 zij 'rekende te vroeg'.
 Ze is schrikk'lijk 'ziekeneurig';
 'k ben heel de dag in 't touw,
 en 's nachts zou 'k op een droogje?...
 Goed, complement mevrouw!

Maar wat ik niet kan velen -
 en 'k hoor ze keer op keer,
 dat zijn die nieuwigheden,
 die praatjes van mijnheer!
 'Het kind niet stijf te kleden;
 een badje elke dag;
 geen flepjes meer gebruiken,
 daar 't hoofd niet broeien mag.
 Het kind niet voor de vuurmand!'
 Geen vuurmand! Zo'n genot!
 En 'k meen, hij zou me rans'len,
 repte ik maar van een dot.
 'Geen spelden in de luiers;
 koud water.' 'k Ril ervan!
 Ik vraag je: zijn die zaken

nou zaken voor een man?
 't Was vroeger waar en heilig
 wat baker zei en dee;
 nu zoeken ze al hun wijsheid
 in 't boek van Allebé.
 Als 'k naar een boek moest baak'ren,
 dan lei 'k mijn post maar neer.
 Hè, dorst ik - 'k zou hem zeggen:
 doe jij het dan, meneer!

De meid wil me ook regeren,
 ze noemde me een prinses;
 'Of 'k niet zo'n boel zal maken!' is
 ied're dag de les.
 Wat weerga! ik ben baker,
 en zij is maar een meid!
 Ze kennen tegenwoordig
 in 't minst geen onderscheid.
 Wat geef ik om de keuken,
 dééz' kamer is *mijn* deel:
 om 't hier aan kant te houden,
 wat kost het mij niet veel!
 'k Heb honderd 'akkevietjes'
 van vrouw en kind te gaar,
 'k moet in één dag meer redd'ren
 dan zij in 't hele jaar.
 Mevrouw wil, dat ik 's morgens
 mijn kap heb opgezet,
 en als de dames komen,
 ik puntig ben en net.
 Wacht! 'k hoor in 't bed beweging,
 of ze ook iets hebben wou?
 'Wat? Of hij slaapt, de kleine?
 O, als een roos, mevrouw!'

Ze dut weer in! Gelukkig!
 Wat is de kleuter zoet!
 Kom, 'k ga eens makk'lijk zitten:
 dat kooltje doet me goed!
 Vier gulden 's weeks... en 't potje
 blijft hoop ik niet te schraal!
 Die dame van vanmorgen...
 twee vijfjes - weergaas kaal!
 Maar 't doopfeest is op handen,
 hè, als dát eens goed gaf!
 'k Zal peetoom best bedienen;
 oom, hoor ik, schuift goed af.
 Ik voel mijn ogen trekken,
 och, of ik slapen kon!
 Magnesie - venkelwater -
 bestellenmelk - bouillon -
 kandeel - beschuit met muisjes -
 kaneelkoek - boterbier -
 mijnheer - mevrouw - de meiden -
 het kleine mormeldier -
 't draait alles om mij henen,
 mijn stoel, mijn stoof draait mee -
 'k zie duizend dotjes dansen
 om 't boek van Allebé.

1854

Klein rentenieren

Ied're dag dezelfde vraag,
 wat de dag zal geven;
 morgen, gist'ren, als vandaag -
 lui en lekker leven.

Na de half doorwaakte nacht,
 langzaam boven water;
 's morgens eerst de kippenwacht,
 tuinmansvreugd wat later.

Dan eens kijken naar de lucht,
 hoe 't met wind en weer staat;
 dan naar 't weerglas in de vlucht,
 of het kwik ook neer slaat.

Dribb'len *à demi toilet*
 naar *secrète* plekjes;
 vóór 't ontbijt wordt klaargezet,
 de eerste twalef trekjes!

Theelep bij een boterham,
 maar 't eist langer uren
 dan een reis van Amsterdam
 naar Den Haag zou duren.

't *Handelsblad* trouw uitgespeld,
 evenzo de *Oprechte*;
 op de vingers nageteld
 wat de beurs beslechtte.

Over 't heil van 't land getwist
 onder het barbieren;
 al de nieuwtjes opgevist
 van de stadskwartieren.

Overhemd en witte das
 eerzaam uit de vouwen;
 laars en hoed en overjas
 zullen 't stel volbouwen.

Lanterfanten door de buurt,
 't boelhuis na gaan pluizen;
 onderweg eens rondgegluurd
 wie er gaat verhuizen.

Even naar de Sociëteit,
 even een sigaartje
 bij een glaasje matigheid;
 soms een omberkaartje.

Bij een vriend eens aangewipt,
 om hem... op te houden;
 voor 't stadhuis eens aangestipt
 wie er 's woendags trouwen.

Voor het eten aan de haal,
 ofhet aan zou branden;
 wel kieskeurig op het maal,
 maar met... lange tanden.

Prutt'len op de keukenmaagd;
 na 't diner een dutje,
 tot de theepot zingt en klaagt;
 na de thee een Nutje.

Of - zo 't Nut die avond zwicht,
 mag de schouwburg leven,
 of - sluit die zijn deuren dicht,
 dan maar thuis gebleven.

Braaf! de dag is om; wat pret!
 Elf uur slaat het buiten -
 't uurwerk nu gelijk gezet,
 nazien en gaan sluiten.

't Boeltje aan de kapstokknop;
 't nachtlucht aangestoken,
 en dan 't vaderliefje op
 en in 't dons gedoken.

Morgen weer dezelfde vraag:
 wat de dag zal geven;
 morgen, gist'ren, als vandaag -
 't eigen slakkeleven.

‘Kom,’ roept menigeen, ‘hij 's blind,
 laat hem maar wat praten!
 Had de dichter ook braaf splint,
 hij zou 't spotten laten.

Man, 'k belach jouw hekelkuur,
 'k laat me niet belezen.
 Zijn die druiven jou te zuur?’

Och, het kan wel wezen!

1854

De stovenzetster - plaatsbewaarster

Geen mens kan 't ooit begrijpen
 wat lastpost mij bezwaart,
 als and'ren rustdag houden,
 dan werk *ik* als een paard.
 Bij zomerdag is 't draaglijk,
 maar 's winters is 't een sjouw,
 voor al die koude voeten
 lijd ik het meeste kou.

Kerk in, kerk uit met stoven,
 acht, negen op elkaar;
 en 'k ben geen kwaaië meid meer -
 geen meid van twintig jaar!
 Door jaren ondervinding
 vatte ik zo wat de draad,
 en ken 'k mijn klantjes beter
 dan heel de kerkeraad.
 Ik sluit me aan geen partijen
 en maak geen onderscheid.
 Kleur heb ik niet, maar 'k voeg me
 liefst naar de meerderheid.
 De dominees - ik weeg ze,
 en 't is een mens'lijk zwak,
 want wie de beste loop heeft,
 weegt 't zwaarst mij in de zak.
 En toch, die drukke toeloop,
 zoals je zelden ziet,
 'k zeg 't met de collectanten:
 je beurt naar rato niet.
 Ze zeggen: 'k val wat vinnig,
 maar och, dat is zo toon;
 wie van ons zacht en flauw is,
 boent nooit zijn gangpad schoon.
 'k Moet soms de banken stellen;
 wie indringt moet opzij:
 de vrouwen om een hoekje,
 de mannen op een rij.
 Wat lachen soms de dames
 mij lief en witjes aan,
 en wat die lach wil zeggen,
 nou, 'k zou het niet verstaan!
 Je kan 't de mensen aanzien:
 nu kruipend lief, dan koel,

Blauw komt een plaatsje beed'len,
Groen heeft een eigen stoel.
 De dubbeltjes zijn welkom -
 maar de eigenaars gaan voor.
 Hm, komt een vijfjesklant aan,
 je vat: die schuif ik door;
 de banken zijn soms rekbaar;
 wat geef ik om een deuk!
 En zit men wat gedrongen,
 dan hou ik me maar leuk.
 En eer de nazang eindigt,
 dan draaf ik langs de rij,
 en 'k houd ('t is wel niet stichtend,
 maar 't *moet* zo) handje bij.
 Toch wil ik vrienden blijven
 met de eigenaars - dat 's klaar;
 't meest voel 'k mijn vriendschap leven
 bij kermis en nieuwjaar;
 maar de eerste zal tenietgaan,
 zoals ik somtijds hoor;
 die malle nieuwigheden!
Ik ben er gans niet voor.
 Niet om plezier te houden,
 maar och, 't gebruik is oud,
ik hecht me aan privileges,
 en ben dus voor 't behoud.
 'k Draag jak en rok en kapje:
 mijn moeder droeg die ook;
 ik gruw van stovenzetsters
 met hoed en lint en strook.
 Ze zeggen: dat 's vooruitgang -
 'k lees somtijds óók de krant!
 Dat is in mijn beroep nu
 'Het jonge Nederland'.

Maar 'k zou te veel gaan klappen,
mijn post zegt: mondje dicht;
mijn leer meldt: houd je hand op
en zet een lang gezicht.

Ach, ied're stand geeft lasten,
de eerwaardste is zelfs niet vrij:
daar stappen veel berispers,
veel vitters mij voorbij.

Ja, als ik ga bedenken
wat langs mijn oor soms glee -
dan liever stovenzetster,
dan menig dominee.

1855

Wee de wolf in slecht gerucht

Lijsje moest de pot gaan koken,
want als Huibert trad in huis,
moest de hutspot staan te roken,
of 't was met de baas niet pluis.
Kees zou op de kleintjes passen,
onder 't moederlijk beding
niet op 't korstje brood te vlassen -
teerkost voor haar zuigeling.
Maar de jongen, wiens geweten
op het stuk van 't 'mijn en dijn'
onbekrompen kon geheten -
waard een diplomaat te zijn;
maar de jongen stond te branden,
glurend met een loenzend oog,
waar het korstje zou belanden
als 't uit broertjes handen vloog!

Want de slimmerd had de ervaring,
 dat van de onbekookte ziel,
 rondom op de grondvergaring
 dikwijls wat te vend'len viel;
 kon *hij* 't helpen, dat het snapje
 niet door broertjes keelgat ging,
 maar de kip 't begeerde hapje
 opving van de zuigeling?
 Spijt - wie zou ze in Kees ontkennen!
 Maar - was 't spijt uit medelij?
 Of was 't wrok, dat een der hennen
 vlugger kaper was dan hij?
 Arme knaap, jij moet het voelen,
 dat verdenking schendt en schaadt!
 Moeders gram moest zich bekoelen
 op jouw hoofd en ruggegraat.
 Zeker waren 't harde tikken,
 wangunst stak u in de krop;
 voor de dief, die liep te bikken,
 vingt gij thans de slagen op.
 Kees, jij bent een beeld des levens:
 kwade naam - een wrange vrucht,
 ongevraagd wordt ze u gegeven -
 wee de wolf in slecht gerucht.

1857

De koopman in speelgoed

Hij is de vriend van jonge springers,
 hij kent hun jaardag op een prik,
 hij 's glad van tong en dun van vingers,
 hij doet in klank en kleur en kwik.

Hij weet mama perfect te raden
 en lacht heel witjes tot papa;
 hij zal het kleine niet versmaden
 en vindt het grote wel daarna.
 Hij is zeer rijk in aardigheden,
 en geeft zijn mond een fijne plooi;
 wie 't grofst bij hem hun geld besteden,
 zijn ouders van het best allooi.
 Hij viert Napoleons victorie,
 voert Russen aan en slaat de Turk;
 hij trekt uit Neurenberg zijn glorie,
 en grunnikt bij een poppenjurk.
 Hij aâmt de geur van spanen doosjes,
 de stofkwast is met hem getrouwd,
 hij wandelt tussen gazen roosjes
 en heeft al menig stad gebouwd;
 hij heeft de kermis laten dwalen,
 dat staangeld neemt de room ervan,
 maar wie op Sinterklaas moog' smalen -
 hem blijft hij een goedheiligman.
 Hij houdt geen grootboek, maar een laatje,
 hij stopt en stapelt onvermoeid,
 en komt er in zijn kast een gaatje,
 het is weer daad'lijk dichtgegroeid.
 Hij houdt niet veel van vreemd spektakel,
 zijn beurs praat mee bij 't overleg,
 hij knipoogt bij elk nieuw mirakel,
 en gaat heel need'rig d' oude weg.
 Hij laat geduldig met zich sollen:
 hij leeft om 't kind en wordt een kind,
 hij vent citroenen, maar ook knollen,
 zijn spreuk is niet: die waagt die wint.
 Hij kent de broosheid van het leven,
 maar ook de broosheid van zijn kraam:

die vlug zijn goed een nekslag geven,
 zijn hem vóór alles aangenaam.
 Hij is de koning van zijn winkel
 hij telt de legers bij het gros,
 hij watertandt bij elk gerinkel,
 en 't klatergoud vraagt hem een bos.
 Hij laat een indruk na bij velen,
 zijn oog blijft fris, zijn rug wordt krom,
 en, moet hij 't lot van allen delen,
 dan tuurt hij nog eens achterom.

1860

Anno 1700-en-zoveel

Ze zaten vol en vetjes,
 heel puntigjes en netjes,
 twee rococoportretjes,
 een Prinsman en een Kees,
 met blanke chemisetjes,
 met Brusselse manchjetjes,
 gepoederde toupetjes,
 met stijve girouetjes
 en stijve préjugés.

Hun geestje was aan 't dwalen:
 bij honderd idealen
 en duizend weeldestralen,
 ging 't zonnetje reeds dalen,
 der oude fermiteit;
 ze staken hun metalen
 door vader opgeleid,
 niet meer in koffiebalen,

maar veilden integralen:
ze lieten de Oost verschalen
en strooiden in hun palen
't zaad der lamzaligheid.

Ze zijn ad patres heden,
de rokjes zijn versneden,
het goudleer ligt vertreden,
maar 't geestje dwaalt nog om;
nog zoekt hij te overreden,
en relt van zuiv're zeden,
in 't oude heiligdom;
maar wie zich wijdt aan 't hede -
nhij zoek' zich in 't verleden
een spiegel voor zijn schreden:
doe wel en zie niet om.

Een rijtoertje **Herinnering uit de kinderjaren**

Martien, ons kindermeisje,
zou met me uit wand'len gaan;
we liepen door het bos heen
en langs de hertenbaan.
Daar reed een leeg charretje
met Jacob de koetsier;
ik knikte hem goëndag toe,
hij wenkte: kom eens hier!
Hij vroeg me: 'Wil je rijden?'
Ik knikte vrolijk: ja!
klom een, twee, drie in 't rijtuig,
Martien klom me achterna.
Hij bood me zweep en leidsels,

't was heerlijk om te zien;
 ik voor, Martien zat achter,
 en Jacob naast Martien.
 Ik was koetsier! hoe prettig!
 Maar 't viel niet bijster mee;
 Bruin wou niet uit de stap gaan,
 wat moeite ik aan hem dee.
 Ik kreeg 't bevel van achter,
 recht voor mij uit te zien;
 nu was 't de stem van Jacob,
 dan was 't die van Martien.
 Maar 't achterbankje kraakte,
 ik keek eens om, vervaard,
 doch Jacob zei: 'Neen ventje,
 je let niet op je paard!'
 Ik schrikte toen een weinig
 en zette me in postuur,
 maar 't achterbankje kraakte,
 dat deed het op den duur.
 Ik vroeg rechthuitziend: 'Jacob!
 is daar gevaar misschien?'
 'Neen!' riep hij luid, en 'k hoorde
 't geschater van Martien.
 Zie jij maar naar ons paardje,
 rechthuit maar, houd goed vol;
 als Bruintje merkt dat je omziet,
 dan slaat hij nog op hol.'
 Op hol! Ik was gehoorzaam,
 wat zou ik anders doen?
 Daar hoorde ik onder 't kraken,
 zo iets, hé!... van een zoen.
 Ik lachte, ik zat te schudden,
 te draaien van plezier,
 maar Jacob riep: 'Als je omkijkt

dan blijf je geen koetsier.’
 Toch keek ik onder d' arm door,
 dat had Martien ontwaard;
 ze zei: ‘k Word bang in 't rijtuig,
 hij ziet niet naar zijn paard.’
 We stegen af en hadden
 de stad weer in 't gezicht,
 Martien las mij de les op:
 ik hield thuis mondje dicht.
 Maar toen een jaartje later
 ons meisje 't huis verliet,
 was 't Jacob die haar haalde,
 de trouwdag in 't verschiet.
 Zo klein als 'k was, zei 'k: ‘Jacob,
 'k begrijp er alles van,
 maar als je nu gaat rijden,
 mag 'k weer koetsier zijn, man?’
 Martien, ze lachte jolig,
 maar Jacob sprak bedaard:
 ‘Och, praat niet, jongeheertje,
 jij let niet op je paard.’

Barbiersmijmering

Mijn leven is een molen,
 en ik ben 't molenpaard.
 Mijn wapen is het scheermes,
 mijn glorie is de baard,
 't Is ied're dag hetzelfde,
 vroeg op is 't oud parool;
 ik bak vaak zoete broodjes
 en ik verkoop veel kool.
 Ik kal met oude heren

en scherts met jongelui;
 ik kritiseer de preken
 en sla ook menig ui.
 Ik jaag op alle nieuwtjes
 en vent ze willig rond;
 'k ben rekbaar van consciëntie
 en dapper met de mond.
 'k Streel honderden van kinnen,
 mijn mes is als een zij;
 'k zie honderden karakters
 zich openen voor mij.
 Ik schik me naar de opinies
 en neem er 't mijne van,
 'k ben ultra of gematigd:
 ik ken zeer gauw mijn man.
 Ik weet van alle zaken
 zowat het hoofdrefrein;
 't gemengde nieuws der kranten
 verwerk ik in mijn brein.
 Ik spreek van Japannezen,
 van Holland op zijn smalst;
 de paus en Garibaldi
 vind ik om beurte 't malst;
 'k roem ieder ministerie,
 als 't op het kussen zit.
 'k Herkauw het oude zuurdeeg,
 en ben een Jan de Witt.
 Ik gruw van oude zondaars,
 maar werk hen in de hand;
 'k ben zalvend en lankmoedig,
 en toch een stokebrand.
 'k Rijt oude wondjes open
 en leg er pleisters op;
 hier voel ik jicht en jammer,

daar dans ik mijn galop.
Ik houd wel veel van schuimpjes
en 'k viesneus van het schuim;
'k zou graag het land regeren,
maar 'k draai naar ied're luim.
't Vernuft heeft scherping nodig,
nog meer soms dan mijn mes;
ik hoor naar vele namen,
maar 't meeste naar Jan Kles.
Ach, zepen om de centen,
daar zit de hele kneep;
laat ik de klantjes zitten,
dan ga 'k voorgoed om zeep.

Nawoord

De negentiende eeuw tot circa 1880 is een andere wereld. Ze lijkt dichtbij: er werd een taal gesproken die zo verstaanbaar klinkt en een spelling gehanteerd die zo modern oogt, maar dat alles is bedrieglijk.

Even had het er na 1815 op geleken dat het nieuwe Konink - rijk der Nederlanden een rol van betekenis zou kunnen spelen op het toneel van de Europese politiek, maar ‘het miltiek rot der Belgen’ had in 1830 die droom wreed verstoord. Nederland bleef in de negentiende eeuw een overwegend agrarische samenleving. De steden waren klein en door wal en muur be - sloten. Binnen de veilige vesten woonden armen, werkvolk, kleine middenstand en gezeten burgerij, gestijfd in hun Hol - landse vaderlandsliefde, ieder in eigen, van God gewilde stand en welstand. En terwijl andere landen in 1848 bezocht werden door het revolutiespook, kreeg Nederland van een bange ko - ning zijn liberale grondwet op een presenteerblaadje aangebo - den. Het buitenland was trouwens ver en slechts een enkeling waagde zich met nieuwerwetse vervoermiddelen als de stoom - trein en de stoomboot naar oorden als Londen en Parijs om zich te vergapen aan de wonderen van de wereldtentoonstellin - gen. De industrialisatie maakte in Nederland zelf pas laat een aarzelend begin. Ons koninkrijk was nog het land waar, volgens de apocriefe uitspraak van Heinrich Heine, alles pas vijftig jaar later gebeurt.

In die burgerlijke negentiende eeuw was de poëzie een on - losmakelijk bestanddeel van het gezellige leven in de betere kringen. Of men het wezen van de poëzie nu zag in de redelijke zedelijke verheffing van de natie dan wel in de verwoording van de heftige emoties in 's dichters boezem, voorgedragen moest ze kunnen worden en een ruim gehoor had ze. Binnen en buiten genootschappen en rederijksverenigingen, door de dich -

ters zelf of hun bewonderaars, werden de verzen voorgelezen en uitgegalmd. Hoe braaf de burger ook mocht zijn en hoe graag hij zichzelf en de zijnen ook liet stichten door vaderlands lievende en godsdienstige verzen, hij liet zich al even graag vermaken door de voordracht van luimige gedichten waarin de spot werd gedreven met de gebreken en eigenaardigheden van zijn eigen maatschappij. Hij kon met dit laatste genre op zijn wenken worden bediend want ‘het hele land is van humoristen vergiftigd’, stelde Hildebrand in zijn *Camera obscura* vast, ‘hu - moristen op rijm, humoristen in proza, geleerde humoristen, huiselijke humoristen, hoge humoristen, lage humoristen, [...], reizende humoristen, huiszittende humoristen [...]’. Gehele tijdschriften waren gewijd aan luimige poëzie en dichters als Van Lennep en Van Zeggelen genoten in hun tijd een grote populariteit als voordragers van eigen werk - hun optredens kunnen misschien het beste vergeleken worden met de one man shows van een Freek de Jonge of Youp van 't Hek.

Het belang dat in de negentiende eeuw, tot de doorbraak der Tachtigers, aan de voordracht werd gehecht in de poëzie, de luimige voorop, bepaalt veel van de kenmerken van deze dichtkunst. Een gedicht moest direct begrepen kunnen worden door het luisterend publiek en dat betekende dat de dichter zijn Pegaasje stevig in toom moest houden - vreemde bokkesprongen of ingewikkelde figuren waren uit den boze. ‘Over het algemeen,’ schrijft Marita Mathijsen, ‘kan men zeggen dat komische situaties in onkomische vormen beschreven worden.’ De rijmschema's zijn eenvoudig, de beeldspraak is simpel. Bijzondere versvormen komen zelden voor. Het sonnet wordt weinig gebruikt, en dan meestal om een komisch effect te bereiken. Ook het puntdicht ontbreekt vrijwel geheel. ‘Het lachen wordt gerelateerd aan het optreden van komische typen, aan vreemde situaties, volkse taferelen en dergelijke.’ Een en ander hoeft een incidenteel vuurwerk van verbale virtuositeit natuurlijk niet uit te sluiten, maar dan valt ook de volle nadruk op

het spel met de taal en valt er weinig te lachen. De aandacht van het publiek kan zich blijkbaar slechts op één aspect van de tekst richten.

Luimige poëzie is als genre moeilijk af te bakenen. Wanneer de in deze bundel opgenomen dichters zelf over het genre te spreken komen in hun dichtkundige recepten, laten ze zich meestal nogal schamper uit over hun eigen métier, maar een zekere valse bescheidenheid zal daar wellicht niet vreemd aan zijn. Misschien kunnen we luimige poëzie het beste omschrijven als die poëzie waarin de leden van de burgerij met milde spot de uitwassen van de eigen burgerlijke levenswijze (inclusief de eigentijdse poëzie) beschrijven en met een zekere geamuseerde distantie de standen onder hen observeren. Actuele politieke en godsdienstige twistpunten worden zoveel mogelijk vermeden en de maatschappelijke orde als zodanig wordt nooit ter discussie gesteld. Daarvoor waren onze dichters bij al hun onderlinge verschillen toch te zeer gezeten burgerheren: commissionair in effecten te Amsterdam (Van Oosterwijk Bruijn), rijksadvocaat in de hoofdstad (Van Lennep), Haags ambtenaar (Helvetius van den Bergh), drukker te 's-Gravenhage (Van Zeggelen). Alleen Goeverneur viel enigszins uit de toon als tijdschriftredacteur te Groningen. De afstand tussen dichter en publiek was te verwaarlozen.

Naast de luimige poëzie van deze burgerheren kent de negentiende eeuw ook de humoristische gedichten van onze dominee-dichters uit hun studententijd. Hoe kortstondig dan ook, zij hadden als studenten wél even buiten de burgerlijke maatschappij gestaan, zodat zij afstand konden nemen tot hun milieu van herkomst - maar even slechts, want al gauw moest de eerste proefpreek worden geschreven. Veel bleef pose, tenzij de Weltschmerz authentiek was, zoals in het zeldzame geval van Piet Paaltjens. Ook de spitse geestigheid van de jonge J.J.L. ten Kate in *Braga, een tijdschrift heel in rijm* of de milde spotzucht van P.A. de Genestet in zijn *De Sint* - *Nicolaasavond*

wordt door geen van onze luimige dichters geëvenaard. En voor de bizarre nonsenspoëzie in knittelverzen van De School - meester waren onze luimige dichters al evenmin geschàpen - al was het wel Van Lennep die voor uitgave ervan zorg droeg. Maar die man kon zich als het meest aristocratische lid van het gezelschap dan ook bijna alles permitteren, zelfs rijmloze gedichten waarin hij het Hollandse patriottisme op de hak nam.

Een belangrijk onderwerp van de luimige poëzie was de eigentijdse dichtkunst. Vrijwel alle dichters in deze bundel hebben zich metrisch over de Muze uitgelaten. Van Oosterwijk Bruijn voorzag zijn publiek van dichtkundige recepten, Van Lennep gaf een van zijn kleinzoons goede raad en Helvetius van den Bergh overzag de gehele Zangberg in zijn onderhoudende *Rijmepistel*, terwijl Goeverneurs alter ego Jan de Rijmer het rijmwoordenboek van Witsen Geysbeek op de korrel nam en in zijn *Dames - en herenportretten* 'Selinda, de dichteres' vilein portretteerde. Daarnaast wordt in het luimige genre een belangrijke plaats ingenomen door de parodie. Vooral de uitingvormen van de romantiek moesten het hierbij ontgelden. In het oeuvre van de oudste van ons vijftal, Van Oosterwijk Bruijn, speelt ook de travestie nog een belangrijke rol maar dit genre, dat ontstaan was in de zeventiende eeuw en goden en godinnen ten tonele voerde in alledaagse eigentijdse situaties en kledij, had duidelijk zijn langste tijd gehad.

Hoe schoorvoetend Nederland dan ook de nieuwe tijd mocht binnengaan, de negentiende eeuw zag ook grote veranderingen, die de luimige dichters hun commentaar ontlokten. Van Oosterwijk Bruijn, trots Amsterdammer te zijn, zag met leedwezen toe bij de sloop van de monumenten van de vroegere grootheid van zijn vaderstad. Andere dichters bezongen nieuwigheden als de stoomtrein en de postbode. Nieuwe opvattingen over baby verzorging vinden hun weerslag in het gemopper van de baker van Van Zeggelen. Tegenstanders van vooruit-

gang zijn onze dichters echter allerm minst: Van Zeggelen schreef niet meer met een ganzeveer maar met een heuse Perrian.

Veel bleef er natuurlijk hetzelfde en sommige onderwerpen blijken van alle eeuwen. De liefde is zo'n onderwerp en de omgang met het andere geslacht (of het ontbreken ervan) was toen, evenals nu, een bron van groot vermaak voor de omgeving. Vrijages, openlijk of in het verborgpne, succesvol verlopend of jammerlijk falend, werden dan ook keer op keer berijmd. Van Oosterwijk Bruijn gaf voor zijn commentaar op de man/vrouw - verhouding nog de voorkeur aan de travestie, maar Helvetius van den Bergh liet in zijn *Jongedamesthee* de burgertrutjes onverbloemd aan het woord - geen wonder dat hij pas op 66 - jarige leeftijd met zijn huishoudster trouwde. Voor Goeverneur, een verstokt vrijgezel, slaan alle verliefde mannen, soms zelfs letterlijk, een modderfiguur - hijzelf zocht troost bij zijn hond, terwijl voor Van Zeggelen, de blijmoedige vader van vier, de wereld bevolkt werd door verliefde Grietjes en kindermisjes die het aanleggen met de koetsier.

Nog een zeer geliefd onderwerp van onze luimige dichters wordt gevormd door de schildering van typen uit de lagere standen, waarbij de dichter dankbaar van de gelegenheid gebruik maakte om het taalgebruik van zijn onderwerp te imiteren. De nabootsing van dialect en andere spraakeigenaardigheden verzekerde de declamator van succes. Vooral Van Zeggelen schreef gedichten in deze trant, te beginnen bij zijn eerste grote succes, *Sermoen van pater Brom*, dat een Brabantse boerenpastoor aan het woord laat. Ook zijn *Een bakers nachtwake in de kraamkamer* en *De stovenzetster - plaatsbewaarster* vallen in deze categorie. Van Lennep had eerder al het kromme taaltje van de hannekemaaiers belachelijk gemaakt.

Als we terugkeren naar het beeld dat Hildebrand ons in de *Camera obscura* schetst van een van humoristen in allerlei soorten en maten vergeven vaderland, kunnen we vaststellen dat

Jacob van Oosterwijk Bruijn (1794 - 1874) behoorde tot de lage humoristen op rijm, in mindere mate ook tot de reizende humoristen.

Hij beoefende, zoals hij zelf zei, ‘de Dichtkunst alleen als eene aangename uitspanning’ en fabriceerde zijn rijmen merendeels ‘om te dienen tot bijdragen in de letterkundige kringen en jaarboekjes van zijn tijd’, zoals de *Almanak voor Hollandsche Blijgeestigen*. De luimige pennevruchten van deze oprechte amateur werden verzameld in *De boertige zangster*, waarvan tien jaar na zijn dood nog een zevende druk verscheen. Het opvallendst zijn zijn in boertige stijl nagedichte Griekse mythen, een genre waaraan ook Van Lennep zich wel bezondigde met bij voorbeeld *De Trojaanse oorlog*. Het leuke zit hem dan vooral in de evidentie van de anachronismen en in de familiarisering van de Griekse goden: neef Merkuur die Jupijns valies draagt, Orpheus die zich na de dood van Euridicé bezorgd afvraagt wie er nu voor zijn koffie zal zorgen en Jupijn die op Gooise koeken wordt onthaald. Van dit soort grappen bediende zich overigens ruim een eeuw later Marnix Gijsen weer, toen hij in *Joachim van Babylon* de Egyptenaren ‘My home is my castle’ in de mond legde, en de kuise Suzanna Kloos' wens mooi dood te gaan als een vlamvend vuur. Die ‘fabels’ of ‘sprookjes’, zoals hij zijn travestieën doorgaans noemde, voorzag Bruijn niet zelden expressis verbis van de voor de hand liggende moraal. In *Orpheus* lezen we, wat we, gezien de desastreuze afloop van de liefdesgeschiedenis, al wisten: ‘dat, wie zijn tijd niet af kan wachten / zijn kans verkrijkt’. En *De goden en de reuzen*, dat de opstand van de Titanen tegen Jupiter en de zijnen als onderwerp heeft, eindigt met de Catsiaanse moraal ‘dat wie te stout omhoog wil stijgen / licht top-zwaar wordt!’

Behalve tot de (moralistische) ‘lage humoristen’ behoorde Van Oosterwijk Bruijn zeker ook tot de grote schare reizende humoristen, aan wie het beschrijven van een reis per trekschuit

of diligence gelegenheid bood vertegenwoordigers van verschillende rangen en standen in hun eigenaardigheid te tonen en daar, goedmoedig meestal, de spot mee te drijven. Hildebrand greep die gelegenheid aan in het eerste hoofdstuk van *De familie Stastok* en in zijn opstel *Varen en rijden*, de dominee-dichter Laurillard in *Een vers dat als een nachtkaaars uitgaat* en Bruijn, overigens vijftien jaar vóór Hildebrand, in zijn bekendste gedicht *De trekschuit*, dat, in een persiflage op de humoristische romantiek, gepresenteerd wordt als een fragment van een onvoltooid dichtstuk.

Ook toen waren er al moeders die hun te oude kinderen voor half geld trachtten te vervoeren en kinderen die in hun onschuld deze moederlijke bezuinigingsmaatregel verijdelde:

‘Goëndag samen,’ sprak de schipper,
 ‘mag ik vragen om uw geld?’
 ‘Hoeveel is het?’ - ‘Negen stuivers
 en vier duiten is ’t gesteld.’
 ‘Schipper!’ sprak nu Karels moeder,
 ‘voor mijn zoontje halve vracht.’
 ‘Maar hoe oud is dan het knaapje?’
 ‘Sehipper! hij is even acht.’
 ‘Moederlief!’ zo sprak nu Karel,
 ‘gij vergist u, dat is klaar,
 ‘want op donderdag na Pasen
 trad ik in mijn tiende jaar.’

Het berijmen van Kamper-en andere uien was voor deze Amsterdamse Beurs-man eveneens ‘eene aangename uitspanning’. Bijna absurd is de humor in *Het gebroken been*, waarin een (Rotterdamse?) burgemeester met het hakmes van de chirurgijn het gebroken linkerbeen wordt afgezet. Een vreemdeling ‘die groter roem van kunde had / dan Cicero te Rome’, fabriceert voor hem een ijzeren kunstbeen dat de burgemeester

zal brengen waar hij wil. Helaas, het opgewonden been voert de arme man ook naar plaatsen waarheen hij niet wil en blijkt niet tot stilstand te brengen:

Voort ging het werktuig, rust'loos voort,
door straten en door stegen,
en, weggeschoven door de poort,
langs velden en langs wegen.

[...]

Men zag hem beurt'lings stad bij stad
en vlek bij vlek betreden,
verbleekt, verwilderd, afgemat
en uitgeteerd van leden.

De geteisterde burgervader komt snel te overlijden. Maar het been, het ijlde voort, tot 'in Polens vruchtbaar veld, / en Ruslands barre streken', alwaar het verbazing en afschuw wekt. Een kunstbeen als Vliegende Hollander - je mag hopen dat Van Oosterwijk Bruijn het zelf bedacht heeft.

Dat de handel in zijn gedichten nogal eens een rol speelt en zijn helden de beurskoersen goed in de gaten houden, zal niet verbazen. Opvallender is de grote plaats die hij voor het eten inruimt. Hij schreef *De lof van het eten*, waarin hij zich 'honderd magen / van de grootste soort' wenst, liet zijn Griekse helden verlangen naar sla met karbonaden, meerbaars en podding en zijn gewone stervelingen naar rabelaiske schranspartijen, bij voorkeur na de waard om de tuin te hebben geleid, zodat er niet betaald behoefde te worden. Hij was dan ook ongetwijfeld de juiste man om de Onderneming der Rijdende Gaarkeukens van de Parijse burggraaf de Botherel te bezingen. Hier reikten handel en gastronomie elkaar de hand:

O denkbeeld, dat vroeger zelfs niemand dorst dromen,
wie niet zich bij toov'naars en feeën bevond!

Een tafel vol spijzen, en alles volkomen,
verrijst op commando ineens uit de grond.

Renteniers en speculanten wordt dringend geadviseerd in ‘het voedseldragend rijtuig’
te investeren, want

Gij moogt het onbetwistbaar heten
dat u de rente nimmer faalt:
zolang men in Parijs blijft eten,
wordt zeker de int'rest goed betaald.

Anders dan Van Oosterwijk Bruijn mocht zijn vijf jaar jongere tijdgenoot Pieter Theodoor Helvetius van den Bergh (1799-1873) zich wél in de sympathie van de officiële literaire kritiek van zijn tijd verheugen. In 1837 - het jaar waarin Hildebrand zijn *Camera obscura* publiceerde - maakte deze Haagse ambtenaar grote opgang met *De neven*, een in rijmende alexandrijnen geschreven komedie in de trant van Molière. Het stuk werd luid bejubeld door Jacob van Lennep, in die tijd Neerlands populairste toneelschrijver en bovendien commissaris van de Amsterdamse Schouwburg. Daar werd het blijspel, precies tweehonderd jaar na Vondels *Gijsbrecht*, met enorm succes gespeeld. Ook Potgieter, met wie Van den Bergh zijn leven lang zou blijven corresponderen, was er erg over te spreken. *De nichten*, vier jaar later, ditmaal in proza, had minder succes. Het publiek floot het stuk uit, ergerde zich aan het nieuwerwetse geij en gejou en aan het woord ‘broekzak’ en de gezaghebbende *Gids* beoordeelde het negatief. De gekrenkte auteur besloot zich nooit meer aan het toneel te wagen, wat het satirische tijdschrift *Braga* het volgende commentaar ontlokte:

De auteur der *Nichten* roept: ‘Ik sluit mijn dichtcarrière!
Ik schrijf geen blijspel meer!’ - En 't strekt hem wel tot eer:

nu is hij eerst gelijk aan Plautus en Molière:
die schrijven ook geen blijspel meer!

Van den Bergh, steeds heviger geteisterd door reuma en inmiddels ook al half blind, hield woord. Hij schreef de laatste dertig jaar van zijn leven alleen nog enkele samenspraken, anderhalve novelle en enkele tientallen bladzijden poëzie.

Van die schaarse poëzie van deze maleontente liberaal mag het destijds befaamde *Rijmepistel* uit 1836 nog steeds met ere genoemd worden. De 37-jarige Van den Bergh schreef het als mentor van het Haagse letterkundige genootschap 'Oefening kweekt Kennis' - Cd. Busken Huet, overigens de auteur van *De neven* goed gezind, sprak liever van 'kennissen'. In deze rijmbrief geeft hij eerst een satirische beschrijving van wat ten onrechte onder poëzie wordt verstaan, waarbij de verschillende modegenres ('t luimige, 't erotische, 't verheev'ne, 't aak'lige) de revue passeren. Dan volgt een ontboezeming over de ware poëzie, voor hem vertegenwoordigd door Bilderdijk, Da Costa, Tollens en Loots. Vooral in het eerste deel komen aardige passages voor, die al de nog spotzicker en briljanter geest van *Braga* ademen, het satirisch tijdschrift dat vijf jaar later al te kortstondig de vaderlandse Zangberg zou teisteren. Bij voorbeeld als de dichter vindt dat hij wel wat erg veel collega's heeft:

Deez' telt men bij het vol dozijn,
ze telen voort als 't duinkonijn,
en roei ze eens uit... want sterft er een,
dan staan er vijftig om hem heen,
en dragen hem naar 't somber graf,
en schudden dan hun tranen af,
en grijpen allen naar de lier,
en kopen vijftig riem papier,
en stellen binnen 't halve jaar

een eeuwige gedenkzuil daar.

[...]

O, dat een werktuig werd bedacht

dat al 't gedierte, in éne nacht

in nuttiger insekt herschiep,

[...]

Daarnaast schreef Van den Bergh, tot op hoge leeftijd vrijgezel, evenals Van Zeggelen enkele liedjes in de trant van Beets en J.P. Heije, waarin nogal wat volks gevreeën wordt en, met name omstreeks 1848, het jaar van de nieuwe grondwet van Thorbecke, enkele politieke zangen. Uit die laatste blijkt bepaald geen groot optimisme over de toekomst van ons vaderland:

Wien Neerlands bloed door de aders kruipt,

die legge 't hoofd opzij;

die dutt' de toekomst tegemoet,

en droom' zich vrij en blij.

schreef hij in *Jan de Dromer*, een parodie op Tollens' voormalige volkslied. Genoemde Jan, de personificatie van het ingedutte Nederland uit het midden van de vorige eeuw en verwant aan Potgieters Jan Salie uit *Jan, Jannetje en hun jongste kind*, droomt van een liberaal bestuur, een volle schatkist, een herziene grondwet en een bloeiend economisch en cultureel leven. Maar het blijft bij een droom, die bovendien nog eens wreed wordt verstoord:

Ik droomde al voort, toen Griet, mijn wijf

(o, jammer was 't en wreed!)

mij wekte met een: 'Jantje-lief!

De koffie staat gereed!'

'De koffie... *Java*... en *Ceylon*...

De *Kaap*... Ben jij het, Griet?
 Juist veegde ik weer de zeeën schoon!
 Wat droomt men zoal niet!

Vergeleken met Helvetius van den Bergh is Jacob van Lennep (1802-1868) een uitermate veelzijdige en produktieve persoonlijkheid geweest. Over één ding is ieder die zich heeft beziggehouden met deze rijksadvocaat, parlementariër, dichter, prozaïst, toneelschrijver, tekstbezorger van Vondel, van Multatuli's *Max Havelaar* en van *De gedichten* van De Schoolmeester het wel eens: de Amsterdamse patriciër was behept met een ongetwijfeld wel eens wat vermoeiende zucht om te vermaken. Het aardigste voorbeeld daarvan vinden we bij zijn kleinzoon Maurits, die in 1909 nog een tweedelige biografie van meer dan zevenhonderd bladzijden aan zijn fameuze grootvader wijdde die binnen een maand was uitverkocht. Neerlands populairste auteur, weet hij te melden, wist in de zomer van 1865, 63 jaar oud en tandeloos maar nog steeds 'jolic en jong van hart', op de markt te Nancy een jong meisje te verbazen door met zijn voet de hoed van het hoofd te lichten.

Van Lenneps onuitroeibare neiging om toch maar vooral te amuseren, deed hem - we beperken ons in het vervolg tot zijn luimige geschriften-, naast een *Vermakelijke vaderlandsche geschiedenis*, die hem niet in dank werd afgenomen, *De vermakelijke spraakkunst* schrijven: 'Men heeft onderscheidene soorten van letters, als: schrijffletters, drukletters, rode letters, chocoladeletters, Sinterklaas- of banketletters, enz, enz., aan welke laatste drie soorten voor 't ogenblik mijn jongere lezers [...] wel de voorkeur zullen geven.'

Niet alleen onze nationale geschiedenis en grammatica, ook de verzenregen waarmee Nederland in de dagen der Belgische omwenteling werd overstroomd, maakte hij, evenals Goeverneur, tot voorwerp van zijn spot. In 1831 schreef hij het nooit voltooide - en evenmin uitgegeven - heldendicht *Jan*, 'in

12.000 zangen, of zo veel meer als de dichter maken zal, indien hij tijd en lust heeft, vooralsnog zonder motto, vignet of gegraveerde titel'. En in het revolutiejaar, toen de 'halve Jacobijn' Van den Bergh zijn gedicht 1848 begon met:

De Vrijheid hief aan Seine's boorden
haar lang gesmoorde juichkreet aan;
en al de volken die het hoorden,
begroetten hare zegevaan!

en de antirevolutionaire Da Costa en de dominee-dichters hun waarschuwende stem verhieven tegen de rode omwentelingszee die ons vanuit Parijs dreigde te overspoelen, toen maakte Van Lennep er zich van af door in zijn *Aan mijn vaderland* uit datzelfde jaar te concluderen dat Nederland, hoe diep ook in elk opzicht gezonken, toch maar bleef:

't enig land op heel de aardbol
waar men lekk're haring eet!

De wens om hoe dan ook onderhoudend te zijn - of, zo men wil, de ernst uit de weg te gaan - en de behoefte om te epateren, liggen doorgaans in elkaars verlengde. Ook laatstgenoemde aandrift was Van Lennep verre van vreemd. We hebben er de virtuoze *E-legende* aan te danken: 'Een vreemde heerser betreedt Berthes erfdeel. Geen der edelen wederspreekt des wrede Werners recht, het recht des sterkste.' Enzovoort, zes bladzijden lang superieure Opperlandse taal- en letterkunde. Het befaamde *Hoe loopt de Dusse langs het hol van Neander?* vloeit voort uit eenzelfde zucht de lezer te verbazen met de uitstalling van een verpletterende hoeveelheid verbaal vernuft en komt in de buurt van het publiekelijk lichten van de hoed met de voet:

hier vlietend en schietend en gietend,
 daar kokend en rokend en smokend,
 en zinkend en klinkend en blinkend,
 en zwevend en strevend en bevend,
 [...]
 zich kring'lend en krullend in eeuw'ge meander:
 alzo loopt de Duse langs 't hol van Neander.

Geheel oorspronkelijk was Van Lennep overigens niet met het verbale vuurwerk van zijn klanknabootsende natuurschildering. Ten Kate heeft daar in *Braga* fijntjes op gewezen door het voor te stellen of het Robert Southey was geweest, wiens *Falls of Lodore* Van Lennep met een veilige marge van elf jaar had nagevolgd, die zich aan letterdiefstal bij anticipatie had schuldig gemaakt. De Amsterdamse successchrijver van *De Roos van Dekama* en *Ferdinand Huyck* zal het geen zorg zijn geweest. ‘Sedert bijna veertig jaar heb ik voornamelijk geleefd van roof en diefstal,’ bekende hij in 1858 met ontwapenende openhartigheid, op een ‘Congres over den letterkundigen eigendom’ nog wel. Hij kon zich, zoals gezegd, heel veel veroorloven en deed dat ook. Als gematigd conservatief parlamentslid van 1853 tot 1856 pleitte hij voor de invoering van de brievenbus en was hij tegen de Staatsloterij. Maar vooral vermaakte hij, hoe kon het anders, zijn Kamergenoten met ter plekke vervaardigde rijmpjes.

Evenmin als Jacob van Lennep had diens collega-veelschrijver J.J.A. Goeverneur (1809-1889) de pretentie een groot en origineel dichter te zijn, hoewel zijn levensbeschrijver, de al even Groningse hoogleraar in de geschiedenis W. Hecker, bij zijn overlijden vaststelde dat de Nederlandse letterkunde een van haar sieraden had verloren. Het sieraad zelf, doctorandus in de oude letteren, zou deze lof zeker overdreven hebben gevonden. Als literator had hij zich steeds nadrukkelijk bescheiden opge-

steld. Hij had zich het pseudoniem Jan de Rijmer aangemeten, zijn *Gezamenlijke gedichten en rijmen* het motto ‘k Wil Rijmer zijn’ meegegeven en ze, alsof dat nog niet genoeg was, afgesloten met het onderstaande dialoogje van Bulwer Lytton:

You are a poet?
I dare not say poet.
I am a versemaker.

En herhaaldelijk had hij zichzelf geafficheerd als iemand die uitsluitend in staat was de doedelzak te hanteren, waar ‘hoogvermaarde dichterskoppen’ als Beets en De Genestet de oneindig subtieler lier bespeelden. Hij was een van onze eerste broodschrijvers: hij maakte rijmen, vertaalde, navertellend en doorgaans weinig scrupuleus, Toergenjev, Andersen, Cervantes, Defoe, Swift en vele, vele andere klassieken, redigeerde zijn halve leven *De Huisvriend, gemengde lectuur voor burgers in stad en land* en werd bij 't jonge volkje geliefd door zijn onder de naam Oom Jan geschreven frisse versjes. Van ‘de oude en lieve vriend van Neerlands jeugd’, zoals De Genestet hem noemde, behielden in elk geval nog een beetje repertoire *Het roodborstje aan 't venster* en *'t Jongeheertje op de jacht*. Echt algemeen geliefd bleven *Mop en Mopje* (‘Toen onze Mop een Mopje was’) en *Twee haasjes* (‘Al in een groen groen knollen knollenland’). Maar die had hij bewerkt naar Hoffman von Fallersleben. En dan is er natuurlijk nog zijn kuisende bewerking uit het Duits van Rodolphe Töpffers *Monsieur Cryptogame* tot *Reizen en avonturen van mijnheer Prikkebeen*.

De domineeszoon Goeverneur verhuisde in 1816 mee naar Groningen, de stad die hij bijna zijn hele leven trouw zou blijven. Veel van zijn vaak omvangrijke gedichten - zijn beste, achteraf gezien - werden opgenomen in de Groningse Studentenalmanak, die hij in 1829 met enkele vrienden had opgericht. Zoals het bekende *jan de Rijmer aan de redactie van de Gronin-*

ger *Studentenalmamk*, waarin hij de spot drijft met de rijme-laars die met behulp van Witsen Geysbeeks rijmwoordenboek de Helicon trachten op te klauteren:

Thans gaat het rijmen
afgedrieduivekaters snel,
verzen te lijmen
is kinderspel.

Vindt m' onder honderd
een die de slag er niet van vat,
elk zegt verwonderd:
wat sul is dat!

In 1830 trok de 'vrolijke pretmaker' Goeverneur, die zich inmiddels in Groningen minder gewenst had gemaakt door, anoniem, een ingewikkeld gedicht te schrijven op een op bordeelbezoek betrapte hoogleraar (*De Keesiade*), samen met collegastudent-auteurs als Hasebroek, Heije en de latere Schoolmeester eropuit om wat toen gewoonlijk 'het muiltziek rot der Belgen' genoemd werd mores te leren. Verschillende van zijn gedichten zijn onder de wapenen ontstaan, getuige dateringen als 'Op de voorposten, 1831' en 'Bivouac bij Boutersem, 11 aug. 1831'. De man die dat muiltziek rot probeerde te leren lezen, streed aan de andere kant. Beiden overleefden, zodat Goeverneur bij Hendrik Conscience's zeventigste verjaardag kon verzuchten:

Conscience! in eenendertig, had
ik u toen voor de kop geschoten,
wat was er dan in Brussels stad
dit jaar veel minder bier gevloten.

Na de Tiendaagse Veldtocht studeerde Goeverneur in Leiden af; vanaf 1836 tot zijn dood woonde hij, zo langzamerhand een ‘oud vrijer’ wordend, in Groningen. Het vrijen, de damesmode, het ouder worden en typisch Groningse aangelegenheden als de dreigende ontmanteling van de vesting en de inwijding van het nieuwe Academiegebouw genoten meer en meer zijn speciale belangstelling. Een enkele keer deed de eenzaamheid hem een vers uit de pen vloeien dat door zijn galgehumor en zelfspot aan Piet Paaltjens doet denken, zoals *De oude vrijer*.

Op de eenzame heide
een slingerend riet,
een boom zonder vruchten,
die niemand aanziet.

Zo sta ik in 't leven,
na 't wijken der jeugd,
verlaten, verstoken
van blijheid en vreugd.
[...]

Met de verzen waarin hij getuigde van zijn afhankelijkheid aan zijn hond behoort dit tot zijn persoonlijkste uitingen. De grappenmaker gaf zich bloot:

Vandaag een jaar stierf mijne Prins
en gaf ik van mijn droefheid blijke;
'k zit hondeloos in 't leven sinds,
want waar ik uitzag, hier of ginds,
'k vond nergens nog weer haars gelijke.
[...]
En ik alleen - ik zit hier nou
als toonbeeld van oprechte trouw.

Wilden onbedoelde aardigheden in de trant van:

Doch daar ik nooit een liefste vond
 behelp ik mij maar met mijn hond

Goeverneur nog wel eens uit de oude-vrijers-pen vloeien, bij Willem Josephus van Zeggelen (1811-1879) zoekt men die vergeefs. Op zijn graf op de Haagse begraafplaats Eik-en-Duinen staat, of stond:

Voor het volk dichtte hij
 De nijverheid hielp hij bevorderen
 Vijanden had hij niet
 Zijne vrienden herdachten hem

en met dit brave grafschrift is het wel gezegd. ‘Nimmer,’ schreef hij zelf in het woordje-vooraf bij de volksuitgave van zijn *Dichtwerken*, nimmer ‘heb ik personen op het oog gehad tot doel van spot of krenking’, en nooit ‘heb ik enige onreine gedachte onder de vorm van luim of kortswijl willen openbaren’. Behalve braaf was deze Haagse humoristische volksdichter ook nog eens ongeëvenaard blijmoedig, schrijft zijn jongere vriend Arnold Ising in zijn levensschets. En een opgewekt gemoed was voor deze drukker, mede-oprichter (in 1834) van het al genoemde Haagse letterkundig genootschap ‘Oefening kweekt Kennis’ - waarvoor Helvetius van den Bergh zijn *Rijmepistel* schreef -, komiek voor de nederige burgerklasse en bekritiseerd Molière-vertaler bepaald geen overbodige luxe. Zijn huiselijk bestaan was kommervol. In 1840 was deze eenvoudige burgerman dan toch nog getrouwd met de dochter van een van zijn patroons, de deftige Haagse drukker Giunta d' Albani, en zodoende vennoot geworden in de zaak die hij al veertien jaar gediend had en die hij zijn hele verdere leven trouw zou blijven. Maar al vijf jaar later ontviel zijn eega hem.

Zijn tweede vrouw en drie van zijn al volwassen kinderen verloor hij in de jaren zestig. Een veelbelovende zoon werd krankzinnig. Maar eind goed al goed: zijn derde vrouw overleefde h  m en schonk hem - hij was bijna zestig - een dochter, Marie, die faam zou verwerven als schrijfster van keurige historische romans. Haar *Een liefde in Kennemerland* beleefde tien drukken, evenveel als de verzamelde dichtwerken van haar oude vader.

De tragiek van Van Zeggelen was, aldus zo ongeveer Cd. Busken Huet, dat hij zijn leven lang de dupe is geweest van de populariteit die hij met *Pieter Spa's reize naar Londen* (1838) vooral bij het wel erg weinig kritische Haagse gehoor van 'Oefening kweekt Kennis' verworven had. Dat olijke reisverslag van burgerman Pieter die na de nodige hindernissen tot in Londen weet te geraken om daar de kroningsfeesten van koningin Victoria bij te wonen, maar die op het moment suprême de hoed voor de ogen geslagen krijgt, beleefde in vier jaar even zovele drukken. De een jaar oudere *Camera obscura* deed over vier drukken vijftien jaar. Geen wonder dat Van Zeggelen zijn held nog eens kroningsfeesten liet bijwonen: in 1841 reist Pieter, ditmaal vergezeld door zijn Saar, af naar Amsterdam. Ook dan wordt de arme Pieter een blik op de kroning, nu van Willem ii, onthouden, omdat hij in het gedrang per ongeluk de hand in andermans broekzak steekt en bijgevolg 'door dienders naar de kast gebracht' wordt. Met de berijming van deze vergeefse reizen was Van Zeggelens naam gemaakt. Hij hoefde het spreekgestoelte van het hofstedelijke Diligentia maar te betreden of er werd al gehinnikt, ook als hij zijn smartlap *Hansje van Kleef* voordroeg. Dat gemakkelijke succes zal de luimige Hagenaar ertoe gebracht hebben toch vooral maar op het brede pad van snaaksheid en kortswijl voort te gaan. Zelf vond hij, ter wille van zijn tweede vrouw, Maria, van katholiek hervormd geworden, zijn spaarzame ernstige verzen het beste, een mening die wij niet kunnen delen:

O, zalig was mij 't uur, Maria,
 toen 'k met u opging naar Gods huis,
 om met u me aan de bron te laven
 van 's Heren woord en 's Heren kruis;
 toen ik, verjongd, hernieuwd van harte,
 mij met u spijzigde aan de dis,
 waar 't liefdewoord de ziel verzadigt:
 ‘Doe dit tot mijn gedachtenis.’

Ook zijn ‘kleinere, naïeve gedichten’ schatte hij hoger in dan zijn Pieter Spa's en zijn rijmende reisverhalen over ronde Hollanders die de wereldtentoonstellingen van Londen en Parijs bezoeken. In die door hem zelf zo gewaardeerde quasi-oudhollandse rijmen vol Elzemoeien, Mooi Leentjes, al dan niet spinnende Miekjes of Mijkjes, vol Sijmens en al dan niet timmerende of de akker bebouwende Japiken, gaat het steevast over de wijze waarop een knaap of meidje uit de nederige burgerklasse naar een wederhelft dorst:

Ik weet niet, maar sinds ruime tijd
 hoef 'k moeders roep noch tik,
 en wie is 't eerst van allen op,
 het eerst van allen?... Ik!
 Dan hang ik water over 't vuur
 en loop wat af en an,
 en 'k weet precies hoe laat het is,
 zie 'k Louw de timmerman.

‘Louw hunkert naar Grietje, Grietje hunkert naar Louw. Zo miauwen, in een zoele voorjaarsnacht, kat en kater op de nok onzer woning,’ zei Huet ervan, even onnavolgbaar als afdoende.

Het aardigst is deze kopieerder van wat hij voor het dagelijks leven aanzag nog als hij zich tot tolk maakt van beoefenaren van

eenvoudige beroepen als baker, stovenzetster, speelgoedhandelaar en barbier. Hem komt in elk geval de betrekkelijke verdienste toe als een van de eersten de meest kenmerkende eigenschap van de kapper te hebben bezongen: zijn vermogen met iedereen mee te praten.

de paus en Garibaldi,
vind ik om beurte 't malst;
'k roem ieder ministerie
als 't op het kussen zit.

Het vijftal dichters dat in deze bundel is gekozen als vertegenwoordigers van de luimige poëzie, biedt vanzelfsprekend slechts een beperkt beeld van de verscheidenheid van het genre. Veel van het werk van hen en hun tijdgenoten is door het bijzonder tijdgebonden karakter nu nauwelijks meer te genieten. We hopen echter dat deze keuze op een bescheiden wijze een indruk heeft kunnen geven van de vitaliteit van het genre in zijn eigen tijd als literair en algemeen cultureel verschijnsel.

Gebruikte edities

J. van Oosterwijk Bruijn, *De boertige zangster. Volledige verzameling der luimige gedichten*. Arnhem en Nijmegen, 1884, zevende druk.

P.T. Helvetius van den Bergh, *Proza en poëzij*. Deventer, z.j., derde druk.

J. van Lennep, *Poëtische merken*, tweede deel. 's-Gravenhage/Leiden/Arnhem, 1872; Gemeentearchief Amsterdam (p. 152); M.F. van Lennep, *Het leven van Mr. Jacob van Lennep*. Amsterdam, 1909 (p. 154).

J.J.A. Goeverneur, *De dichtwerken*. Amsterdam, z.j.

W.J. van Zeggelen, *De dichtwerken*. Rotterdam, 1876, zesde druk.

De in deze edities gebruikte spelling en interpunctie is aan de huidige aangepast, behalve in die gevallen waar dit gevolgen zou hebben voor metrum of rijm; kennelijke zetfouten zijn stilzwijgend gecorrigeerd.

Gebruikte literatuur

- W. van den Berg en Peter van Zonneveld, red., *Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw*. Utrecht 1986.
- M. van Hattum, 'De Leidse Jager G.A.N. Allebé (1810-1892)', in *De Negentiende Eeuw* v-4 (1981), p. 213-227.
- Arnold Ising, 'Willem Josephus van Zeggelen', in W.J. van Zeggelen, *De dichtwerken*. Rotterdam 1876, zesde druk, p. IX-XVI.
- Anton Korteweg, 'Dichter om den brode. J.J.A. Goeverneur (1809-1889)', in *De tweede ronde* ii-3 (1981), p. 76-86.
- M.F. van Lennep, *Het leven van Mr. Jacob van Lennep*. Amsterdam 1909.
- Marita Mathijsen, 'Wij lopen met dit soort van grappenmakerij niet hoog'. Over de poëzie van De Schoolmeester en de humoristische dichtkunst', in W.J. van den Akker e.a., red., *Traditie en vernieuwing. Opstellen aangeboden aan A.L. Sötemann*. Utrecht/Antwerpen 1985, p. 97-112.
- Marita Mathijsen, *Het literaire leven in de negentiende eeuw*. Leiden 1987.
- De Negentiende Eeuw. Documentatieblad Werkgroep 19e eeuw* XVI-4 (1992), themanummer *Rederijders op rij*.
- M.A. Schenkeveld-van der Dussen, red., *Nederlandse literatuur, een geschiedenis*. Groningen 1993 (i.h.b. p. 426-431, Marita Mathijsen, '2 augustus 1828: Johannes Nierstrasz wordt ten grave gedragen', en p. 473-478, W. van den Berg, '1848: B.H. Lulofs publiceert De declamatie, of de kunst van het declameren of reciteren').
- A.C. van Waveren, *P.T. Helvetius van den Bergh*. Amsterdam 1925.
- Wim Zaal, *Het Servetje en zijn gasten. Het Servetje van Conviva (Gerard Keller) opnieuw uitgegeven en vermeerderd met uitzichten op de Nederlandse Zangberg van omstreeks 1850*. Den Haag z.j.

Aantekeningen

J. van Ooster wijk Bruijn

Orpheus 9

Orpheus in de Griekse mythologie de dichter en musicus bij uitstek. Toen zijn geliefde Euridice stierf door een slangebeet, daalde hij af in het dodenrijk. Ontroerd door zijn zang stond Pluto, de heerser over de doden, hem toe haar terug te leiden naar de wereld der levenden, op voorwaarde dat hij niet naar haar om zou zien alvorens de wereld der doden verlaten te hebben. Toen hij zich echter niet kon bedwingen en toch naar haar keek, loste zij op in het niets en werden zij voor eeuwig gescheiden.

Phebus een andere naam voor Apollo, in de Griekse mythologie onder andere de god van de dichtkunst en de muziek.

walvis waarschijnlijk een toespeling op de mythe van de zanger Arion, die door dolfijnen werd gered van de verdrinkingsdood.

Euridicé de geliefde van Orpheus.

Vesuvius de vulkaan wordt beschouwd als een toegangspoort tot de onderwereld.

Helhond in de Griekse mythologie wordt de toegang tot de onderwereld bewaakt door Cerberus, een driekoppige hond.

Charon in de Griekse mythologie de veerman die de overledenen overzet over de rivier die de wereld der doden scheidt van de wereld der levenden.

Pluto heerser over de wereld der doden.

Schikgodinnen de drie Moiren, die de levensdraad van de mens spinnen en afbreken.

Razernijen de drie Erinyen, de wraakgodinnen die degenen die de orde der dingen overtreden, straffen.

wichtig zwaar.

naar eis stofferen naar de eisen van de kunst aankleden.
doodvlak aangeboren rode vlek op de huid, wijnvlek.
zwaan volgens de klassieke mythologie zou de zwaan alleen stervende zingen.

De trekschuit 15

't roefje het overdekte gedeelte van de trekschuit, de eerste klasse.
de schuit het ruim van de trekschuit, de tweede klasse.
rottingband sierband om een (van rotan gemaakte) wandelstok.
bonk oud of mager paard.
slee de slee was tot in de negentiende eeuw een goedkoop alternatief voor de huurkoets.
krulpruik, punthoed typische kledingstukken uit de vorige (achttiende) eeuw.
Viens donc, bourge (Fr.) schiet op, pummel!
bengel klok; geluid ten teken van vertrek.
jager geleider van het paard dat de trekschuit voorttrekt.
liep als een ree liep zo snel als een ree.
paal van honderd roe om de honderd roeden (een roede meet ca. 3,5 m) langs de trekvaart geplaatste paal.
maakt jacht maakt haast.
het voorslag de klokken in een torenuurwerk die spelen voor het hele of het halve uur.
test kleine pot van aardewerk met één oor, die met een kooltje vuur in een stoof wordt geplaatst.
eenzelvig eentonig, saai.
kornetje vaandrig.
fonds effecten (koersen).
kansbiljetten loterijbrieven voor de jaarlijkse uitloting tot bepaling van de overgang van Uitgestelde tot Rentegevende Nederlandse staatsschuld.
vier duiten een halve stuiver.

te Halfwege te Halfweg, een plaats tussen Haarlem en Amsterdam.
goed bagage.

Pygmalion 19

Pygmalion de beeldhouwer Pygmalion maakte, volgens de klassieke mythologie, van ivoor een beeld van de ideale vrouw, dat vervolgens door de godin van de liefde Aphrodite op zijn verzoek tot leven werd gewekt.

arduin een soort harde kalksteen.

geestig slim.

boos zeer, erg.

voet circa 30 cm.

schout rechter.

Tancred de opera *Tancredi* (1813) door Rossini (1792-1868), te Amsterdam op het repertoire van de Hoogduitse Schouwburg.

afgebroken hortend.

pandspel pandverbeuren.

lossen door het vervullen van een opdracht het verspeelde pand terugverdienen.

Jupijn Jupiter, de heerser der goden in de klassieke mythologie.

De stedeling op zijn buitengoed 28

raar merkwaardig, bijzonder.

toquedille toccadietje, een eenvoudig soort triktrakspel.

verpozen verlicht worden, verminderen.

Dichtkundige recepten 32

Filomele de nachtegaal.

Flora de godin van lente en bloei.

Diana de maagdelijke godin van de jacht.

flonkerster heldere ster.

Amor de god van de liefde.
klem overtuigingskracht.

De Onderneming der Rijdende Gaarkeukens 34

Burggraaf de Botherel Marie, vicomte de Botherel (1794-1859), speculant en ondernemer, die een geweldig kapitaal vergaarde onder de Restauratie (1815-1830), maar het vervolgens weer verloor in een serie gewaagde ondernemingen, zoals (vanaf 1837) zijn *omnibus-restaurants*.
smaadheid smadelijke zaken.
outers altaren.
Noachs heiligdom de ark van Noach.
tuighuis arsenaal, pakhuys voor oorlogstuig.
Komus feestgelag, braspertij.
groenvrouw vrouw die groente verkoopt.
podding pudding.
Schutters leden van plaatselijke korpsen van in de wapenhandel geofende burgers.
hoofdwacht het gebouw van de voornaamste wacht ter plaatse.
teerkost proviand.
weekboek de wekelijkse afrekening van voorschot en uitgaven.
remitteren overmaken.
intrest rente.
Ultra reactionaire monarchist, aanhanger van de in 1830 verdreven Bourbon-vorsten.
dan assureert gij uw coupons dan stelt u de waarde van uw aandelen zeker.

Het gebroken been 41

klinisch onderwijs chirurgisch onderwijs, onderwijs in de toegepaste heilkunde.
chirurgijn heelmeeater.

Cicero de beroemde Romeinse redenaar en staatsman Marcus Tullius Cicero (106-43 v. Chr.).

Esculaap Aesculapius, die vanaf de vijfde eeuw v. Chr. in Griekenland werd vereerd als god van de geneeskunst.

suikerbrood kegel van geraffineerde suiker van ongeveer een halve meter hoog.

lijnwaad linnen.

Phidias de beroemdste beeldhouwer uit de Griekse oudheid, leefde van circa 500 tot circa 430 v. Chr.

vleeskleur was was met een huidkleur.

rif geraamte, staketsel.

arlekijn harlekijn, door een touwtje bewogen harlekijnspop.

keurmunt meest geliefde muntsoort.

uurwerk door een opgewonden veer voortbewogen mechaniek.

ontroering ontsteltenis.

rondsel klein tandrad.

Medusa in de Griekse mythologie een van de Gorgonen. Wie door haar blik getroffen werd, versteende.

pal te zetten vast te zetten, tot staan te brengen.

in loco (Lat.) ter plekke.

Mazeppa's paard Iwan Mazeppa (1652-1709), hetman (op-perbevelhebber) van de kozakken in de Oekraïne. In zijn jeugd diende hij aan het Poolse hof. Een Pools edelman, die hem verdacht van overspel met zijn vrouw, zou hem naakt hebben laten vastbinden op de rug van een wild paard, dat vervolgens de steppe werd ingejaagd. De jeugdavonturen van Mazeppa werden bezongen door Byron (1819) en Hugo (1829); [Byrons *Mazeppa* werd in het Nederlands vertaald door Beets (1835)]. De uitbeelding van Mazeppa's gedwongen vlucht uit Polen naar de Oekraïne was een geliefd circusnummer in de negentiende eeuw.

eeuwig heugend aan eeuwenoude tijden herinnerend.

Oud-Germanje het gebied van het huidige Duitsland.

verschoond gespaard.
vonden verzinnsels.

Bij het slopen van de Haarlemmerpoort 51

't Spareti het Spaarne.
langspan wagen bespannen met vier paarden.
Kosters bomen de Haarlemmerhout, zo genoemd naar Laurens Jansz. Coster, die te Haarlem de boekdrukkunst zou hebben uitgevonden bij gelegenheid van een wandeling in de Haarlemmerhout.
in burgerwapendos gehuld als lid van de schutterij.
piekenier met een piek bewapende soldaat.
toen hier de vorst zijn intree deed bij de intocht van koning Willem I in Amsterdam op 2 december 1813.
grijzend grijnzend, grimmig.
des handels zinnebeeld een beeld van Mercurius, god van de handel.
hulpgebouwen noodgebouwen, tijdelijke constructies.
toerspits en beursgebouw de door Hendrik de Keyser (1565-1621) gebouwde Beurs werd in 1838 afgebroken, om te worden vervangen door een nieuw gebouw, dat later plaats zou maken voor de Beurs van architect Berlage.
verheerd verwoest.
stoomkar locomotief.
Medicis Maria de Medicis, koningin van Frankrijk, bezocht Amsterdam in 1638.
de Cellis Antoine Philippe Fiacre Ghislaine de Visscher, duc de Celles (1779-1841), in 1811 benoemd tot prefect van het departement van de Zuiderzee en zeer gehaat, vluchtte reeds tijdens de eerste dagen van de opstand van november 1813 naar Frankrijk.
heilwens nieuwjaarswens in de vorm van een gedrukt gedicht.

Haarlems Uitstap misschien een toespeling op de titel *Haarlems verlossing* (1833), een zangspel door J. van Lennep.

Haarlemsdijk Haarlemmerdijk.

gemaald geverfd.

Hartjesdag de eerste maandag na 15 augustus, een dag van allerlei losbandig vermaak.

wrongen draaiingen, bochten.

bengel bel.

blijbaar blijde boodschap, een goed bericht.

hofplaats landgoed, buitenplaats.

Gijsbrecht hoofdpersoon in Vondels *Gijsbrecht van Aemstel* (1637). Aan het slot van het stuk, wanneer hij Amsterdam moet verlaten, wordt hem de toekomstige grootheid van de stad voorzeggd door de engel Rafaël.

Arendbroer Arend van Aemstel, de broer van Gijsbrecht, die sneuvelt bij de val van Amsterdam.

P.T. Helvetius van den Bergh

Rijmepistel 57

Apol Apollo, in de Griekse mythologie onder andere de god van de dichtkunst.

prosodie leer van het gebruik van woorden in de versbouw.

dithyrambe uitbundig loflied.

lier attriboot van Apollo, zinnebeeld van de dichtkunst.

riem vijfhonderd vel.

boha poeha, onnodige drukte.

profanen oningewijden.

rijmlijst lijst met eindrijmen, rijmwoordenboek.

silbe lettergreep.

equipement uitrusting (van een krijgsman).

arlequin harlekijn, figuur uit het oude kluchtspel.

linieschip slagschip, oorlogsschip.

kurassier cavalerist, voorzien van helm en kuras.

Focquenbroch Willem Godschalk van Focquenbroch (1640-ca. 1670), boertig dichter.

tittels puntjes.

Attisch zout humor, geestigheid.

pekel water waarin veel zout is opgelost.

stouter gedurfd.

mirtenkransen bruidskransen.

Amor in de Romeinse mythologie de god van de liefde.

zefir zachte westenwind, aangenaam koeltje.

vignetjes boekversieringen.

't *Verheev'ne* namelijk genre, het lofdicht.

trant soort.

Carthago stad in Noord-Afrika, waartegen Rome de drie Punische oorlogen voerde, verwoest in 146 v. Chr.

Napoleon Napoleon Bonaparte (1769-1821), Frans legeraanvoerder, liet zich in 1804 uitroepen tot keizer van Frankrijk.

In 1814 werd hij verbannen naar Elba, in 1815 naar Sint-Helena.

ambrozijn uitgezochte spijs, nectar.

adderspog addergif.

aconijt akoniet, giftige plant.

hydra meerkoppige draak.

zwijmel-tuimelgeest ver doorgevoerde revolutionaire gezindheid.

Micromégas hoofdpersoon uit de gelijknamige vertelling, een fictief reisverhaal, van Voltaire (1752), geïnspireerd op *Gullivers reizen* van Jonathan Swift.

Flora in de Romeinse mythologie de godin van de bloemen en van de lente.

Pomona godin van het fruit.

Ceres godin van de landbouw.

Von Humboldt, Alexander von Humboldt (1769-1859), Duits natuuronderzoeker en ontdekkingsreiziger.

mythologist kenner van de mythologie.
naturalist iemand die studie maakt van de wetenschap van de natuur.
astronomist sterrenkundige.
metafysicus iemand die het bovennatuurlijke bestudeert.
Aak'lig Genre griezelverhaal.
wil m' er wil men er.
riboteren brassen, zuipen.
suprafijn bijzonder fijn.
emblèmes zinnebeelden.
aangepord aangespoord.
opgeflikt gearrangeerd.
Romance gedicht dat op een eenvoudige wijze een aandoenlijke gebeurtenis vertelt.
Mephistofeles de duivel.
Doctor Faustus geleerde die een verbond met de duivel sloot.
Bloksberg volksnaam voor de Brocken in de Harz, als verzamelplaats van heksen.
stoutste onverschrokkenste.
tekens leestekens.
kapitale belangrijkste.
mentie vermelding.
Lierdicht lyrisch gedicht.
brommen snoeven, pochen.
ban gebied.
Impromptu geïmproviseerd gedicht.
Bouts-rimés gedicht op basis van vooraf opgegeven rijmwoorden.
après boire in een roes.
velijn fijne gladde papiersoort van kalfs- of schapehuid.
de ogen knijpt knipoogt.
admireert bewondert.
deftig fatsoenlijk.
laffe smakeloze.

lapt samenflanst.

Bilderdijk Willem Bilderdijk (1756-1831), de bekendste Nederlandse schrijver en geleerde van zijn tijd.

Da Costa Isaac da Costa (1798-1856), dichter in de christelijk-retorische traditie van Bilderdijk.

Tollens Hendrik Tollens (1780-1856), door zijn tijdgenoten hoog gewaardeerd dichter van huiselijke en sentimentele verzen.

Loots Cornelis Loots (1765-1834), in zijn tijd een van de meest gewaardeerde dichters van vooral historische en nationalistisch getinte poëzie.

de fabel ‘De hovaardige kikvors’ van Jean de La Fontaine.

knoop moeilijkheid.

baatzucht inhaligheid, hebzucht.

zwijmelwijn bedwelvende wijn.

Hippokreen hengstebron; de aan de muzen gewijde bron op de Helicon.

wendt afwendt.

floddert fladdert.

Canova Antonio Canova (1757-1822), Italiaans beeldhouwer.

Titiaan Tiziano Vecelli (1488-1576), Italiaans schilder.

Schiller Friedrich von Schiller (1759-1805), Duits dichter.

Mozart Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), Oostenrijks componist.

Rubens Pieter Paul Rubens (1577-1640), Vlaams schilder en diplomaat.

Jan Steen (1625-1679), Nederlands schilder.

Boëldieu Francois Adrien Boëldieu (1775-1834), Frans componist.

Bach Johann Sebastian Bach (1685-1750), Duits componist.

Molière Jean-Baptiste Molière (1622-1673), Frans blijspel-dichter.

Byron George Gordon, lord Byron (1788-1824), Engels romantisch dichter, verpersoonlijking van de romantische levenshouding.

De gelukkige 82

esculapen artsen.
kunst geneeskunde.
de vlag strijken voor iemand onderdoen.
pistolet gouden munt.
maar gerucht.
Allons (Fr.) kom aan.
miss'lijk ellendig.
aartsprelaat hoge geestelijke.
canaille gepeupel.
bij kris en kras bij hoog en laag.
cureren genezen.
scheef gemutst in een slecht humeur.
Parbleu! (Fr.) Wel verduiveld!
Va! (Fr.) Nou!

1848 88

aan Seine's boorden in Parijs.
doemen veroordelen.
flaumheid krachteloosheid.
in lij raken in slechte omstandigheden komen te verkeren.
ergens een schotje voor schieten ergens een eind aan maken.
de nieuwe grondwet de liberale grondwet van 1848.
de Moriaan te wassen vergeefs werk te verrichten.
't reactievolkje de conservatieven.
braveren trotseren.

De vaderlandslievende Edelmogende 91

Edelmogende kamerlid.

Amphytrion in de Griekse mythologie de echtgenoot van Alkmene. Tijdens zijn afwezigheid nam Zeus diens gedaante aan en sliep met haar.
violen (fiolen) laten zorgen zich nergens om bekommeren.
salueren groeten.
haken verlangen.
zwijmel-tuimelgeest ver doorgevoerde revolutionaire gezindheid.

De vaderlandslievende ex-Edelmogende 93

Reddingswet de grondwet van 1848 die op financieel gebied ‘redding door bezuiniging’ mogelijk moest maken.
oratie redevoering.
votum stem.
roezeboezen roezemoezen, druk bezig zijn.
aterlingen onmenssen, onverlaten.
onze oude grondwet de grondwet van 1840.
de bloed zijn het kind van de rekening zijn.
't rechtstreeks kiezen de rechtstreekse verkiezing van de leden van de Tweede Kamer, zoals ingevoerd bij de Grondwet van 1848.
heerlijk recht erfelijk privilege, erfelijk recht van de landsheer.
vloog in de kaars werd het slachtoffer.
recht erfelijk privilege.
vrijheidsberen ongemanierde voorstanders van de vrijheid, in casu van de nieuwe grondwet.
franchement oprecht, eerlijk.

Jan de Dromer 96

Wien Neerlands bloed aanhef van H. Tollens' bekende volkslied.
Staten Eerste en Tweede Kamer.
kwijning langzame achteruitgang.

onbepaaldst zonder aan enige grens gebonden te zijn.
gebied voeren heersen.

Compensatie 99

ma chère (Fr.) m'n liefje.

De slechte rijke 100

plooien regelen.
booi dienstbode.
spel kaartspel.
toilet kleding.
belle minnares.
paardeboon peulvrucht.

Jongedamesthee 101

les chers époux (Fr.) de brave echtelieden.
indulgent toegevend.
ons [...] *exerceren* ons oefenen.
proponent theoloog die als predikant beroepbaar is verklaard.
desperaat wanhopig.
L' horreur! (Fr.) wat vreselijk!
Marchande (Fr.) koopvrouw.
wacht verwacht.
beau (Fr.) minnaar.
Fi! fi! (Fr.) och kom!
sektengeest neiging zich in sekten af te scheiden.
Mais brisons là dessus laten we daar over ophouden.
tering tuberculose, t.b.c.
ex beauté (Fr.) voormalige schoonheid.
impudent (Fr.) schaamteloos.
recenseerden een oordeel uitspraken.
La médisante! (Fr.) de kwaadspreester!
keizerin der Fransen Eugénie; Eugenia Maria de Montijo de Guzmán
 (1826-1920), vanaf 1853 gehuwd met Napoleon III.

pretendeert beweert.

tientje tiendje, een tiende deel van een lot (in de staatsloterij).

collecteur verkoper van loten in de staatsloterij.

't rare het bijzondere.

heel helemaal.

Samojeden volksstam in noordelijk Siberië.

Colyse Colosseum, amfitheater in Rome.

agio opgeld boven de normale prijs.

Mijn Roman My Novel (1853), roman van Bulwer.

Comment! Votre roman, ma chère? (Fr.) Wat! Jouw roman, m'n liefje?

Bulwer Edward George Bulwer Lytton (1803-1873), Engels schrijver, vooral bekend om zijn historische romans.

Dickens Charles Dickens (1812-1870), de bekendste Engelse romanschrijver uit de vorige eeuw.

James George James (1801-1860), Engels schrijver van historische romans. *overgloeïend* opgewonden.

Les pêchés capitaux (Fr.) de hoofdzonden.

Monte Christo De graaf van Monte Christo (1844), een van de bekendste romans van Alexandre Dumas (1802-1870).

Thiers Adolphe Thiers (1797-1877), Frans politicus en historicus, schreef onder meer *Histoire de la Révolution*.

Bodin Félix Bodin (1795-1837), Frans historicus, leverde een belangrijke bijdrage aan Thiers' *Histoire de la Révolution*.

Sue Eugène Sue (1804-1857), vader van de feuilleton.

Les mystères de Paris feuilleton van Eugène Sue.

Walter Scott Engels dichter van romantische balladen en schrijver van historische romans (1771-1832).

Passé (Fr.) gedateerd.

Lecture de jadis boeken die vroeger gelezen werden.

Negerhutten De negerhut van oom Tom (1852) wereldberoemde roman van Harriet Beecher Stowe (1812-1896).

galop snelle dans van Hongaarse oorsprong.

Demosthenes de grootste redenaar uit de Griekse oudheid (ca. 385-322 v. Chr.).

bracelet armband.

kleedje jurk, japon.

lijven gedeelten van de japon die de romp omsluiten.

revolteren in opstand komen.

Nous donnerons le ton! (Fr.) Wij zullen de toon zetten!

Pardi! (Fr.) verdorie!

pierrot hansworst.

malgracieux (Fr.) lomp.

populien popeline, licht weefsel.

barège luchtige doorschijnende japonstof.

fatigeert vermoeit.

sujet onderwerp.

Hij heeft ons laatst verloren Hij heeft onlangs onze klandizie verloren, hij is kort geleden ons als klant kwijtgeraakt.

Misère sans écart (Fr.) aan een stuk door ellende.

conditie baantje, betrekking.

in zekere positie zwanger.

Fi donc! (Fr.) foei toch!

Zij snuift Zij snuift tabak (met als gevolg dat ze steeds moet niezen).

Dégoutant! (Fr.) weerzinwekkend!

fricoteren kokkerellen.

Uw charme op wie u een oogje hebt.

bloed sukkel.

suppositie veronderstelling.

Et la raison? (Fr.) Waarom dan?

Vrij daar eens op! Dat is toch geen aantrekkelijke huwelijkskandidaat (door zijn lage inkomen en onzekere vooruitzichten)!

amours (Fr.) liefdesbetuigingen.

zet handeling.

apropos wat ik zeggen wilde.

gedropen gezakt voor een examen.

dus sloot zijn antwoord niet daarom beantwoordde hij de vragen verkeerd.

au revoir tot ziens.

Sans rancune (Fr.) zonder wrok.

Jacob Van Lennep

Laudabunt alii 119

Laudabunt alii (Lat.) Anderen zullen prijzen; aanhef van Horatius, *Oden*, boek 1, 7.

Horatius Quintus Horatius Flaccus (65-8 v. Chr.), een van de grootste klassieke Latijnse dichters.

mirteloveren bladeren van de mirte, een altijd groene heester.

citer snaarinstrument, symbool van het dichterschap.

Romeren Romeinen, de latijnse auteurs uit de Oudheid.

plonder' plundere.

het gouden ooft der Hesperiden de door een draak bewaakte gouden appels van de dochters van Atlas aan de andere kant van de Straat van Gibraltar.

lauw'ren uit Apollo's hof onderscheidingen uit de tuin van Apollo, de god van de dichtkunst.

stout op trots op.

tooi opschik, versiering.

Atriden Agamemnon en Menelaüs, helden uit Homerus' *Ilias*.

bedelschuim klaplopers.

b... brui.

toddy koude grog zonder suiker.

wees aan 't volk een bergmarmot was een rondzwerfende marmottejongen.

gortetelder gortenteller; vrek, krenterig iemand.

commies ambtenaar in de rang boven klerk.

wachter iemand die een fort bewaakt.

jagertje geleider van een paard dat een schuit voorttrekt.
't Leidse veer plaats waar in Amsterdam de trekschuit naar Leiden vertrok.
spoorkast trein.
damoiseau (Fr.) saletjonker; fat, modegek.
luchtbol luchtballon.
à vol d' oiseau (Fr.) in vogelvlucht.
communisten socialisten.
geen brui niets.

De Trojaanse oorlog 122

Paris veroorzaakte door Helena te schaken de Trojaanse oorlog.
Hector voornaamste Trojaanse held.
Troje stad die volgens de *Ilias* door de Grieken na een belegering van tien jaar werd verwoest.
Heleen Helena, de mooiste vrouw uit de oudheid, gehuwd met Menelaüs, geschaakt door Paris en na de val van Troje weer bij Menelaüs teruggekeerd.
Menelaüs koning van Sparta, gehuwd met Helena.
Agamemnon broer van Menelaüs, opperbevelhebber van de Grieken in de Trojaanse oorlog.
blaken in brand steken.
dollen met een moker voor de kop slaan.
Ulysses Odysseus; Griekse held uit de Trojaanse oorlog, bedacht de list van het Trojaanse paard.

Aan een mijner kleinzoons 123

zuiver vrij.
postje baantje.
sjako's sjako; stijf, hoog militair hoofddekse.
schoei u met geen purp're brozen schrijf geen hoogdravende toneelstukken.
poelpetaten poelepetaat; parelhoen.

Alcaeën Alcaeus was een beroemd lyrisch dichter uit het klassieke Griekenland.
Pindaren Pindarus was de grootste Oudgriekse lyrische dichter (ca. 500 v. Chr.).
positivisme richting in de wijsbegeerte die zich wil beperken tot datgene wat met de zintuigen kan worden waargenomen en wat daaruit logisch kan worden afgeleid.

Alva Fernando Alvarez de Toledo, hertog van Alva (1508-1582), Spaans generaal en staatsman, landvoogd in de Nederlanden van 1567-1573; heerszuchtig overheerser.

warse afkerige.

Helmerts Jan Frederik Helmers (1767-1813), dichter van retorische vaderlandslievende poëzie.

Metalenkruiser drager van het Metalen Kruis, een militaire onderscheiding verleend aan hen die deelgenomen hadden aan de veldtocht tegen de Belgen van 1830-'31.

zoeaven leden van de pauselijke ordedienst, opgericht in 1860 op verzoek van paus Pius IX.

Hoe men een vrouw al en niet behandelen moet 127

discoursen gesprekken.

Buffon Georges Louis Leclerc, graaf de Buffon (1707-1788), Frans zoöloog en botanicus.

Linnaeus Carolus Linnaeus (1707-1778), Zweeds natuuronderzoeker.

exceptie uitzondering.

drommel duivel.

guilt booswicht.

De liedjeszanger 128

barden zangers bij de oude Kelten.

Apollo's zonen dichters.

Pindus gebergte in Centraal-Griekenland, gewijd aan Apollo en de muzen.

Koningsplein plein in Amsterdam.

Priam Priamus; laatste koning van Troje tijdens het beleg door de Grieken.

Homeer Homerus; schrijver van de klassieke heldendichten *Ilias* en *Odysee*.

Pegasus berijden gedichten schrijven.

Febus' lichtkar de zon.

dwong de lach af van de blijde galerij schreef blijspelen.

peripatetici lett.: 'rondwandelaars'; aanhangers van de filosofie van Aristoteles.

Solon wetgever van de Atheners (ca. 600 v. Chr.).

Lykurgus wetgever van de Spartanen (ca. 820 v. Chr.).

bruien plagen, kwellen.

Plato Grieks wijsgeer (ca. 400 v. Chr.).

Xenofon Grieks veldheer en historicus (ca. 400 v. Chr.).

Nazo Publius Ovidius Naso, Romeins dichter Van onder meer *Metamorphoses* (43 v. Chr.-17 na Chr.).

Anakreon Grieks dichter; verheerlijkte de genoegens van de wijn en van de liefde (ca. 530 v. Chr.).

Theokriet Theocritus, schepper van het herdersdicht (derde eeuw v. Chr.).

schalmei herdersfluit.

Cicero de beroemde Romeinse redenaar en staatsman Marcus Tullius Cicero (106-43 v. Chr.).

Brugman Johannes Brugman, een om zijn welsprekendheid bekend staande pater die leefde in de vijftiende eeuw.

Een raadsel 130

onderstand hulp.

nominatie benoeming.

Klaagzang van de badgast te Kreuznach 133

Kreuznach Bad Kreuznach, drukbezochte badplaats aan de Nahe in Duitsland.

verzinnen overdrijven, fantaseren.

peluw bed.

Elizes troeb'le bron 'in 1832 ontdekt en aldus naar de toenmalige kroonprinses, thans koningin van Pruisen, genoemd' (noot van de dichter).

de Badnimf 'De nimf van de bron', beeld van een uit een schaal drinkende nimf, symbool van de stad.

zich onthouden zich ophouden.

loodje bewijs dat men het vervoer heeft betaald.

Eisenbahn (Du.) spoorweg.

wel nat bronwater.

flerecijn jicht, reumatiek.

lustig vrolijk, opgewekt.

Mutterlauge 'Men noemt Mutterlauge de olieachtige zelfstandigheid welke, nadat in de zoutketen het water weggedampt en gestold en uitgeschept is, op de bodem der ketels overblijft' (noot van de dichter).

gelijk saffraan geelbleek.

Kartoffels (Du.) aardappelen.

Bilderdijk Willem Bilderdijk (1756-1831), de bekendste Nederlandse geleerde en letterkundige uit de eerste helft van de vorige eeuw.

scrofuleus vatbaar voor klierziekten.

gehangen toelaten, gedogen.

Gravensteen, Gans, Koe, Gragen wolf 'Rotsen en bergen in de omtrek van Kreuznach' (noot van de dichter).

braakt ge ook hals en benen ook al zou je je nek en benen breken.

Hoe loopt de Dusse langs het hol van Neander? 140

Dusse Düssel; riviertje waaraan Düsseldorf zijn naam ontleent.

Neander(thal) vallei tussen Düsseldorf en Elberfeld.

meander bocht.

Aan mijn vaderland 143

drietand van Neptunus vork met drie tanden, attribuut van Neptunus, de god van de zee.

d' Almanak van Gotha genealogisch en diplomatiek jaarboek dat sedert 1763 te Gotha in de Franse taal verscheen.

Pauw Adriaan Pauw (1585-1653), staatsman en diplomaat.

Aerssen het geslacht van Aerssen bracht een aantal belangrijke staatsdienaars voort.

Beuningen Koenraad van Beuningen (1622-1693), magistraat en diplomaat.

Jan de Witt Johan de Witt (1625-1672), staatsman; volgde Adriaan Pauw op als raadpensionaris van Holland.

verhondsen op een heel laag niveau brengen.

staatsexamens toelatingsexamens voor de universiteit.

conscriptie inschrijving en loting voor de militaire dienst.

De vader aan zijn enig zoontje 146

doek luier.

schalm schakel.

Cherub engel, charmant kind.

duifje van onze ark engeltje van ons huis.

bemoezelen met snot bevuilden.

hes kledingstuk voor jongens.

reis eens.

Auroor Aurora; het morgenrood.

Een brief van een nichtje dat buiten woont aan haar neef te Amsterdam 148

commissie boodschap.

verkoophuis winkel, in het bijzonder van tweedehands goederen.

op te lopen te vinden, te bemachtigen.

een boek papier vijftwintig vel papier.

rencurrellen bepaald soort sigaren.

bracelet armband.

biesjesdeeg speculaas.

drabbelkoeken bros gebak.

beurtman schipper die een geregelde dienst tussen twee of meer plaatsen onderhoudt.

langelijzen fijn Chinees porselein.

aanzetleder leer om scheermessen op scherp te houden.

tamarinden Indische dadels.

rappé râpé (Fr.); geraspte kaas.

Bilderdijk Willem Bilderdijk (1756-1831), de bekendste Nederlandse geleerde en letterkundige uit de eerste helft van de vorige eeuw.

Moll Willem Moll (1812-1879), protestants theoloog en kerkhistoricus, vanaf 1846 hoogleraar te Amsterdam.

annex hierbij ingesloten.

spelboek boekje om lezen uit te leren, abc-boek.

De twee grasmaaiers 150

grasmaaiers Westfalingen die in de hooitijd naar Nederland kwamen om gras te maaien.

commies ambtenaar die werkzaam is bij de dienst van de accijnzen.

Zaagt ge immermeer? 151

immermeer ooit.

elfenheir menigte elfen.

struweel struikgewas.

Winternacht 151

bald'rend razend.

vege ten dode gedoemde.

Gij vergt mij, dat ik zingen zal 152

schaft verschaft.

trekmuts muts voor vrouwen die van achteren met een lintje bijeengehouden wordt.

kemel kameel.

snorkers snurkers.

dat het kraakt hard.

Waarde vrind, zoals er geen zijn 154

knechtke jongen.

saen spoedig.

Genesis III, vs 16 ‘Tot de vrouw zeide Hij: Ik zal zeer vermeerderen de moeite uwer zwangerschap; met smart zult gij kinderen baren [...]’.

J.J.A. Goeverneur

Jan de Rijmers eerste tocht naar de Zangberg 157

lauwerblaad'ren eerbewijzen.

Zanggodinnen muzen; in de Griekse mythologie de beschermgodinnen van kunsten en wetenschappen.

Zangberg Helicon, verblijf van Apollo, de beschermer van de poëzie, en de muzen.

tempelstichter Apollo.

de murmelende bron Hippokrene, de aan de muzen gewijde bron op de Helicon.

eerstelingen debuten.

't Oosterstrand Griekenland.

sultan namelijk die van Turkije.

schromen duchten.

Momus hekeldichter.

Amor de god van de liefde.

ambrozijnen van ambrozijn, nectar; heerlijk geurend.

Joost van Vondel Joost van den Vondel, de belangrijkste Nederlandse dichter uit de zeventiende eeuw (1587-1679).

Apollo in de Griekse mythologie onder andere de god van de dichtkunst.
doedelzak rijmelarij.
Phoebus Apollo.
lollen schreeuwend zingen.
gagg'len kwaken, snateren.
krollen het geluid van katten en katers in de paartijd.
prachen bluffen, prat gaan op.
klingen heuvels.
Pindus de aan Apollo en de muzen gewijde berg in Centraal-Griekenland.
fonteintje bron.
springen ontspringen.
maag're knol als tegenhanger van Pegasus, het gevleugeld paard dat de Hippokrene, de inspiratiebron van de dichters, liet ontstaan.
Midas-tooisel ezelsoren; in de Romeinse mythologie bezorgt Apollo de Frygische koning Midas een paar ezelsoren, nadat deze van oordeel was geweest dat de muziek van de bosgod Pan mooier was dan die van Apollo.
liereman rijmer.
barden dichters.
de doedelzak aan de wilgen hangen met rijmen ophouden.

Jan de Rijmer soldaat 160

Silent inter proelia Musae als er strijd wordt geleverd, ontstaat er geen kunst.
 Waarschijnlijk een variant van Goeverneur zelf op 'Silent leges inter armas' (onder het wapengeweld zwijgen de wetten), Cicero, *Pro Milone*, 4, 11.
Vergilius Publius Vergilius Maro (70-19 v. Chr.), de grootste Latijnse dichter, schepper van onder meer de *Aeneis*.
Muze beschermgodin van de kunst; hier van de poëzie.
Willem koning Willem I (1772-1843) gaf in 1831 het sein tot de Tiendaagse Veldtocht, de militaire operatie van Nederland tegen België.

klokken broedende kip, kloek.

spurriemanden manden met veevoeder.

botermelk karnemelk.

spekstruif eierpannekoek met spek.

kelen keeltjes, jonge raapstelen.

zangberg-stutters dichters.

Speijk Jan van Speijk (1802-1831), marineofficier die, om te voorkomen dat de Belgen zich van zijn kanonneerboot meester zouden maken, op 5 februari 1831 voor de rede van Antwerpen zijn schip opblies.

Geen enk'le doedelzak bleef thuis iedereen rijmde erop los.

gekrikkraak gekraak.

Geysbeeks rijmboek P.G. Witsen Geysbeek (1774-1833) stelde in 1829 het veelgebruikte *Nederduitsch Rijmwoordenboek* samen.

hoefbron-nat water uit de Hippokrene, de inspiratiebron van de dichters.

aêm adem.

poëta's rijmelen.

manierlijk welgemanierd, fatsoenlijk.

hachje dappere kerel, waaghals.

Almanak 'De Groninger Studentenalmanak, waarvoor dit rijm bestemd was' (noot van de dichter).

verzeid beloofd.

foerageren voer (voor de paarden) halen.

doedel rijmel.

die mij de lading wil doen maken die mij opdraagt met volledige bepakking aan te treden.

een blauwe scheen een afwijzing (van een meisje).

elegietje kleine klaagzang.

rookt stinkt.

sans adieu (Fr.) zonder afscheid te hebben genomen.

savante (Fr.) geleerde vrouw.

af te tronen af te troggelen.

Gruno legendarische stichter van de stad Groningen.
voedsterzoon pleegzoon.

Jan de Rijmer 166

bestoven met stof bedekt.
Paganini-tonen Niccolò Paganini (1782-1840), virtuoos Italiaans violist en componist.
doedellapper reparateur van doedelzakken.
flikken repareren.
schoft (derde) deel van een werkdag.
poëtiseren dichten.
citadel-poëten dichters die de verdediging van de citadel van Antwerpen in de laatste maanden van 1832 door generaal Chassé tegen een overmacht van Franse en Belgische troepen bezongen.
Pol Apollo, in de Griekse mythologie onder andere de god van de dichtkunst.
Tieck Ludwig Tieck (1773-1853), Duits romantisch schrijver.
zeker' baas in Amsterdam P.G. Witsen Geysbeek (1774-1833), de samensteller van het *Nederduitsch Rijmwoordenboek* (1829).
Pegaas Pegasus, het gevleugeld paard dat de Hippokrene, de inspiratiebron van de dichters, liet ontstaan.
Pindus de aan Apollo en de muzen gewijde berg in Centraal-Griekenland.
Vivat hij leve.
nutte nuttige.
vond uitvinding.
inventeerder uitvinder.
kunsthengst Pegasus.
krop keel.
hoefbronsop water uit de Hippokrene, de bron waaruit de dichters hun inspiratie putten.

damesmop schoothondje.

Pegásus, *Párnassus*, *Hippócreen* de dichter legt de klemtonen opzettelijk verkeerd, evenals enkele regels later bij ‘*Daedálusvleugels*’, ‘*Pindárus*’, ‘*Sophócles*’ en ‘*Icárus*’.

Daedálusvleugels in de Griekse mythologie maakte Daedalus voor zichzelf vleugels en vluchtte daarmee uit het labyrint van de Kretenzische koning Minos. *puikpoëet* voortreffelijk dichter.

stoffen opscheppen.

Plato Grieks wijsgeer (ca. 400 v. Chr.).

Pindarus de grootste Oudgriekse lyrische dichter (ca. 500 v. Chr.).

Vergiel Publius Vergilius Maro (70-19 v. Chr.), de beroemdste Latijnse dichter.

Sophocles een van de drie grote Atheense treurspeldichters (496-406 v. Chr.).

Icarus zoon van Daedalus, trachtte vergeefs met zelfgemaakte vleugels uit het labyrint van koning Minos te ontsnappen.

Camoëns Luiz Vaz de Camoëns (1524-1580), de nationale dichter van Portugal.

Ariost Ludovico Ariosto (1474-1533), Italiaanse dichter, bekend door zijn epos *Orlando Furioso*.

't Paradijs Verlost de Engelse dichter John Milton (1608-1674) schreef *Paradise Lost* en *Paradise Regained*. Om de domheid van de rijmwoordenboekdichters te illustreren, contamineert Goeverneur beide titels, zoals hij even daarvoor Sophocles met Rome, Camoëns met Italië en Ariosto met Spanje verbond.

te Deum danklied.

kleums kleumerig, snel last van koude ondervindend.

Gal Fransman.

ioot iö roept; vreugdekreten slaakt.

Leip personificatie van de arme joodse winkelier, in dit geval verkoper van tweedehands boeken.

Job door God zwaar beproefde man uit het gelijknamige oudtestamentische bijbelboek.

afgedrieduivekaters uitroep van verwondering; drommels.

muzengunst inspiratie.

dingen afdingen.

Legenden op de volksoverlevering berustende berijmde verhalen.

puik van uitstekende kwaliteit.

Stoke Melis Stoke, historieschrijver uit de late dertiende eeuw.

Klaas Colijn door Goeverneur verzonnen 'middeleeuws auteur'.

Bilderdijs historie de door H.W. Tydeman tussen 1833 en 1853 postuum uitgegeven twaalfdelige *Geschiedenis des vaderlands*.

Balladen verhalende liederen waarin elementaire thema's als liefde, wraak en dood worden bezongen.

grilt huivert.

Romancen sentimenteel verhalende gedichten.

Luna de maan.

Laura de vrouw die Dante inspireerde; de inspirerende geliefde.

Filomeel nachtegaal.

grijnt grient; huilt.

jaardicht nieuwjaarsgedicht.

Hekel-werk satires, gedichten waarin op scherpe toon misstanden aan de kaak worden gesteld.

daarmee de dichter doelt op 'De Keesiade' (1828, verschenen 1878), zijn anonieme hekeldicht op de op bordeelbezoek betrapte hoogleraar C. de Waal.

luimig goed grappige gedichten.

Freia in de Noorse mythologie de godin van liefde, huwelijk en gezin.

Thor in de Noorse mythologie de dondergod, beschermer van de landbouw.

Le dieu des mers (Fr.) de god der zeeën.

Thiasse Thjassi, een van de reuzen in de Noorse mythologie.

Iduna in de Noorse mythologie de godin van de onsterfelijkheid.

Weesper moppen een mop is een hard, langwerpige of vierkant koekje.

Bemoedigingen, Op te wapen's! Krijgsgeschreeuw, Lierzangen de dichter refereert aan de stroom van patriottische dichtwerken die de Belgische Opstand (1830-1831) had veroorzaakt.

de koning koning Willem I (1772-1843) gaf in 1831 het sein tot de Tiendaagse Veldtocht.

Bato's telgen het nageslacht van Baeto, de stichter van het rijk der Batavieren.

de prins Willem II (1792-1849), koning der Nederlanden van 1840-1849, leidde de Tiendaagse Veldtocht tegen de Belgische opstandelingen.

Van Speijk Jan van Speijk (1802-1831), marineofficier die, om te voorkomen dat zijn kanonneerboot in handen van de Belgen viel, deze opblies.

Hobeijn Jacob Hobein (1810-1888) onderscheidde zich door op 19 maart 1831 de Nederlandse vlag van een oorlogssloep op de Schelde weg te halen toen deze in handen van de Belgische opstandelingen dreigde te vallen.

Chassé David Hendrik Chassé (1765-1849), bevelhebber van het Nederlandse leger tijdens de Tiendaagse Veldtocht.

Piets opinie 174

evel evenwel.

orgeldeur luik van een orgel dat dient om de pijpen te bedekken.

test stoof.

wis zeker.

Géén nieuwjaarswens 175

lijf knecht bediende, lakei.

stevels pikken (de naden van) laarzen met pek bestrijken.

flikken repareren.

Noorder Spoorweg de spoorweg van Amsterdam naar Groningen.

vies vers vice versa, heen en terug.

hals sul.

bloed sul.

flauw lusteloos, zonder durf.

Jan-Salies zoals het type van een futloze Nederlander.

kinine geneesmiddel tegen koorts.

Een poedel uit galanterie 178

poedel blunder.

reticule handtas.

apport (Fr.) breng hier.

Jan de Rijmer en zijn Prinses 179

m' men.

zee Zuiderzee.

Frascati muzieklokaal in de Nes te Amsterdam.

Vruchts zwanezing laatste optreden van de tenor Chavonnes Vrugt, die door zijn voordracht tijdens de Belgische Opstand Tollens' *Wien Neerlands bloed* in heel Nederland populair had gemaakt.

Salon Salon des Variétés, vanaf 1844 schouwburg in de Amstelstraat te Amsterdam.

't Zwart register' Het zwarte register is een vrije navolging van het melodrama in zes taferelen *Le livre noir* van Léon Gozlan (1848).

Kiehl Hendrik Geerhardt Kiehl (1815-1895), tot 1855 verbonden aan de Salon des Variétés.

'Medusa's schipbreuk' *De schipbreuk der Medusa*, historisch-

romantisch toneelspel in vijf bedrijven naar het Frans van M. Ch. Desnoyer (1840). Ook in *De schipbreuk* van De Schoolmeester is er sprake van een opvoering van *Medusa's schipbreuk* in de Amsterdamse stadsschouwburg: Maar, juist als men in de *Schipbreuk van de Medusa* ziet vertonen,/waarvan ik op 't Leidseplein de representatie eens bij mocht wonen,/daar verandert nu het toneel [...]

Arti Artis, naam van de dierentuin in Amsterdam.

Edens gaarde het paradijs.

de Hel 'de nieuwe cellulaire gevangenis te Amsterdam, in 1851 ontsloten' (noot van de dichter).

Lasciate! (It.) *Lasciate ogni speranza, voi ch' entrate* (Laat alle hoop varen, gij die hier binnentreedt); Dante, *Inferno* 3, vs. 9.

Trouwen? Trouwen? - De hemel bewaar! 181

Platonische liefde liefde zonder zinnelijk element.

bloot bij geval volstrekt toevallig.

des wreken den gods van Amor, de god van de liefde.

stormen aanvallen.

zich constant standvastig.

Alleenspraken 183

haarklein tot in alle bijzonderheden.

kleingoed de kinderen.

kindergelol gezeur van kinderen.

Een romance 185

romance sentimenteel verhalend gedicht.

stadig voortdurend.

grijnen grienen, wenen.

Fersoenlijkheid 186

Fersoenlijkheid fatsoen.

kommielvoot comme il faut (Fr.), zoals het hoort.
mantillie mantille, korte vrouwenmantel zonder mouwen.

Een meisje in deze dagen 187

preutzieke overdreven zedige.
la veuve (Fr.) de weduwe.

Het kinderbal 189

ijverzucht jaloezie.
abeeltjes populiertjes.
filomeeltjes nachtegaaltjes.
heerenk en geen ende ‘heerenk’ is een in Groningen gebruikelijke bastaardvloek.

Ouderwets 191

Watteau Antoine Watteau (1684-1721), Frans schilder van galante taferelen waarin fantasie en werkelijkheid harmonieus versmolten zijn.

Dames- en herenportretten 192

gaf zij ook hem de snauw wees zij ook hem af.
contre-feestpartij begrafenis.
surnumerair ‘boventallig’ medewerker bij een bepaalde dienst, die als hij aan de eisen voldoet voor een aanstelling als ambtenaar in aanmerking komt.
tweetje tweede luitenant.
epaulet schouderbelegsel op uniform.
pardonneer verontschuldig me.
Parole d'honneur (Fr.) op mijn erewoord.
Russen Russische effecten.
Toms Negerhut *De negerhut van oom Tom*, titel van de vertaling van *Uncle Tom's Cabin* (1852), roman van Harriet Beecher Stowe, die in hoge mate bijdroeg tot de afschaffing van de slavernij.

Shakspeare William Shakespeare (1564-1616), de grootste Engelse toneeldichter.

Byron George Gordon, lord Byron (1788-1824), Engels romantisch dichter, verpersoonlijking van de romantische levenshouding.

Heinrich Heine een van de grootste Duitse lyrische dichters (1797-1856).

Geibel Emanuel Geibel (1815-1884), Duits neoklassiek dichter.

Monte-Christo's rijk *De graaf van Monte Christo* (1844), titel van een van de beroemdste romans van Alexandre Dumas.

Bilderdijk Willem Bilderdijk (1756-1831), de bekendste Nederlandse schrijver en geleerde van zijn tijd.

Hofdijk Willem Hofdijk (1816-1888), romantisch-historisch schrijver. *in trouw* in vertrouwen.

De huisvriend Goeverneur redigeerde dit blad, bestaande uit 'gemengde lectuur voor burgers in stad en land', bijna veertig jaar lang.

Daphné Daphne, literaire almanak, vanaf de oprichting in 1850 geredigeerd door J.J.L. ten Kate, vanaf 1852 door A. van der Hoop.

Laarman J.H. Laarman, vanaf 1839 de uitgever van de *Nederlandsche Muzen-Almanak*.

Auroor 'Aurora', naam van een in 1840 opgerichte literaire almanak. *morgenclook* ochtendjas.

Voltaire François Marie Arouet (1694-1778), Frans schrijver en filosoof.

Wat vang ik aan met zesenvijftig katten? 199

Tollens Hendrik Tollens (1780-1856), door zijn tijdgenoten hoog gewaardeerd dichter van huiselijke en sentimentele verzen.

Signalement 200

opgekrost opgekrast.

Joost de duivel.

ree bereid.

Valentijn Valentijnsdag, 14 februari, is de dag waarop verliefden elkaar een teken van hun genegenheid geven.

Albumbladen 201

Conscience Hendrik Conscience (1812-1883), de vader van de Vlaamse roman.
eenendertig 1831, het jaar van de Tiendaagse Veldtocht tegen de opstandige Belgen.

Het verliefde meisje 201

heidin zigeunerin, waarzegster.

Sermoen van pater Brom 205

Ora et labora! (Lat.) bid en werk!

Sint Japik Sint Jacobus.

luiwammes luie lijf.

geffte pientere, goocheme.

Heerom pastoor.

troef troefkaart.

kneukels knokkels, vingers.

aan de pooi gaan zuipen.

verluchten ontspannen.

jassen een kaartspel voor twee personen, ook wel smousjassen genoemd.

kienen een vorm van bingo spelen.

gangbaar normaal.

Temere litigans! (Lat.) voor je er erg in hebt, ben je aan het ruzie maken!

terwijl jehui je kien en je troef zit te maken terwijl jullie zitten te kienen en te kaarten.

in de pekel in moeilijkheden.

de bloed de schlemiel.

Sint Remaclus Sint Remaclus van Stavelot (ca. 650).

Sint Truien Sint Trudo (628-698), naar wie de Belgisch-Limburgse stad Sint-Truiden is genoemd.

stool lange bandstrook, door de priester op de hals en de schouders gekruist gedragen.

snorrepijperijen ondeugden.

sloor onnozele ziel.

van 't hondje gebeten dronken.

je krijgt bij me zolen het lapje niet duur dat krijg je er bijna voor niets bij.

Jeroen Sint Hieronymus (347-420).

snapsters klets-kousen, praatzieke vrouwen.

elfuurtje ochtendkoffie.

met natte vinger kon ik ze [...] belopen ik zou ze gemakkelijk bij naam kunnen noemen.

brokjes lieverdjes.

lorren nietswaardige kerels.

dat schreeuwlijke vee die lawaai-erige kinderen.

een leven van Joost een hels lawaai.

blerken blèren, schreeuwen.

slaat ze op 'er tabberd geef ze een pak slaag.

katazen deugnieten.

Brugman Johannes Brugman (vijftiende eeuw), een om zijn welsprekendheid bekendstaande pater.

van 't weer [...] geslagen door de bliksem getroffen.

slacht het slachten voor eigen gebruik van bijvoorbeeld een varken of een koe.

Na de slacht schonken de boeren vaak een stuk van het vlees aan de dorpsnotabelen, onder wie in katholieke streken de pastoor.

Hansje van Kleef 208

Hansje van Kleef ‘Johanna Sebes te Cleef bij een watervloed

in 1812' (noot van de dichter).

Maar 't handwerk vereiste zijn tocht door het land een verwijzing naar de Wanderjahre van de leerling in het Duitse gildewezen, dat voorschreef dat de leerling tijdens zijn leertijd werkte onder verschillende meesters en in verschillende plaatsen.

geval voorval, ongeval.

treurmaar bedroevend bericht, slechte tijding.

de baar de golf.

Kermisviering 211

kladboek kasboek.

jok grap, plezier.

besjes oude vrouwen.

vauxhall amusement van een verlichte feesttuin (bijvoorbeeld muziek, vuurwerk, voedsel en drank).

met zwermen in drommen.

foezelberoerten beroerten door overmatig gebruik van foezel (slechte jenever).

Een week op Weltevree 212

te vier of vijf om vier of vijf uur.

aan de haal op stap.

pols lange stok waarmee men in het water slaat om de vissen in het net te drijven of om daarmee over de sloten te springen.

raketten (een soort van) badminton spelen.

hups vriendelijk en opgewekt.

wijl omdat.

écarté een soort kaartspel voor twee personen, gespeeld met 32 kaarten.

jassen een soort kaartspel voor twee personen, smousjassen.

Kees op reis 214

per as met de trein.
prat trots.
wikt weegt op de hand, schat de zwaarte.
derft mist.
rood-gekraagde man douanebeambte.
in de knijp in angst.

Negatieve wensen 216

beren schuldeisers.
vocht in je veren een nat matras.
striken vleien.
mijen vermijden.
droes neusslijmvliesontsteking bij paarden.
Brabantse centen Belgische centen.
schel bel.
sleep lange stoet.
gieren het fluiten van de wind door tochtgaten.
wangunst afgunst, jaloezie.
schrafel vrekkingheid.
verduwen verduren, ondergaan.
linksheid onhandigheid.
blauw aan je scheen blauwtje gelopen.
boômloze kisten bodemloze kisten.
gift die je stuit geschenk dat je hindert.

Grietjes verzuchting 218

hoef behoeven, nodig hebben.
strijk en zet vaste regelmaat.
gast knecht.
de keur van 't werk het beste, het meest veeleisende werk, dat het meeste vakmanschap vraagt.
schuier borstel.
buis nauwsluitend jasje.

schootsvel voorschoot van leer of grove stof dat werklieden omdoen om hun kleren te beschermen.
won verdiende.
dagdief iemand die in loondienst zijn tijd verluiert.
waterproef regenjas van waterdichte stof.
ewel evenwel, niettemin.
kleur blos, schaamrood.
duimkruid geld.
krukken op krukken lopen, sukkelen.
petemoei meter, ouder vrouwelijk familielid dat het kind ten doop gehouden heeft en daardoor een bijzondere band met het kind heeft.
verlof toestemming.

Klaaglied van Jan Chagrijn 221

bokken flaters, grove fouten.
'k gooi het in de stokken dan sla ik het aanbod af.
in mijn lectuur verdool in mijn lectuur verdwaal, door mijn boeken word geboeid.
billet-doux (Fr.) minnebriefje.
zwart zwarte (gewone) thee.
groene Chinese thee.
zielesteken zielepijnen.
was ... niet voor mij verkeken was ... mij niet aan mijn neus voorbijgegaan.

Een bakers nachtwake in de kraamkamer 224

Alexander V.H. Alexander VerHuell (1822-1897) publiceerde in 1846-1847 vier verzamelingen van prenten onder de titel *Zo zijn er*.
patent uitstekend.
afgetrokken vertrokken.
betrachten in acht nemen, opvolgen.
grijnen grienen, huilen.

dotjes doekjes met daarin iets zoets gebonden, gebruikt als fopspeen.
kandeel warme zoete drank, gemaakt van wijn, eidooiers, suiker, kaneel
 enzovoort, voor kraamvrouwen en kraambezoek.
geflep het met kleine teugjes drinken.
ziet me [...] op de hand kijkt me op de vingers.
valt [...] door de mand brengt niet tot een goed einde, houdt niet tot het einde
 vol.
'zonder'; zonder werk als baker.
'k moest de and're 'laten lopen' ik moest de uitnodiging van een andere familie
 om te komen bakeren afslaan.
zij 'rekende te vroeg'; zij had een te vroege datum voor de bevalling uitgerekend.
ziekeneurig sikkeneurig.
op een droogje zonder drank.
flepjes driehoekige kinderhoofddoekjes onder een mutsje.
vuurmand mand in de kraamkamer waarin zich een test vuur bevindt, waarboven
 de luiers worden gedroogd en waarvoor de baby wordt gebakerd.
Allebé G.A. Allebé (1810-1892), vooruitstrevend medicus, publiceerde *De*
ontwikkeling van het kind naar lichaam en geest (1845). Voorts schreef hij
Onderzoek naar de waarde van kunstmatige lichaamsoefeningen voor de
vrouwelijke jeugd (1857), een pleidooi voor gymnastiekonderwijs voor meisjes.
akevietjes akkefietjes; zaakjes.
te gaar te zamen, bij elkaar.
kap muts met oorijzers.
puntig tot in de puntjes verzorgd, netjes.
kooltje gloeiend stukje houtskool of turfkool (in stoof, test of vuurmand).
't potje het fooienpotje voor de baker.
vijffes kwartjes (vijf-stuivermunten).
magnesie magnesia, talkaarde (een zacht purgeermiddel).
venkelwater water met veertig procent poeder van venkel-

kruid, gedronken door kraamvrouwen om de melkproduktie te bevorderen.
bestellenmelk melk waarin bestellen, een soort hardgebakken masteluinbroodjes,
 zijn gekookt; kraamvrouwenpap.
boterbier drank van bier zonder hop maar met boter, kaneel en suiker.

Klein rentenieren 227

kippenwacht een kijkje nemen bij de kippen.
weerglas barometer.
in de vlucht met grote haast.
à demi toilet (Fr.) eenvoudig gekleed.
secrète (Fr.) geheime.
Theelep met kleine teugjes thee drinken.
Oprechte De Opregte Haarlemsche Courant.
barbieren zich laten scheren door een kapper.
stadskwartieren stadswijken.
volbouwen voltooien.
boelhuis huis waarvan de inboedel zal worden geveild.
omberkaartje omber is een kaartspel voor drie personen.
Nutje een bezoek aan een avond belegd door het piaatselijke departement
 (afdeling) van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
zwich wijkt, plaats maakt voor anderen, geen activiteiten organiseert in verband
 met andere evenementen.
vaderliefje soort slaapmuts.
splint geld.
belezen de les lezen.

De stovenzetster-plaatsbewaarster 230

stovenzetster vrouw die tegen een kleine vergoeding voor het begin van de
 kerkdienst warme stoven klaarzet op besproken plaatsen in de kerk.
lastpost een baantje dat iemand last bezorgt.

sjouw lastig karwei.
kwaai *meid* ondeugend meisje (vgl. kwajongen).
vatte ik [...] *de draad* begreep ik hoe de vork in de steel zit.
partijen stromingen binnen de Nederlands Hervormde Kerk.
wie de beste loop heeft wie de meeste kerkgangers trekt.
weegt 't zwaarst mij in de zak levert mij de meeste fooien op.
'k val wat vinnig ik ben nogal scherp van de tong.
witjes vriendelijk.
vijffesklant iemand die een kwartje fooi geeft.
deuk stomp, douw.
leuk kalm, onverschillig.
eigenaars mensen met een vaste, gepachte zitplaats.
maar de eerste zal te niet gaan maar de eerstgenoemde (namelijk de jaarlijkse grote kermis) zal afgeschaft worden (omdat ze te veel sociale overlast zou veroorzaken).

Wee de wolf in slecht gerucht 233

Wee de wolf in slecht gerucht aan iemand met een slechte reputatie worden gemakkelijk allerlei vergrijpen toegeschreven.
teerkost proviand, voedsel.
onbekookt onervaren, onnozel.
grondvergaring wat op de grond gevallen is.
vend'len bemachtigen, wegkapen.
snapje hapje.
wangunst stak u in de krop je was nijdig.

De koopman in speelgoed 234

raden aanraden, adviseren.
witjes beleefd, vriendelijk.
aardigheden geestigheden.
Napoleon Napoleon Bonaparte (1769-1821), Frans leger-

aanvoerder, liet zich in 1804 uitroepen tot keizer van Frankrijk. In 1814 werd hij verbannen naar Elba, in 1815 naar Sint-Helena.

voert Russen aan en slaat de Turk de expansionistische politiek der Russische tsaren bracht hen tijdens de achttiende en negentiende eeuw bij herhaling in conflict met het Ottomaanse rijk.

Neurenberg vermaard als centrum van de produktie van speelgoed.

grunnikt grinnikt.

hij heeft de kermis laten dwalen hij staat niet meer met een kraam met koopwaar op de kermis.

neemt de room ervan kost hem de winst.

vraagt hem een blos doet hem blozen.

Anno 1700-en-zoveel 236

puntigjes keurig.

Prinsman een prinsgezinde, een aanhanger van de stadhouderlijke partij tijdens de Republiek.

Kees patriot, hervormingsgezinde.

chemisetjes halfhemden, kragen.

girouetjes metalen windvanen.

préjugés vooroordelen.

fermiteit doortastendheid.

metalen goud en zilver, geld.

opgeleid bijeengebracht.

integralen staatsobligaties.

in hun palen binnen de grenzen van hun land.

lamzaligheid futloosheid.

ad patres (Lat.) tot de voorvaderen vergaderd, overleden.

relt zwetst.

Een rijtoertje 237

hertenbaan hertenkamp.

charretje charrette anglaise, licht tweewielig rijtuig.
vervaard beangstigd.

Barbiersmijmering 239

kool onzin.

kal klets.

sla [...] een ui vertel een grap.

consciëntie geweten.

zij zeis.

ultra reactionair-conservatief.

Japannezen Japanners; in de jaren zestig van de vorige eeuw verbleef een missie van veertien Japanse officieren en geleerden in Nederland voor opleiding en studie.

Garibaldi Giuseppe Garibaldi (1807-1882), Italiaans avonturier en politicus, strijder voor de eenwording van Italië, leidde in 1862 en 1867 onsuccesvolle aanvallen op Rome (de pauselijke staat).

het oude zuurdeeg de oude principes.

een Jan de Witt een flinke kerel.

galop snelle dans van Hongaarse oorsprong.

schuimpjes buitenkansjes.

viesneus haal mijn neus op.